

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Додаток А.1

ДОВІДКИ ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Швець Оксани Вікторівни

«Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності»

зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

(СКАНОВАНІ КОПІЇ)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний вищий навчальний заклад
«КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
(КДПУ)

пр. Гагаріна, 54, м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, 50086, тел. (056) 470-13-34, факс (056) 470-13-68
 E-mail : kdpu@kdpu.edu.ua, Код ЄДРПОУ 40787802

28 БЕР 2018

№ 09/1-123/3

На № _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Швець Оксани Вікторівни на тему **«Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності»**, поданого на здобуття наукового ступеня кандидата наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Процеси інтеграції в загальноєвропейський освітній простір зумовнюють нові вимоги до якості підготовки педагогічних кадрів. Професійна підготовка вихователя закладу дошкільної освіти передбачає формування глибоких лінгвістичних знань, комунікативних умінь та компетенцій у сфері людських стосунків. Призначення професійної підготовки вихователя дошкільного навчального закладу – розвивати на етапі дошкільного дитинства художньо-естетичне сприймання образності, мелодійності, ритму, краси поетичного слова, відчуття виразності мовних засобів. Саме тому наукова проблема Швець О.В. щодо професійної підготовки майбутніх педагогів у закладах вищої освіти до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності з дітьми дошкільного віку є надзвичайно актуальною.

Ідеї підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи з поетичними творами у процесі художньо-мовленнєвої діяльності, що піднімаються у дослідженні, мають потужний науковий потенціал. Обговорення питань щодо організації майбутніми вихователями дітей дошкільного віку роботи з поетичними творами під час художньо-мовленнєвої діяльності дозволяє здійснювати комплексну та наскрізну підготовку майбутнього фахівця дошкільної освіти. Інформація про інноваційні способи інтеграції поетичних творів у різні види діяльності в закладах дошкільної освіти дала змогу познайомити студентів із новими підходами до методики роботи з поетичними творами у процесі художньо-мовленнєвої діяльності, мотивувати та спрямовувати майбутнього фахівця дошкільної освіти до постійної самоосвіти та саморозвитку в зазначеному аспекті.

Виходячи із зазначеного, основні результати дисертаційної роботи Швець О. В. впроваджено у освітній процес педагогічного факультету університету. Запропонована автором програма спецкурсу «Поетично-мовленнєвий тренінг» для студентів ступеня вищої освіти «бакалавр» спеціальності «Дошкільна освіта» сприяла формуванню художньо-мовленнєвої компетентності у майбутнього вихователя дітей дошкільного віку шляхом інтеграції різних видів діяльності. Програма креативної студії «Поетичне зернятко» забезпечила формування компетенцій (когнітивно-мовленнєвої, поетично-емоційної, оцінювально-етичної, театральної-ігрової, виразно-емоційної) у різних видах діяльності (художньо-мовленнєвій, поетично-мовленнєвій, театральній-мовленнєвій, образотворчо-мовленнєвій, музично-мовленнєвій) у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Матеріали дисертаційного дослідження Швець Оксани Вікторівни позитивно оцінені викладачами психолого-педагогічного факультету університету.

Результати дисертаційного дослідження Швець Оксани Вікторівни обговорено і затверджено на засіданні кафедри педагогіки вищої школи Криворізького державного педагогічного університету (протокол № 8 від 26 березня 2018 року).

РЕКТОР

Я. В. ШРАМКО

Міністерство освіти і науки України
**Житомирський державний університет
 імені Івана Франка**
 Вул. В. Бердичівська, 40,
 м. Житомир, 10008
 телефон /факс (0412) 43-14-17
 E-mail: zu@zu.edu.ua Web: www.zu.edu.ua
 код ЄДРПОУ 02125208

Ministry of Education and Science of Ukraine
Zhytomyr Ivan Franko State University
 40, Velyka Berdychivska Str.,
 City of Zhytomyr Ukraine, 10008
 Tel/Fax (0412) 43-14-17
 E-mail: zu@zu.edu.ua Web: www.zu.edu.ua
 USREOU 02125208

Від 25.04.18р. № 696
 На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Швець Оксани Вікторівни на тему «*Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності*», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Результати дисертаційної роботи О. В. Швець впроваджено упродовж 2017/18 н.р у освітній процес Житомирського державного університету імені Івана Франка. Здобувач О. В. Швець актуалізує необхідність формування художньо-мовленнєвої компетенції у фахівця дошкільної освіти у процесі професійної підготовки. Для бакалаврів – майбутніх вихователів дітей дошкільного віку аспіранткою було проведено анкетування з метою виявлення рівнів підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи з поетичними творами у процесі художньо-мовленнєвої діяльності.

Матеріали дисертантки про інноваційні способи інтеграції поетичних творів у дитячих видах діяльності отримали апробацію під час педагогічної практики студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта. Авторський навчально-методичний посібник «Поетичні сходинки зростання», у якому зібрано й упорядковано поетичні твори українського та зарубіжного фольклору, вітчизняних та зарубіжних дитячих поетів, забезпечив практичне використання у роботі із студентами під час педагогічної практики. Варіативність завдань із запропонованого портфоліо для педагогічної практики дозволили використати їх із сучасними підходами до методики роботи з поетичними творами в процесі художньо-мовленнєвої діяльності дітей, сприяли мотивації та спрямуванні студентів їх до постійної професійної самоосвіти та саморозвитку.

Дисертантка О. В. Швець актуалізує проблему науково-методичного супроводу майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти до використання поетичних творів під час художньо-мовленнєвої діяльності дітей. Інтегративні засоби інтерактивної комунікативної взаємодії у процесі впровадження авторського «Поетично-мовленнєвого тренінгу» та креативної студії «Поетичне зернятко» в освітній процес педагогічного факультету університету сприяли удосконаленню професійної підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку.

Результати впровадження дисертаційного дослідження Швець Оксани Вікторівни засвідчили його актуальність та необхідність впровадження у практику підготовки фахівців дошкільних закладів.

Проректор з наукової та міжнародної роботи
 Житомирського державного університету імені Івана Франка

Handwritten signature of H.A. Seiko

проф. Сейко Н.А.

**УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ РІВНЕНСЬКОЇ
ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
РІВНЕНСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

вул. В.Чорновола, 74, м. Рівне, 33028; тел. 64-96-60, 64-96-61; факс 63-64-73
E-mail: roippo.rv@ukr.net, код ЄДРПОУ 02139765

17.04.18 № 01-ТГ/419

ДОВІДКА

*про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Швець Оксани Вікторівни на тему «Підготовка майбутніх вихователів дошкільних
навчальних закладів до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої
діяльності», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата наук за спеціальністю
13.00.04 – теорія та методика професійної освіти*

Процеси інтеграції в загальноєвропейський освітній простір зумовлюють нові вимоги до якості підготовки педагогічних кадрів. В умовах викликів сьогодення підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти орієнтує на новий тип гуманістичної освіти, виховання покоління фахівців, конкурентоздатних і мобільних на ринку праці, спроможних робити особистісний духовно-світоглядний вибір. Дослідження Швець О.В. сприяє здобуттю необхідних художньо-мовленнєвих компетенцій для роботи на лінії дошкільного дитинства впродовж професійної діяльності.

Результати дисертаційної роботи Швець О. В. впроваджено упродовж 2017/2018 н.р. на курсах підвищення кваліфікації вихователів закладів дошкільної освіти у Рівненському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти. Дисертантка Швець О. В. наголошує, що професійне становлення майбутнього вихователя в процесі його підготовки у вищій школі, зокрема, для успішного використання поетичних творів у художньо-мовленнєвій діяльності, передбачає не лише оволодіння певною сукупністю знань, умінь, навичок, але і його особистісне культурологічне самовдосконалення, активізацію професійної позиції, виховання таких якостей,

як комунікативність, ініціативність, пізнавальна самостійність, креативність тощо.

Науково-методичні ідеї Оксани Вікторівни щодо науково-методичного супроводу професійної підготовки майбутнього фахівця, алгоритм розвитку стійкої потреби використовувати поезію у роботі з дітьми та педагогічні умови до використання поетичних творів у закладах дошкільної освіти були взяті за основу освітнього процесу на курсах підвищення кваліфікації вихователів. Матеріали дослідження використовувалися на науково-методичних семінарах, під час опанування слухачами курсів системи поетично-мовленнєвих компетенцій з метою самодостатнього застосування художніх поетичних творів дитячої літератури у процесі художньо-мовленнєвої діяльності дітей. Значний інтерес серед слухачів курсів підвищення кваліфікації викликав навчально-методичний посібник «Поетичні сходинки зростання», а запропоновані в посібнику твори були успішно використані в процесі роботи з дітьми, що мають особливі потреби (вірші про братів наших менших, утішки, римовані загадки, вірші-діалоги та вірші-монологи).

Апробація результатів дисертаційного дослідження Швець О. В. здійснювалась на курсах підвищення кваліфікації Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, викладачами інституту та були рекомендовані вихователям закладів дошкільної освіти для самостійного опрацювання з метою професійного розвитку.

Наукові результати дисертаційного дослідження Швець Оксани Вікторівни обговорено і схвалено на засіданні кафедри педагогіки, психології та корекційної освіти (протокол №7 від 29.03. 2018 року).

Проректор з науково-педагогічної роботи
РОІППО

Підпис засвідчую
Інспектор відділу кадрів

Т.М. Гавлітіна

О.В. Савчук

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ

вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013,
 тел./факс: (0382) 72-09-23, 65-65-52, тел.: 79-53-55, 79-59-45
 E-mail: kgpa@ukr.net Код ЄДРПОУ 02138872

Від 22.05.18 № 214
 на № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Швець Оксани Вікторівни на тему «*Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності*», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

В умовах освітніх імперативів третього тисячоліття особлива роль належить підготовці кваліфікаційно конкурентоспроможної особистості, формуванні творчого, культурного й компетентного фахівця з високою гуманітарною культурою, гуманістичним світоглядом, моральними цінностями й творчим мисленням, багатою мовною картиною світу. Практична реалізація освітніх ініціатив у галузі дошкільної освіти обумовлює необхідність удосконалення професійної підготовки майбутнього фахівця дошкільного профілю.

Професійна підготовка вихователя закладу дошкільної освіти передбачає формування глибоких людинознавчих знань, комунікативних умінь та компетенцій у сфері людських стосунків, зокрема, художньо-мовленнєвої. Результати дисертаційної роботи Швець О.В. щодо використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності дітей впроваджено у освітній процес факультету дошкільної освіти під час викладання навчальних курсів: «Культура мовлення та виразне читання», «Теорія та методика розвитку рідної мови дітей», «Дошкільна лінгводидактика».

Впровадження у освітній процес факультету дошкільної освіти для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта (денна та заочна форми навчання) «Поетично-мовленнєвого тренінгу» та матеріалів навчально-методичного посібника «Поетичні сходинки зростання» під час організації педагогічної практики сприяли формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців та засвідчили єдність теоретичної та практичної підготовки майбутнього фахівця дошкільного профілю.

Результати дисертаційного дослідження Швець Оксани Вікторівни обговорено і схвалено на засіданні кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик (протокол № 9 від 16 квітня 2018 року).

Результати наукового дослідження Швець О. В. рекомендовано для впровадження в освітній процес закладів вищої педагогічної освіти.

Проректор з наукової роботи
 доктор педагогічних наук
 професор

О.М.Галус

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.Г. КОРОЛЕНКА

вул. Остроградського, 2, м. Полтава, 36003
телефон 56-23-13, факс 2-58-67
E-mail: allmail@pppu.edu.ua
код ЗКПО 31035253

10.05.2018 № 1549/01-60/14

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи
Швець Оксани Вікторівни на тему «**Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності**», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Результати дисертаційної роботи Швець О. В. на тему «**Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності**» (спеціальність 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти) впроваджено у освітній процес Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

В умовах нової парадигми філософії освіти XXI століття, реалізації компетентнісного підходу до підготовки фахівців у системі вищої освіти першочерговим завданням постає підвищення якісного рівня розвитку професійно-спрямованого мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, здатних виявляти як професіоналізм, так і культуру мовлення у різних видах дитячої діяльності.

Теоретичні положення і практичні рекомендації, обгрунтовані у дисертації Швець О. В. впроваджено в освітній процес психолого-педагогічного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (наказ № 22- А від 11.04. 2018 р.) під час викладання навчальної дисципліни «Теорія та методика організації комунікативно-мовленнєвої діяльності дошкільників» для студентів III курсу напряму підготовки 6.010101 Дошкільна освіта.

На виробничій педагогічній практиці у квітні 2018 року студенти спеціальності Дошкільна освіта застосовували матеріали авторського навчально-методичного посібника «Поетичні сходи зростання» з метою використання різновидів художніх поетичних творів на етапі дошкільного дитинства. Матеріали можуть використовуватися на курсах підвищення кваліфікації з метою удосконалення професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності.

Аналіз матеріалів за результатами дослідження Швець О. В. дозволяє зробити висновок про належний науково-методологічний рівень та практичну спрямованість дисертаційної роботи.

Проректор з наукової роботи

Виконавець
Коваль В.М.
0664322939

С.М. Шевчук

1010000

УКРАЇНА
Тернопільська обласна рада
Кременецька обласна гуманітарно-
педагогічна академія
ім. Тараса Шевченка
Вул. Ліцейна, 1, м. Кременець,
Тернопільська обл., 47003
тел/факс: (035-46) 2-19-91
ел. пошта: kgpi@ukrpost.ua

UKRAINE
Ternopil Regional Council
Kremenets Regional Humanitarian-
Pedagogical Academy named
after Taras Shevchenko
1, Litseina St. Kremenets,
Ternopil Region, 47003
phone/fax: (035-46) 2-19-91
e-mail: kgpi@ukrpost.ua

05-16/94

«10» 05 2018 р.

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Швець Оксани Вікторівни
«Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до використання
поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності»
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

У Кременецькій обласній гуманітарно-педагогічній академії імені Тараса Шевченка протягом 2016-2018 р. у освітній процес педагогічного факультету впроваджено результати дисертаційного дослідження Швець Оксани Вікторівни «Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності».

Теоретичні та практичні результати дисертаційного дослідження Швець О. В. були використані для розширення змісту навчальних курсів: «Вступ до спеціальності», «Теорія і методика розвитку рідної мови», «Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей», «Методика проведення занять з народознавства», «Дитяча література» та забезпечили наскрізність та інтегративність підготовки майбутніх вихователів до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності.

Результати дисертаційного дослідження поетапно впроваджувалися на педагогічному факультеті з метою теоретичного обґрунтування, розробки та експериментальної перевірки змісту та методики підготовки майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти до методики використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності. Зокрема, задля удосконалення професійної підготовки студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта»: із студентами 3-го курсу – спецкурс «Поетично-мовленнєвий тренінг»; із студентами 2-х та 3-х курсів – креативна студія «Поетичне зернятко»; з студентами 4-го курсу під час проходження педагогічної практики в закладах дошкільної освіти – портфоліо «Поетичні сходинок зростання». Експериментально впроваджено структурно-функціональну модель підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності під час підготовки майбутніх вихователів на педагогічному факультеті. Результати дисертаційного дослідження Швець О. В. засвідчили його високу наукову, теоретичну та практичну цінність.

Акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження Швець Оксани Вікторівни на тему: «Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності» обговорено, схвалено та затверджено на засіданні кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти (протокол № 9 від 10.05.18 р.)

Ректор

Підпис ректора засвідчую
Начальник відділу кадрів

А. М. Ломакович

О. В. Присяжнюк

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації:

1. Бенера В. Є., Швець О. В. Професійна підготовка фахівців дошкільної освіти до роботи з використання поетичних творів у дошкільному навчальному закладі. *Науковий вісник Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім. Тараса Шевченка*. Кременець: ВЦ КОГПІ ім. Тараса Шевченка, 2014. Вип. 3. С.139–145.

2. Бенера В. Є., Швець О. В. Генеза становлення методики художньо-мовленнєвої діяльності в науково-педагогічному дискурсі. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка*. Кременець: ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2018. Вип. 10. С. 17–29.

3. Швець О. В. Сучасні компоненти художньо-мовленнєвої компетентності майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору»*. Київ: Гнозис, 2015. Додаток 1 до Вип. 35. Том VIII (59). С. 370–378.

4. Швець О. В. Експериментальна модель підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». Київ: Гнозис, 2017. Вип. 37-1. Том VI (74). С. 577–586.

5. Швець О. В. Розвиток у майбутніх фахівців дошкільної освіти стійкої потреби до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності на педагогічній практиці. *Народна освіта: електрон. фах. вид.* 2018. Вип. 1 (34). URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5242 (Дата звернення: 17.03.2018).

6. Швець О. В. Концепт «поетично-мовленнєвої діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти» в руслі лінгводидактичної спадщини С. Русової. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка*. Кременець: ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2018. Вип. 10. С.110–121.

7. Швець О. В. Використання поетичних творів у поєднанні з бізібордами в закладах дошкільної освіти як засіб всебічного та гармонійного виховання дитини. *Інноватика у вихованні: зб. наук. пр.* Рівне: РДГУ, 2018. Вип. 7. Том 1. С. 294–302.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

8. Швець О. В. Експериментальна модель підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності. *Научное знание современности: материалы международных научно-практических конференций Общества Науки и Творчества* (г. Казань, 28 января 2017 г.). Казань, 2017. С. 332–339.

9. Швець О. В. Особливості розробки та впровадження авторської програми креативної студії «Поетичне зернятко». *WORD SCIENCE (Multidisciplinary Scientific Edition)*. Poland, Warsaw: RS GLOBAL, 2018. № 2 (30). Vol. 4. С. 64–67.

10. Швець О. В. Категоріальний аналіз поняття «поетичний твір» за допомогою методу контент-аналізу. *Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній навчальний заклад – доуніверситетська підготовка – вищий навчальний заклад: зб. наук. пр. за матеріалами II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 травня 2016 р.)*, Національний авіаційний університет. Київ: НАУ, 2016. С. 281–284.

11. Швець О. В. Характеристика стратегій навчання вихователів дітей дошкільного віку для роботи з використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності. *Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації*: матеріали II Всеукр. наук. конф. (м. Дніпро, 28–29 жовтня 2016 р.). Дніпро: Роял Принт, 2016. Ч. I. С. 123–125.

12. Швець О. В. До питання про підготовку майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності. *Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах*: матеріали Всеукр. наук. конф. (м. Дніпропетровськ, 29–30 квітня 2016 р.). Дніпропетровськ: Роял Принт, 2016. Ч. 1. С. 117–119.

13. Швець О. В. Науково-методичний супровід підготовки майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти до використання поетичних творів. *Основні напрями розвитку педагогічної науки*: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 20–21 жовтня 2017 р.). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 123–125.

14. Швець О. В. Організація самостійної роботи бакалаврів до використання поетичних творів з дошкільниками. *Проблеми якості освіти і професійної підготовки майбутніх педагогів у вищій школі*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 26–27 жовтня 2017 р.). Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. С. 92–93.

15. Швець О. В. Компетентністний підхід у підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до використання поетичних творів у художньо-мовленнєвій діяльності. *Тези доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів «Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка»* (м. Київ, 26 квітня 2018 р.). Київ: ВІКНУ, 2018. С. 103–105.

Праці, які додатково відображають результати дисертації:

16. Бенера В. Є., Швець О. В. Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до використання поетичних творів у художньо-мовленнєвій діяльності на засадах компетентнісного підходу. *Актуальні проблеми гуманітарної освіти*: зб. наук. пр. Кременець: ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2018. Вип. 15. С. 8–17.

17. Швець О. В. Компоненти художньо-мовленнєвої компетентності майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу. *Актуальні проблеми гуманітарної освіти*: зб. наук. пр. Кременець: ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2014. Вип. 10. С. 138–143.

18. Швець О. В. До питання про особливості професійної підготовки фахівців дошкільної освіти до використання поетичних творів у дошкільному навчальному закладі. *Kremenets science: open air, або наука в кросівках*: зб. наук. ст. Хмельницький: ФОП Цюпак А. А., 2016. Вип. I. С. 105–116.

19. Швець О. В. Педагогічні умови використання поетичних творів у процесі професійної підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку. *«Litteris et artibus: нові горизонти»*: зб. наук. ст. Хмельницький: ФОП Цюпак А. А., 2017. Вип. I. С. 138–146.

20. Швець О. В. Характеристика компонентів моделі підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності. *Актуальні проблеми гуманітарної освіти*: зб. наук. пр. Кременець: ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2017. Вип. 14. С. 64–69.

21. Швець О. В. Небезпека виникнення інкогруентної поведінки у дошкільників внаслідок використання поетичних творів у дошкільному навчальному закладі та вдома. *Kremenets science: open air, або наука в кросівках*: зб. наук. ст. Хмельницький: ФОП Цюпак А. А., 2017. Вип. II. С. 119–128.

22. Швець О. В. Поетично-мовленнєвий тренінг: робоча програма для студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта». Кременець, 2017. 25 с.

23. Швець О. В. Стан сформованості поетично-мовленнєвої компетентності у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *«Litteris et artibus: нові горизонти»*: зб. наук. ст. Кременець: КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2018. Вип. II. С. 77–85.

24. *Поетичні сходи зростання: навчально-методичний посібник* / авт.-упор. В. Є. Бенера, О. В. Швець. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2018. 388 с.

Додаток А.3

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Швець Оксани Вікторівни

«Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності» зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Основні положення та результати проведеного наукового пошуку представлено на науково-практичних конференціях різного рівня:

Міжнародних:

1. II Міжнародна науково-практична конференція «Основні напрями розвитку педагогічної науки» (м. Чернігів, 20-21 жовтня 2017 р.). Форма участі – доповідь на секційному засіданні та публікація на тему: «Науково-методичний супровід підготовки майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти до використання поетичних творів».

2. XLIV Международная (заочная) научно-практическая конференция по всем наукам «Интеграция теории и практики мирового научного знания в XXI веке» (г. Казань, Росія, 28 января 2017 года). Форма участі – публікація на тему: «Експериментальна модель підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності».

3. Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Переяслав-Хмельницький, 2015 р.). Форма участі – публікація на тему: «Сучасні компоненти художньо-мовленнєвої компетентності майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу».

4. IV Міжнародна науково-практична конференція «Інновації у вищій школі: проблеми та перспективи в освіті і науці» (м. Кременець, 17-19 травня, 2017 р.). Форма участі – доповідь на секційному засіданні на тему: «Використання інноваційних технологій у процесі викладання спецкурсу «Поетично-емоційний тренінг».

5. XI Міжнародна науково-практична конференція «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (м. Переяслав-Хмельницький, 15 лютого 2017р). Форма участі – доповідь на секційному засіданні та публікація на тему: «Експериментальна модель підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності».

6. Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми якості дошкільної освіти і професійної підготовки майбутніх педагогів у вищій школі» (м. Одеса, 26-27 жовтня 2017 р.). Форма участі – доповідь на секційному засіданні та публікація тез на тему: «Організація самостійної роботи бакалаврів до використання поетичних творів з дошкільниками».

7. Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference «The goals of the World Science 2018» (Dubai, UAE, January 31, 2018 p.). Форма участі – публікація на тему: «Особливості розробки та впровадження авторської програми креативної студії «Поетичне зернятко».

8. Міжнародні читання пам'яті Т. І. Поніманської (м. Рівне, 15 травня 2018 р.). Форма участі – доповідь на секційному засіданні та публікація тез на тему: «Використання поетичних творів у поєднанні з бізбордами в закладах дошкільної освіти як засіб всебічного та гармонійного виховання дитини».

Всеукраїнських:

9. Всеукраїнська наукова конференція «Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах», присвячена 25-річчю незалежності України (м. Дніпропетровськ, 29-30 квітня 2016 р.). Форма участі – доповідь на секційному засіданні та публікація на тему:

«До питання про підготовку майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності».

10. II Всеукраїнська наукова конференція «Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації» (Дніпро, 28-29 жовтня 2016 р.). Форма участі – доповідь на секційному засіданні та публікація на тему: «Характеристика стратегій навчання вихователів дітей дошкільного віку для роботи з використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності».

11. II Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній навчальний заклад – доуніверситетська підготовка – вищий навчальний заклад» (Київ, 25 травня 2016 р.). Форма участі – доповідь на секційному засіданні та публікація на тему:

«Категоріальний аналіз поняття «поетичний твір» за допомогою методу контент-аналізу».

12. Всеукр. науково-практична конференція молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів «Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка». Форма участі – публікація тез на тему: «Компетентністний підхід у підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до використання поетичних творів у художньо-мовленнєвій діяльності».

Регіональних:

13. Всеукраїнський науковий семінар-турпохід: «Не (безпека): суспільно-політичні, інформаційні, технічні та культурно-естетичні виміри» (Кременець, 2017 р.). Форма участі – доповідь на секційному засіданні та публікація на тему: «Небезпека виникнення інкогруентної поведінки у дошкільників внаслідок використання поетичних творів у дошкільному навчальному закладі та вдома».

Звітно-наукових:

14. Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту/академії імені Тараса Шевченка (Кременець, 2014–2018 рр.). Форми участі – доповіді на секційних засіданнях та публікації на теми: «Компоненти художньо-мовленнєвої компетентності майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу», «Характеристика компонентів моделі підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності», «Професійна підготовка фахівців дошкільної освіти до роботи з використання поетичних творів у дошкільному навчальному закладі», «Генеза становлення методики становлення художньо-мовленнєвої діяльності в науково-педагогічному дискурсі», «Концепт «поетично-мовленнєвої діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти» в руслі лінгводидактичної спадщини С. Русової».

15. Участь у наукових заходах Ради молодих науковців КОГПА ім. Тараса Шевченка: «Litteris et artibus : нові горизонти» та «Kremenets science: open air, або наука в кросівках» (Кременець, 2016–2018 рр.). Форми участі – доповіді на секційних засіданнях та публікації на теми: «До питання про особливості професійної підготовки фахівців дошкільної освіти до використання поетичних творів у дошкільному навчальному закладі», «Педагогічні умови використання поетичних творів у процесі професійної підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку», «Небезпека виникнення інкогруентної поведінки у дошкільників внаслідок використання поетичних творів у дошкільному навчальному закладі та вдома», «Стан сформованості поетично-мовленнєвої компетентності у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти».

Основні результати дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти й на засіданні міжкафедрального семінару в Кременецькій обласній гуманітарно-педагогічній академії ім. Тараса Шевченка (від 23. 05. 2018 р.).

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1

СПИСОК ПРАЦЬ З ПИТАНЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ «ПІДГОТОВКА»

Автор	Тема	Рік
Капська А.	Формирование готовности студентов педагогических вузов к исполнительско-речевой деятельности в системе профессиональной подготовки	1989
Котик Т.	Методика підготовки студентів до навчання дошкільників української мови	1994
Плетеницька Л.	Підготовка студентів до народознавчої роботи в дошкільному закладі (на матеріалі народної математики)	1995
Поліщук О.	Підготовка студентів до естетичного виховання дошкільників засобами українського народного декоративно-прикладного мистецтва	1996
Закорченна Г.	Підготовка студентів до педагогічного менеджменту в дошкільній освіті	2000
Нестеренко В.	Підготовка майбутніх педагогів до виховання у дошкільників навичок здорового способу життя	2003
Сайко Н.	Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вихователів до соціалізації дітей дошкільного віку	2004
Шевченко І.	Педагогічні умови організації самостійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів	2006
Петренко С.	Підготовка майбутніх вихователів до формування у дітей дошкільного віку основних рухових умінь і навичок	2007
Жаровцева Т.	Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи з неблагополучними сім'ями	2007
Залізняк А.	Підготовка майбутніх вихователів до роботи з батьками з морального виховання дітей старшого дошкільного віку	2009
Трубник І.	Підготовка майбутніх вихователів до формування екологічно мотивованої поведінки старших дошкільників	2009
Дяченко С.	Підготовка майбутніх вихователів до формування основ комп'ютерної грамотності старших дошкільників	2009
Вашак О.	Підготовка майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки	2010
Грама Г.	Підготовка майбутніх вихователів до формування елементарних математичних уявлень у дошкільників	2010
Пелех Ю.	Теоретико-методичні засади ціннісно-сислової готовності майбутнього педагога до професійної діяльності	2010
Віттенберг К.	Підготовка майбутніх вихователів засобами інформаційно-комунікаційних технологій до навчання дітей іноземних мов	2010
Карпенко Н.	Професійно-педагогічна підготовка фахівців дошкільної освіти в університетах Швеції	2010
Шовкопляс О.	Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до роботи з дітьми з функціональними порушеннями опорно-рухового апарату	2011

Бахіча Е.	Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до професійної діяльності в полікультурному середовищі Криму	2011
Давкуш Н.	Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до прогностичної діяльності	2011
Колосова Н.	Підготовка майбутніх вихователів до педагогічної підтримки дітей дошкільного віку	2012
Ковальова Н.	Підготовка студентів до навчання техніки читання дітей 6-7 років	2012
Мардарова І.	Підготовка майбутніх вихователів до використання комп'ютерних технологій в організації пізнавальної діяльності старших дошкільників	2012
Беленька Г.	Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах ступеневої підготовки	2012
Луценко І.	Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх вихователів до організації комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку	2013
Нестеренко В.	Теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання	2014
Зданевич Л.	Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до роботи з дезадаптованими дітьми	2014
Підлипняк І.	Підготовка майбутніх вихователів до формування математичної компетенції дошкільників у різновікових групах	2014
Величко Т.	Підготовка майбутніх вихователів до формування ціннісних орієнтацій у старших дошкільників	2014
Казанжи, І.	Підготовка майбутніх вихователів до формування гуманної поведінки дітей дошкільного віку	2015
Нечай С.	Теорія і практика підготовки майбутніх вихователів до поліфункціонального застосування музики в аудіальному розвитку дошкільників	2015
Фрицюк В.	Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку	2017
Колосова С.	Формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх вихователів в процесі фахової підготовки	2017
Попович О.	Підготовка майбутніх вихователів до організації конструктивної діяльності дітей дошкільного віку	2017
Сиротич Н.	Підготовка майбутніх вихователів до формування творчих умінь у старших дошкільників засобами театральної- мовленнєвої діяльності	2017
Батьо М.	Підготовка майбутнього вихователя до організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку	2018

Таблиця Б.2

НАПРЯМИ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Автор	Напрямок наукового дослідження	Рік
<i>Розвиток виражальних засобів виразності майбутніх фахівців дошкільної освіти</i>		
Маркотенко Т.	Увиразнення мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів соціально-обрядовими фразеологізмами	2011
Тарасова В.	Формування риторичної культури майбутніх фахівців дошкільних навчальних закладів	2012
Руденко Ю.	Теоретико-методичні засади розвитку виразного мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів	2016
<i>Формування мовленнєвої культури майбутніх вчителів</i>		
Дерев'яно Л.	Особливості формування вокально-мовленнєвої культури як складової педагогічної майстерності майбутніх вчителів	1993
Ткачук Г.	Збагачення мовлення студентів педагогічного училища експресивною лексикою як засіб його увиразнення	2002
Овчиннікова А.	Виражальні засоби мовного дискурсу у метахудожньому контексті	2002
Голуб Н.	Теоретико-методичні засади навчання риторики у вищих педагогічних навчальних закладах	2009
<i>Лінгвокультурологічні аспекти підготовки вчителів</i>		
Бикова Г.	Воспитание языковой личности в процессе преподавания лингвистических и речеведческих дисциплин	2003
Катаева О.	Феномен мелодики голоса в культуре философских наук	2006
Захарова Н.	Лінгвокультурологічні особливості українських і німецьких народних загадок : структура, семантика, прагматика	2009
Дроздова І.	Теоретико-методичні засади розвитку українського професійного мовлення студентів вищих навчальних закладів нефілологічного профілю	2011
Гарачковська О.	Жанрово-стильові модифікації української віршованої сатири й гумору ХХ століття	2015
Кабиш М.	Звукопис в українській поезії першої половини ХХ століття : семантика, функції	2015
<i>Використання художньої літератури на етапі дошкільного дитинства</i>		
Илькова А.	Педагогические условия включения пословиц и поговорок в систему развивающей речевой работы с дошкольниками	2001
Гавриш Н.	Розвиток мовленнєвотворчої діяльності в дошкільному дитинстві	2002
Білан О.	Навчання дітей старшого дошкільного віку розповіді за ілюстраціями	2003
Попова І.	Розвиток образного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами поетичного гумору	2006
Савчук Л.	Формування комунікативних умінь у дітей шестирічного віку із затримкою психічного розвитку	2006
Соцька О.	Формування емоційно-виразного мовлення старших дошкільників у процесі сприймання творів живопису	2008
Михайлова Л.	Розвиток розмовного мовлення дітей старшого дошкільного віку	2010
Трифоновна О.	Теоретико-методичні засади формування мовленнєвої особистості дітей старшого дошкільного віку	2013
Мисан І.	Збагачення мовлення дітей старшого дошкільного віку фразеологізмами	2015

**ПЕРІОДИКА З ПИТАНЬ ВИСВІТЛЕННЯ ДОСВІДУ ВИКОРИСТАННЯ
ПТ ПІД ЧАС ХМД**

Автор	Назва публікації у журналі	Рік видання
ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ		
Рібцун Ю.	Ігри для ротика : Розвиток мовлення.	2007
Рібцун Ю.	Закріплюємо правильну вимову : Українська мова.	2007
Гончаренко А.	Комунікативна компетентність – головна мета : Розвиток мовлення.	2008
Пасічник А.	Навчання переказу: формування монологічної компетентності.	2008
Пасічник А.	Казка як засіб розвитку словесної творчості : Розвиток мовлення.	2009
Шелестова Л.	Навчасмо читання: яку методику обрати? : Грамота.	2009
Сафонова М.	Системність у навчанні творчого розповідання: Розвиток мовлення.	2009
Школьник С.	У зоопарку : Казка-гра з мімічними етюдами та артикуляційними вправами.	2010
Рего Г.	Навчання української мови дітей національних меншин.	2010
Омельченко А.	Розповіді-роздуми за моделями : Розвиток мовлення.	2010
Сарапулова Є.	Віршуємо з малку : розвиток мовлення.	2011
Седунова А.	Розвиваємо мовлення у грі : дидактичні ігри для розвитку мовлення в дитсадку.	2011
Малигіна Ю.	Рідна мова! Як її не знати, як же не любити нам її... : інтегроване заняття з розвитку мовлення та художньої літератури для старших дошкільнят.	2012
Журлакова Ю.	Фестиваль дитячої поезії – свято творчості.	2012
Іванюк Н.	Кольорові казки» лікують, розвивають, розважають.	2012
Журавель В.	Креативність розвиває рухова діяльність.	2012
Коваленко А.	Планета Навпаки. Мовна розвага для старших дошкільнят.	2012
Короткова І.	Веселі музики. Тематичне заняття з розвитку мовлення (звукова культура) для старших дошкільнят.	2012
Сумченко Л.	Художнє слово-з малку. День Лесі Українки в дитячому садку.	2012
Товкач І.	Любов до книги плекаємо з малку.	2012
Журлакова Ю.	Не бійтесь заглядати у словник.	2012
Бондар Л.	Пізнаємо літери через казку й ліплення.	2012
Майданюк А.	З книгою жити – з добром дружити. Проект освітньої роботи із старшими дошкільниками.	2012
Сілкіна І.	Рукавички зігрівають і розвивають.	2012

Галат Ю.	Новорічний карнавал. Сценарій Новорічного свята для середньої і старшої груп.	2012
Гросул Т.	Лісова пригода. Фрагмент осінньої розваги для старших дошкільнят з елементами протипожежної безпеки.	2012
Еманова Л., Зварич Н.	Веселі мотузочки. Спортивна розвага для середньої та старшої груп разом з батьками	2012
Шахрай Н., Котовська І.	Пустощі Снігової Баби. Зимова розвага на свіжому повітрі для старших дошкільнят.	2012
Шахрай Н., Котовська І.	Мандруємо стежками Літа. Літня розвага на свіжому повітрі.	2012
Шахрай Н., Котовська І.	Літечко, прощай! Дитсадок, нас зустрічай! Розвага на свіжому повітрі.	2012
Петік Л.	Як Леся стала Українкою.	2012
Петік Л.	Мудра любов плакає особистість. Родинна педагогіка Драгоманових і Косачів.	2012
Федорова С.	Права свої знаємо – персонажам допомагаємо. Заняття-інсценізація для старшої групи.	2012
Груша Л, Захарчук О.	Мирись, мирись – ніколи не сварись. Заняття для старших дошкільнят.	2012
Лавриненко О.	Корекційні казки, ігри, вправи.	2012
Швець С.	Бачимо, чуємо, артикулюємо.	2012
Ткаченко І.	Весняна подорож із сонячним зайчиком. Інтегроване заняття для першої молодшої групи.	2012
Майданюк А.	Добрий друг Договух. Інтегроване заняття для старших дошкільнят.	2012
Брабаш О.	Із горбочка на горбок нотний котиться візок. Ознайомлення молодших дошкільнят з музичними інструментами.	2012
Брабаш О.	Із горбочка на горбок нотний котиться візок. Ознайомлення середніх дошкільнят з музичними інструментами.	2012
Брабаш О.	Із горбочка на горбок нотний котиться візок. Ознайомлення старших дошкільнят з музичними інструментами (сопілкою, скрипкою).	2012
Брабаш О.	Із горбочка на горбок нотний котиться візок. Ознайомлення старших дошкільнят з цимбалами.	2012
Скурта І.	Казка осіннього лісу. Осіння розвага для молодшої групи.	2012
Лисицька О.	Рухи, музика, слова разом творять дива!	2014
Мережка Л.	Релаксація у лікуванні та профілактиці заїкання.	2014
Тименко В., Єніна Л.	Театралізована дизайн-діяльність.	2014
Александрова Л.	Чарівний нотограй.	2014
Гросул Т.	Новорічні пісні і таночки.	2014
Шімон О.	Сонячне свято.	2014
Завалко К.	Слухаємо музику природи.	2014
Кузнецова Л.	Музична вітальня.	2014
Миргородська Л.	Веселому святу радіють малята.	2014

Задніпровська Л.	Пісні з весняним настроєм.	2014
Коперсако О.	У пошуках Зими: подорож до диво-острів.	2014
Луценко І.	Спілкуємося на рівних: організація комунікативно-мовленнєвої діяльності дошкільнят на засадах дитиноцентризму.	2015
Ковтун С.	Дарує літо розваги дітям: розвага з елементами англійської мови для старших дошкільнят.	2015
Вареник Л.	Лікар Айболить [Текст] : заняття з розвитку мовлення з елементами гри-драматизації для старших дошкільнят із ЗПР (за мотивами казки К. Чуковського).	2015
Богуш А.	Національно-патріотичне виховання в українському дитячому садку. Концепція Софії Русової та сьогодення.	2016
Логвинчук С.	Мовленнєва компетенція – засобами гри. Ефективний досвід.	2016
Фетисенко І., Рагутько Т.	Летять, летять сніжинки Бінарне логоритмічне заняття для дітей старшої групи	2016
Комарніцька І.	Мнемотехніка: розучуємо скоромовки з радістю. Індивідуальна робота з дітьми на етапі атоматизації та диференціації звуків.	2016
Тарасенко Г., Уманська Н.	Театр природи. Естетико-екологічне виховання засобами театралізованої діяльності.	2016
	Теремок-холодок, або Як сніговики Зиму зустрічали. Гра-драматизація для дітей середньої групи.	2016
Главацька Ю.	До театру з малюком. Поради батькам.	2016
Головіченко О.	У світі танцювального мистецтва. Заняття для дітей середньої групи.	2016
Голубець О., Сербанович З., Самойленко О.	Подорож краплинки. Мюзикл для старших дошкільнят.	2016
Шевчук А.	Дитяча хореографія. Методика роботи з дошкільнятами.	2016
Ткачук Г., Тарасюк Н.	Як діток з книжкою подружити.	2016
Ткачук Г., Тарасюк Н.	Ріпка. Підгрупове заняття для дітей молодшої групи.	2016
Таранціца С.	Осінній переполюх. Інтерактивна казка для дітей раннього віку.	2016
Стаднійчук М.	Такі різні сніговики. Художньо-педагогічне спілкування з молодшими дошкільниками.	2016
Габінська О.	Осінній борщик: гра-драматизація англійською мовою для дітей старшої групи.	2016
Крутий К, Зданевич Л.	Сторітелінг: мистецтво розповідання, або як зацікавити й мотивувати дітей.	2017
Малько О., Колісник О.	Глино-терапія: долаємо негативні емоції.	2017
Костенська О.	Малята, нумо жити дружно.	2017
Остапенко Г, Стеценко І.	Моральне виховання у захопливих коміксах.	2017
Прозовал Л.	Казки, що вчать доброти.	2017
Єфименко Ю.	Парне пластик-шоу. Новітня форма естетико-	2017

	оздоровчої роботи з дітьми.	
Єфименко Ю.	Казка про кольоровий світ. Груповий тренінг з горизонтального пластичного балету для старших дошкільнят.	2017
Присяжнюк Л.	Як візьмемось разом, скарб знайдем одразу! Квест-гра для дітей середньої, старшої групи.	2017
Рябікіна Н.	Казкова прогулянка: прогулянка з розвитку мовлення для дітей середньої групи.	2017
Чобанюк Л.	Влаштуємо віслучкові день народження: гра-стратегія для дітей старшої групи. Розвиток мовлення.	2017
Яковенко О.	Розвиваємо мовлення з колиски : розвиток мовлення.	2017
Гайшинець Н.	Веселкові стрічечки. Музична казка для дітей середньої групи.	2018
Прозорова Л.	Казкові пригоди, що вчать співчуття до людей і природи.	2018
ПАЛІТРА ПЕДАГОГА		
Столбова Т.	Мистецтво діалогу : Дидактичні ігри та вправи.	2008
Пасічник А.	Словесний розвиток засобами казки : Перспективне планування роботи у старшій групі.	2009
Рібцун Ю.	Граматики намистини для цікавої дитини : Дидактичні ігри для дітей 4-7 років.	2009
Яковенко Я.	Веселий обід : Забавлянки з рухами для молодших дошкільнят.	2010
Головченко Л.	Шукаємо маму Зайчиху : Заняття з розвитку мовлення для молодшої групи.	2010
Семенюк Р.	Планування мовленнєвих занять у I молодшій групі.	2010
Шкваріна Т.	Формування іншомовної комунікативної компетентності дошкільнят : Ієрархія вправ.	2010
Гайдиш Н.	Росинки-намистинки : художньо-мовленнєве заняття для молодших дошкільнят за методикою Н. Гавриш.	2011
Колесник Л.	Допоможемо Капітошці : підсумкове заняття з розвитку мовлення для дітей другої молодшої групи.	2011
Козуб Л.	Етносередовище для розвитку мовлення наймолодших : ранній вік.	2013
Лещенко С.	Зайчикові казки : заняття з англійської мови для старших дошкільнят.	2014
Ковальова О.	Коректурні таблиці: активізуємо мовлення старших дошкільнят : інтегроване заняття з використанням коректурної таблиці для старших дошкільнят.	2015
Потюрило О.	Завітаймо до «Рукавички» : тематичне заняття з розвитку мовлення (граматика) для дітей молодшої групи.	2015
Лавриненко О.	Мовленнєві тренування розпочнемо без	2016

	вагання! : рухливі ігри з інтелектуальним навантаженням.	
Терещенко І.	Народна мудрість дитячими вустами : введення фразеологізмів у мовлення дітей.	2016
Чернова З.	Весняна мелодія природи : казка-п'єса для старших дошкільнят з елементами англійської мови.	2016
Коляда О.	Формуємо граматичну компетенцію у грі : мовленнєві ігри для дітей старшої групи.	2016
Левчук І.	Веселі речення : дидактична гра для дітей старшої групи.	2017
Рібцун Ю.	Абетка постановки звуків : розвиток мовлення.	2017
Стахова Л.	Ліпимо, малюємо, ще й мовлення тренуємо: дидактичні ігри для дітей старшої групи.	2017
Терещенко І.	Абетка в рухах. Альтернатива друкованим засобам навчання.	2018
Товчкач І.	Художньо-мовленнєва діяльність. Організаційні аспекти.	2018
Правотворова В.	Наголошуємо слова правильно. Віршики для запам'ятовування наголосів.	2018
ДИТЯЧИЙ САДОК		
Житня І.	Мовлення дитини : Книга в сім'ї.	2008
–	Мовленнєві казки для «чомусиків».	2008
Шевченко С.	Сніжинка : Заняття з розвитку мовлення та малювання для дітей раннього віку.	2009
Шавлова Н.	На гостину до звуків : Заняття з логопедії для старшої групи.	2009
	Мовленнєві етюди : Заняття з розвитку мовлення.	2009
Журавльова Н.	Конспект заняття «І багата , і чудова наша українська мова» : Старша група.	2010
Гуменюк Н.	Відкрити таємницю фарб : розвивальний аспект мовлення на заняттях із малювання у дітей молодшого віку.	2011
Богуш А.	Змістова характеристика навчання дітей рідної мови : мовлення дитини.	2012
Гавриш Н.	Мовлення – основа і спосіб мислення : мовлення дитини.	2012
Савчук Г.	Українські звичаї, свята та обряди [Текст] : про зимові звичаї	2012
Савчук Г.	Учимося бути гречними: українська мова.	2012
Загородня Л.	Мова наша рідна, мова солов'їна : заняття з розділу «Мовленнєве спілкування».	2014
Савчук Г.	Ім'я наше святе : про походження імені.	2013
Жук Н.	Віршовані форми на заняттях із англійської мови : авторські та літературні тексти віршів, римок, лічилок.	2014
Гацанюк А.	Зі словами починається людина, а з мови починається мій рід : інтегроване заняття з пізнавального, мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку.	2014

Головата І.	З ким дружить зима? : конспект заняття у старшій логопедичній групі з розвитку мови.	2014
Струк С.	Дорогою казок : інтегроване заняття для дітей старшої групи.	2014
Заруцька І.	Заяча сім'я : заняття з пріоритетом мовленнєвого розвитку для дітей середнього дошкільного віку.	2014
Заруцька І.	У пошуках загублених скарбів : заняття з мовленнєвого розвитку та навчання грамоти для дітей старшого дошкільного віку.	2014
Гребінь Н.	Граматичні намистинки для маленької дитинки : інтегроване заняття для дітей старшої логопедичної групи.	2014
Зозуля Т.	Маленьке діло краще за великі слова : заняття з розвитку мовлення для дітей старшого дошкільного віку за твором В. О. Сухомлинського.	2014
Рябчук Т.	Наші пернаті друзі : мовленнєва вікторина для дітей старшого дошкільного віку.	2014
Пашенко Л.	Казкові феї : інтегроване заняття з розвитку мовлення та аплікації для дітей середньої групи.	2014
Басараб Н.	Як котик із півником посварилися : інтегроване заняття для дітей старшого дошкільного віку.	2015
Бороздіна Г.	Ігри з розвитку мовлення за лексичними темами : матеріали для батьківського куточка.	2015
Білаш О.	Мнемотехніка в роботі з дітьми дошкільного віку : розвиток пам'яті.	2015
Лемешко Н.	Казка в гостях у дошкільників : заняття з грамоти та розвитку мовлення для дітей старшого дошкільного віку.	2015
Міщенко І.	Завдання тітоньки Сови : заняття для дітей середнього дошкільного віку про літери.	2015
Молочко М.	Мовленнєвий розвиток : авторські дидактичні ігри для дітей різного віку.	2015
Ставицька О.	На кінчиках пальців : вплив розвитку дрібної моторики рук на мовлення дітей.	2015
Даньшова Н.	Подорож їжачка Добрячка : інтегроване заняття з освітньої лінії БКДО України «Мовлення дитини» для дітей молодшого дошкільного віку.	2016
Тесленко Н.	Українська народна казка «Коза-дереза» : заняття з розвитку мовлення з елементами театралізації у молодшій групі.	2016
Фурманова І.	Калейдоскоп улюблених казок : інтегроване заняття з пізнавально-мовленнєвого розвитку для дітей старшого дошкільного віку.	2016
Хорлунова І.	Казка світ пізнати допоможе [Текст] : розвага з використанням психолого-терапевтичних технологій розвитку	2016

	мовленнєвої діяльності дітей.	
Гурієнко В.	Весела подорож до Баку : заняття для старшої групи зі складання сюжетної розповіді за серією дидактичних картин.	2016
Деркач Л.	Народні символи України : інтегроване заняття з пріоритетом мовленнєвих завдань за методикою Н. Гавриш для дітей старшого дошкільного віку.	2017
Подоляк О.	Іграшки, що завжди з тобою та 10 способів грати зі словами : ігри з мови.	2017
Хміль І.	Мудра голка : інтегроване заняття з мовленнєвого спілкування й аплікації для дітей старшого дошкільного віку.	2017
Царенко Т.	Рідна мова – барвінкова : інтегроване заняття для дітей середньої групи.	2017
Ковальчук Л.	Як звірята сонечко рятували : театральне заняття для старшої групи.	2017
Януш О.	Подорож у казку : заняття з розвитку мовлення для дітей молодшого дошкільного віку.	2017
РОЗКАЖІТЬ ОНУКУ		
Лановенко Г.	Портрети для казкових героїв. Комбіноване заняття з розвитку мовлення та малювання для дітей старшої групи.	2008
Боклан І.	Друзів скликає логопедичне свято : Логопедія в дитячому садочку.	2009
Недбайло З.	Веселе місто Алфавіт : Розвиток мови.	2009
Бондар Н.	У країні Веселої Абетки (голосні та приголосні звуки) : Заняття.	2009
Головченко Н.	Ознаки зими : Заняття з розвитку мовлення для дітей старшого віку.	2009
Копилова О.	Подорож до осіннього лісу : Комплексне заняття з мовленнєвого спілкування для дітей другої молодшої групи.	2010
Медуха О.	Білочка з гостинцями : Заняття з розвитку мовлення та математики.	2010
–	Руки пальчиками –швидкий розвиток : Розвиваємо моторику.	2010
Байко А.	Про що розповіла сніжинка : Заняття з розвитку мовлення.	2011
Пилипенко Л.	Разом із Сніговиками : навчання грамоти.	2012
Гандзюк С.	Мовленнєві руханки : вправи та ігри для розвитку координації мовлення та рухів.	2014
Самойленко С.	Скринька Діда Грамотія : гра «Впізнай букву».	2014
Біленько І.	У царстві Голосних [Текст] : ігри про букви.	2015
Ліхолетова В.	Як виникли і що означають наші імена : бесіда.	2015
–	Заняття з використанням LEGO-конструктора : інтегроване заняття з розвитку мовлення «Домашні тварини», «Осінні дерева», «Ми подорожуємо».	2016

Кущенко О.	Розвиток навичок читання шляхом гри: ігри на постановку дихання; ігри для розвитку оперативної пам'яті, пильності зору, уваги; ігри на вироблення навички швидкого читання. Вправи для правильного вимовлення звуків.	2017
Шевчук Г.	Осінь золота прийшла : бінарне заняття з розвитку мовлення та математики (середня група).	2017
Сепік Т.	Кошеня : фрагмент заняття з розучування вірша з використанням схем-моделей (старша група).	2017
МЕТОДИЧНА СКАРБНИЧКА ВИХОВАТЕЛЯ		
–	Літературний проект «Казка про Весну».	2018
–	Інтелектуальна карта «Казка про Весну».	2018
–	Асоціативна карта «Весняна казка».	2018
Живка З.	Про квасолинку, яка мріяла побачити Сонце.	2018
ДЖМІЛЬ		
Джемула Г.	Тес-то як його або Чи вміємо правильно розмовляти?	2009
Майданюк А.	Слова мудрості в прислів'ях : Англійська мова.	2010
Джемула Г.	Про kota-Воркота або Вчимося мистецтву діалогу : мовленнєве спілкування.	2011
Майданюк А.	Загадки про тварин : настільно-дидактична гра із загадками.	2011
Джемула Г.	Слова навпаки : про антоніми; прислів'я з протилежностями.	2014
Воскресенська О.	Вірші, що навіяла зима : мовленнєвий розвиток.	2015
Журлакова Ю.	Пригоди Пряничка-Різдвяничка : сценарій англійської казки до зимових свят.	2015
Андрусич Н.	Різдвяна диво ніч : бесіда за сюжетною картиною. Розвиток мовлення.	2017
БІБЛІОТЕЧКА ВИХОВАТЕЛЯ ДИТЯЧОГО САДКА		
–	Розвиваємо мовлення : Казкотерапія. Педагогічний тренінг. Конспект заняття-проекту. Цільова прогулянка у природу. Інтегроване заняття. Робота з батьками.	2008
Мисник Л.	Тато, мама й я –чудово знаємо рідну нашу мову! : Сценарій.	2008
Бурлінова І.	«День народження букви» : Конспект заняття з розвитку мови.	2008
–	Про здоров'я дбаємо. Заняття-розвага з елементами самомасажу.	2012
–	Ось і зимонька прийшла. Художньо-мовленнєва студія «Дитячий віршограй».	2012
–	«Квіти-первоцвіти». Конспект інтегрованого заняття з пізнавального (природа), художньо-естетичного та мовленнєвого розвитку дітей старшої групи.	2012
–	«Пригоди Червоної Шапочки». Конспект	2012

	інтегрованого заняття з мовленнєвого та художньо-естетичного розвитку дітей старшої групи.	
–	« Лабіринти Снігової баби ». Конспект інтегрованого заняття з пізнавального, мовленнєвого та художньо-естетичного розвитку дітей старшої групи.	2012
–	Цікаві віршики, в яких використовуються назви кольорів.	2012
–	Кольорові загадки.	2012
–	Кольорова казка.	2012
–	« Зимовий день народження ». Сценарій розваги в середніх та старших групах.	2012
–	« Т. Г. Шевченко – наш земляк і вчитель » Конспект заняття в групах старшого дошкільного віку.	2012
–	« Вшановуєм тебе, Тарасе! ». Конспект тематичного заняття у середній групі.	2012
–	« Матусю ріднесеньку вітаємо! ». Сценарій свята для дітей старшої групи.	2012
–	Чернова Шапочка вітає бабусю. Сценарій свята для середньої групи.	2012
–	Театр. Сюжетно-рольова гра.	2015
–	Капітошка. Конспект розвивально-пізнавальної діяльності логіко-математичного та мовленнєвого спрямування.	2015
–	Скарги іграшок. Інсценівка.	2015
–	Чарівний світ квіток. Конспект екологічного ранку з елементами драматизації.	2015
–	До друзів сонячного зайчика. Конспект інтегрованого заняття зі сфери «Природа» субсфери «Природа космосу» з пріоритетом мовленнєвого та пізнавального розвитку для дітей групи раннього віку.	2015
–	Балетна класична музика. Тематичне заняття з використанням дидактичних ігор.	2015
–	Як Котигорошко сестру й брата шукав – сучасною Україною подорожував. Сценарій музично-літературної композиції з елементами театралізації.	2016
–	На бабусиному подвір'ї. Конспект інтегрованого заняття: мовленнєвий розвиток, художня література, образотворча діяльність (молодший дошкільний вік).	2016
–	Пригоди Колобка. Гра-заняття для дітей старшого дошкільного віку з ФФНМ засобами ейдетики з використання друдлів.	2016
–	Казка «Теремок». Конспект комбінованого заняття за програмою «Дитина».	2016
–	Зайчик з Вовчиком дружив. Складання	2016

	казки.	
–	Солодкі бублики. Конспект заняття з ліплення + художня література (молодша група).	2016
–	Чарівна ялиночка запрошує на свято. Сценарій свята для дітей молодшого дошкільного віку.	2016
–	Чарівна книга Зими. Конспект інтегрованого заняття з музики та образотворчої діяльності (старша група).	2016
–	Наші улюблені іграшки. Конспект комплексного заняття (мова рідна, слово рідне; дитина у довкіллі; художня література; талановиті пальчики – малювання).	2017
–	Зимом вирости бурульки. Конспект інтегрованого заняття (природа, мовлення, малювання).	2017
–	В гостях у киці Мури. Конспект ранкового прийому з використанням елементів лялькового театру.	2017
–	Я печу діткам всім по Колобку. Заняття з мовленнєвого розвитку та ліплення.	2017
–	Пальчики грають – розум дитини розвивають Ігротренінг для батьків і дітей.	2017
–	Капітошчині дзвіночки. Конспект заняття-розваги.	2017
–	Де буває чарівність? Конспект інтегрованого заняття з розділів: мова рідна – слово рідне, навчання елементів грамоти, ліплення, віконечко в природу (старша група).	2017
–	Мила серцю сторона. Конспект інтегрованого заняття з патріотичного виховання та розвитку зв'язного мовлення (старший дошкільний вік).	2017
ДОШКІЛЛЯ		
–	Англійська мова для наймолодших: моє тіло; пори року; одяг; сім'я; кольори; фізкультхвилинки; рухливі ігри; фрукти; овочі; тварини; числа.	2015
ВИХОВАТЕЛЬ-МЕТОДИСТ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ		
Чернишова Л.	Навчання дітей елементів грамоти : навчання грамоти. Методика.	2011
Чернишова Л.	Розвиваємо мовлення малюків : взаємодія з спеціалістами.	2011
Машовець М., Карнаухова А.	Вплив казки на формування особистості дитини: моральний аспект.	2012
	Святкуємо Міжнародний день театру.	2012
Осадча В.	Батькам про значення розвитку дрібної моторики рук.	2012

Романюк І.	Система планування освітньої роботи з розвитку мовлення дітей дошкільного віку: методична робота.	2013
Богущ А.	Мовленнєва робота з дошкільниками: шлях оптимізації : методична робота.	2013
Вільгоцька Н.	Нетрадиційні засоби розвитку мовлення та творчості малюків: ігри із сухим басейном : розвиток мовлення.	2013
Борук О.	У країні веселих пальчиків : ігри та вправи для розвитку мовлення дітей раннього віку.	2014
Білаш О.	Навчасмо дітей грамоти творчо : навчасмо Незнайка грамоти. Конспект заняття для дітей старшого дошкільного віку; Мовні та немовні звуки. Органи мовлення. Заняття для дітей старшого дошкільного віку.	2015
Джемула Г.	Хай звучить рідне слово! : розвага для дошкільників старшої вікової групи.	2015
Жук Н.	Вивчаємо англійську з користю для здоров'я : авторські літературні тексти для проведення фізкультхвилинок, рухливих , пальчикових, психогімнастичних вправ та ігор, дихальної та зорової гімнастики.	2015
Крутій К.	Запроваджуємо комунікативно-діяльнісну технологію навчання рідної мови та розвитку мовлення : методична робота.	2015
Коршенко Н.	Запам'ятовуємо сюжет казки-зв'язки за допомогою мнемо таблиць : розвиток мовлення.	2016
Погорелова Л.	Запрошуємо на гостину до казки : заняття з елементами гри-драматизації за змістом української народної казки «Горщик» для дітей раннього віку.	2016
Карабаєва І.	Мовленнєва та комунікативна компетенції: визначаємо рівень сформованості у старших дошкільників : оцінювання рівня.	2016
Мишолов Н.	Слово до слова складається мова, або Формуємо мовленнєву компетенцію дошкільників : комплексне заняття для дітей молодшої групи із використанням кілець Луллія.	2016
Вільгоцька Н.	Як діти казковим гномом картини описували : підготовка до школи; розвиток мовлення.	2017
Кушнерук Т.	Прийоми розвитку зв'язного мовлення дітей, про які мають знати педагоги : робота з вихователями.	2017
Каплуновська О.	Гра і навчання грамоти: досягаємо гармонії : підготовка до школи; розвиток мовлення.	2017
Сундук Г.	Волю віршам! або Розвиваємо мовлення дітей за допомогою верлібрів : «Зігриваємо засніжені душі» конспект бінарного заняття для дітей старшої групи з розвитку емоційно-вольової сфери, художньо-мовленнєвих і	2017

	творчих здібностей (за верлібрами Катерини Єгорушкіної «Янголи» та Валентини Запорожець «Зимове сонечко»)	
	Хата на тата. Сценарій розваги для дітей старшого дошкільного віку.	2018
ВСЕСВІТ ДОШКІЛЛЯ		
Електронний журнал Комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №138 Харківської міської ради		
Муханова Ю.	Музичне мистецтво як один із найважливіших видів діяльності в процесі навчання та виховання дошкільників.	2014
Пензіна Н.	Фольклор – засіб засвоєння основ математики.	2014
Бояркіна Л.	Авторська казка «Подорож Корови в країну Посмішок.	2015
Пензіна Н.	Фольклор – засіб засвоєння основ математики.	2015
Калініна В.	Емоційне благополуччя – запорука і складова успішності щасливої особисті.	2015
Матчина К.	Формування граматично правильного мовлення дитини дошкільного віку	2015
Калініна В.	Чарівна казка тут живе	2016
Матчина К.	Мандруємо до казкових героїв	2017
Шаповалова Н.	Українська мальованка як джерело береження традицій національної культури та формування національної свідомості дітей дошкільного віку.	2017
Винокурова Л.	На гостину до казки.	2017

ДОДАТОК В

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Автор	Праці
<p>Наукова школа А. Богуш та її послідовників</p>	<p>Богуш А. М., Орланова Н. П., Зеленко Н. І., Лихолєтова В. К. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі, 1992.</p> <p>Богуш А. М., Котик Т. М. Методика навчання дітей української мови в дошкільному закладі. Практикум, 1994.</p> <p>Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років (Монографія), 2004.</p> <p>Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія, 2005.</p> <p>Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності у дошкільних навчальних закладах, 2006.</p> <p>Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови, 2007.</p> <p>Богуш А. М., Котик Т. М. Методика навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах, 2008.</p> <p>Богуш А. М., Гавриш Н. В. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі, 2008.</p> <p>Богуш А. М., Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи, 2008.</p> <p>Готуємо руку дитини до письма, 2009.</p> <p>Богуш А. М., Попова І. Розвиток образного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами поетичного гумору, 2014.</p>
<p>Маліновська Н.</p>	<p>Богуш А. М., Маліновська Н. В. Лінгводидактична спадщина Софії Русової в сучасному дошкільному закладі, 2006.</p> <p>Богуш А. М., Маліновська Н. В. Перші кроки грамоти: передшкільний вік, 2013.</p> <p>Бенера В. Є., Маліновська Н. В. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей, 2010, 2014.</p>
<p>Піроженко Т.</p>	<p>Піроженко Т. Мовленнєве зростання дошкільника, 1999.</p> <p>Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника, 2010.</p>
<p>Луценко І.</p>	<p>Луценко І. Готуємось до мовленнєвого спілкування, 2001.</p> <p>Дитина і дорослий: вчимося спілкуватись, 2008.</p>
<p>Крутій К.</p>	<p>Крутій К. Створення мовленнєвого середовища: теоретичні засади і практична реалізація, 2006.</p>
<p>Калмикова Л.</p>	<p>Калмикова Л. О., Харченко Н. В., Дем'яненко С. Д., Порядченко Л. А. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку, 2007.</p>
<p>Калуська Л., Бабій Н., Пальона К.</p>	<p>Калуська Л., Бабій Н., Пальона К. Риторика у дитячому садку: науково-методичний посібник, 2011.</p>
<p>Бенера В., Швець О.</p>	<p>Бенера В., Швець О. Поетичні сходинок зростання: навчально-методичний посібник, 2018.</p>

ДОДАТОК Д

МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ДИСКУСІЙ ІЗ СТУДЕНТАМИ-МАЙБУТНІМИ ВИХОВАТЕЛЯМИ
ЗДОДИСКУСІЯ 1. АНАЛІЗ КНИГ ДЛЯ ЧИТАННЯ ДІТЯМ В ЗДО
(80-90 pp.)

Примітка: у поданих текстах посилання на літературу, яку використовували студенти.

Книги вийшли у світ на допомогу майбутнім вихователям та практичним працівникам вийшли у світ: «Веселка»: «Пролісок» (Книга для читання в дошкільних закладах) (1981 р.); «Джерельце»: зб. худож. творів / укладач Л. Н. Киличенко (1987 р. 192 с. на укр. мові; «Хрестоматія для дітей старшого дошкільного віку. Книга для вихователя дитячого садка» / Под ред. В. Логиновой (1990 р.) та ін.

Загальною тенденцією змісту та тематики поетичних творів для дітей дошкільного віку простежується підпорядкованість художньої дитячої літератури завданням комуністичного виховання. Для кожної вікової групи рекомендовані, зокрема, поетичні твори для заучування про В. Леніна, про політичні події та свята. Проаналізовано, що у виданні «Пролісок» (Книга для читання в дошкільних закладах) (1981 р.) (рекомендовано Міністерством освіти УРСР для вихователів, дошкільних закладів, студентів). У анотації зазначено, що у книгу ввійшли твори усної народної творчості, російської, української класичної та сучасної радянської, зарубіжної літератури. Це твори про В. Леніна, комуністичну партію, про рідну країну, природу, працю, про мужність і героїзм радянських людей. Матеріал підібрано у відповідності до програми дитячого садка. Необхідно відзначити, що у вступі та у змісті книги для читання в ЗДО простежується надмірна переобтяженість змісту творів для дітей ленінською тематикою «Ми живемо у епоху, яку по праву можна назвати ленінською» [248, с. 8.]. Зокрема, для дітей третього року життя запропоновані поетичні твори для читання: М. Познанської «Рідний Ленін», Г. Бойко «Пісня про Леніна», Т. Волгіна «Рідний Ленін», Т. Волгіна «Рідний наш Ілліч», М. Познанська «Здрастуй, Жовтень», Н. Забіла «На святі», Г. Бойко «Армія Радянська», О. Благініна «Прапорець», А. Барто «Прапорець» тощо.

Зазначена тенденція щодо змісту та тематики поетичних творів для дітей спостерігається у інших вікових групах. Так, у старшій групі відведений окремий розділ «Дітям про В. І. Леніна», у якому пропонується десяток віршів М. Познанської, О. Бродського, Г. Бойко, М. Лисияч, Г. Гриненко, Т. Коломієць, М. Стельмаха, М. Рильського, М. Ісаковського про вождя. У збірці художніх творів для дітей «Джерельце» (укладач Л. Н. Киличенко (1987 р.)), рекомендованій для початкової ланки освіти, дітям першого класу рекомендовано для читання окремий розділ «Знають Леніна усі найменші діти», що підтверджує політизованість ленінською ідеологією змісту художньої літератури у різних ланках системи освіти радянського періоду.

Визначено, що за традиційною методикою ознайомлення дошкільників з художньою літературою, одним із обов'язкових фронтальних чи групових видів літературних занять вважалося заучування напам'ять віршів, в основному, хоромим прийомом.

ДИСКУСІЯ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОЇ ПЕРІОДИКИ ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ
ВИКОРИСТАННЯ ПТ У ЗДО

Арсенал художніх поетичних творів активно використовують практичні працівники дошкільної галуззі в інтегрованому навчанні та розвитку дітей дошкільного віку, при цьому використовуючи ПТ різновекторно: як засіб, як метод і як прийом роботи. Вони презентують зразки конспектів занять, театралізованих вистав, літературних ранків, музично-ритмічних та рухливих вправ із використанням поетичного слова в ЗДО: Л. Єніна «Театралізована дизайн-діяльність» (2014), Ю.Єфименко «Парне пластик-шоу. Новітня форма естетико-

оздоровчої роботи з дітьми» (2017), Н. Жук «Віршовані форми на заняттях із англійської мови : авторські та літературні тексти віршів, римок, лічилок» (2014), (Ю. Журлакова «Фестиваль дитячої поезії – свято творчості» (2012), І. Комарніцька «Мнемотехніка: розучуємо скоромовки з радістю.

Індивідуальна робота з дітьми на етапі атоматизації та диференціації звуків» (2016), Л. Петік «Як Леся стала Українкою» (2012), В. Правотворова «Наголошуємо слова правильно. Віршики для запам'ятовування наголосів» (2018), Т. Сепік «Кошеня: фрагмент заняття з розучування вірша з використанням схем-моделей (старша група)», Л. Сумченко . «Художнє слово-змалку. День Лесі Українки в дитячому садку» (2012), Г. Сундук «Волю віршам! або Розвиваємо мовлення дітей за допомогою верлібрів : «Зігриваємо засніжені душі» конспект бінарного заняття для дітей старшої групи з розвитку емоційно-вольової сфери, художньо-мовленнєвих і творчих здібностей (за верлібрами Катерини Єгорушкіної «Янголи» та Валентини Запорожець «Зимове сонечко») (2017), І. Терещенко «Абетка в руках. Альтернатива друкованим засобам навчання» (2018), В. Тименко, І. Терещенко «Абетка в руках. Альтернатива друкованим засобам навчання» (2018), Я. Яковенко «Веселий обід : Забавлянки з рухами для молодших дошкільнят» (2010), «Т. Г. Шевченко – наш земляк і вчитель» Конспект заняття в групах старшого дошкільного віку (2012), «Вшановуєм тебе, Тарасе!». Конспект тематичного заняття у середній групі (2012) та ін.

Виявлено домінуючу частину публікацій опосередкованого характеру, лише часткове представлення використання ПТ у процесі організації та керівництва ХМД в сучасному ЗДО.

ДИСКУСІЯ 3. АНАЛІЗ ПРАЦЬ К. УШИНСЬКОГО З ПИТАНЬ

ВИКОРИСТАННЯ ПТ У ПРОЦЕСІ ХМД

(зразок усної відповіді студента К. Ірини на практичному занятті)

У педагогічному поступі вагоме місце займає К. Ушинський, котрий в дошкільній лінгводидактиці розглядається як засновник методики початкового навчання дітей рідної мови, а для предметного поля наукового дослідження важливо відзначити його заслуги як фундатора сучасної методики ХМД дітей, оскільки він продукував використання усної народної творчості в розвитку мовлення дітей; з-поміж методів і прийомів розвитку мовлення дітей визначав ознайомлення із образотворчим мистецтвом та читання художньої літератури.

Здійснений аналіз підручників «Дитячий світ» (1861 р.), «Рідне слово» (1864 р.) актуалізує положення вченого на ідеї національного виховання, народної педагогіки «... на кожен літературний твір ми повинні дивитись як на вікно, через яке можна показати дітям той або інший бік народного життя», стосовно виховного впливу поетичних творів на особистість вихованця він наголосив: «Вплив літературних творів на моральність дуже великий. Усяка щира насолода прекрасним є вже сама по собі джерелом морального почуття». Для предмету дослідження важливо підкреслити про «дві вимоги до використання поетичних творів», які, як зазначає К. Ушинський, на практиці суперечать одна одній: перша, щоб діти зрозуміли зразковий твір; друга, щоби діти його відчули. Довгі, докладні пояснення поетичного твору послаблюють його враження на почуття, а з іншого боку, враження на почуття можливе тільки тоді, коли зразковий твір абсолютно зрозумілий». Мудрість педагогіки К. Ушинського в розв'язанні такої суперечності та уникненні труднощів шляхом продуманої попередньої роботи педагога щодо підведення дитини до сприймання та розуміння твору, який запропоновано для читання.

Для предметного поля наукового дослідження важливо зауважити про педагогічно логічний та структурно продуманий підхід К. Ушинського в побудові книги «Рідне слово», адресованої тим, хто навчається і тим, хто навчає; а отже адресованої на взаємодію для двох учасників освітнього процесу на засадах «дитиноцентризму». Зазначений підхід у книготворенні для найменших з використанням поетичного художнього слова є актуальним і

сьогодні на лінії дошкільного дитинства. У «Книзі для тих, хто навчає» К. Ушинський визначив поради батькам і наставникам про викладання рідної мови за підручником «Рідне слово».

Для предмету дослідження важливо зауважити, що в першій книжці після азбуки вченим запропоновано в роботі з дітьми використовувати прислів'я, приказки, примовки й загадки, казки, вірші та малюнки. Щодо доцільності використання поетичних творів К. Ушинський зауважував: «Якщо у віршах не спотворено думку, а картина або проблиск почуття, доступного дітям, то я вмещував ці вірші заради кадансу і рими, які подобаються дітям і справляють на них добре враження».

Слушними та сучасними є поради К. Ушинського до майбутніх вихователів «Педагог не повинен забувати, що дух наш живиться ідеями, тіло матеріальною поживою, а душа і всі її здібності діяльністю», а щодо «... початку вивчення якого-небудь вірша, чи народної пісні й казки, ми повинні насамперед дати йому сувору логічну і естетичну оцінку і визначити, що в ньому є народного і чому він заслуговує на вивчення. Але ще не достатньо, щоб діти зрозуміли такий твір, а потрібно, щоб вони його відчули. У поетичних творах багато що розуміють тільки почуттям і його не можна пояснити розумом».

Отже, педагогічна спадщина К. Ушинського дієва та сучасна.

Додаток Д.1

ФРАГМЕНТИ ВИКОНАННЯ СТУДЕНТАМИ ІНДЗ

ФРАГМЕНТ ІНДЗ

ПРО ПЕРШІ ПОСІБНИКИ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ З ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬОГО ЧИТАННЯ

Примітка: у поданих текстах посилання на літературу, яку використовували студенти.

Досліджено, що у перших посібниках для вихователів йшла мова про важливість належної підготовки майбутнього вихователя до роботи з дітьми та одночасно зазначалося про відсутність навчально-методичної літератури для практичних працівників. У книзі «Дитячий садок» О. Дорошенко зазначала: «Нам такої підготовки конче бракує, бо життя випереджає нас і, рахуючись з вимогами життя, доводиться йти виховувати дітей тоді, коли ми самі потребуємо виховання та керування» [107, с.15]. Разом з тим, слід зауважити, що ситуація, що склалася у 20-х рр. ХХ ст. навколо дошкільного виховання в Україні була достатньо складною.

За словами О. Дорошенко «Ані підручників, ані підготовлених керівників, ані матеріалу для їх підготовки жодних попередніх спостережень над дітьми та висновків праці, ані навіть лекторів, які могли б узятися за цю підготовку» [107, с. 6]. Поряд із цим, педагог радить кожній виховательці творчо підходити до справи виховання та навчання дітей, не задовольнятися готовими педагогічними шаблонами та взірцями, ані на хвилину не зупинятися у пошуку нових педагогічних методів та прийомів роботи [107, с.77]. З огляду на зазначене, в країні розпочалася плідна праця викладачів і студентів, під час якої і студенти, і викладачі виступали в ролі учнів. За допомогою курсисток було зібрано пісенно-ігровий матеріал, який відповідно пророблявся до психології дитячого віку, й у придатному вигляді, з певними методичними вказівками, повертався до слухачок [104, с.267]. Спільними зусиллями слухачок і викладачів розроблялись плани соціального виховання для українських дошкільних навчальних закладів [107, с. 7].

Отже, в цілому, практична професійно-педагогічна підготовка у Фребелівському педінституті була спрямована на розв'язання двох взаємообумовлених завдань: всебічне вивчення дитини і на його основі проектування навчально-виховного впливу на неї. Необхідно відзначити про високий рівень дидактично-методичної якості лекційних («Новітні напрямки в методиці рідної мови», «Огляд народної та дитячої літератури» і т. д.) та практичних занять (методик окремих предметів, заняття за Фребелівською системою та ін.),

високий рівень та професіоналізм провідних методистів вузу (В. Фльоров, М. Мукалов, К. Стеценко та ін.), багаторівнева система педагогічної практики сприяли оформленню цілісної, науково-обґрунтованої системи методичної підготовки майбутнього педагога. Реалії сучасного закладу дошкільної освіти засвідчують нагальну потребу в педагогах-фахівцях, які б нетрадиційно підходили до розв'язання проблем дитинства...

ФРАГМЕНТ ІНДЗ

АНОТАЦІЯ НА ПРАЦЮ Я. А. КОМЕНСЬКОГО «СВІТ ЧУТТЄВИХ РЕЧЕЙ В КАРТИНКАХ» («ORBIS PICTUS», ПЕРШЕ ВИДАННЯ – 1650 р.)

Примітка: у поданих текстах посилання на літературу, яку використовували студенти.

Якщо говорити про книжне видання, адресоване дорослому і дитині у сучасному його розумінні, то започаткування теорії навчальної літератури відбулося в другій половині XVII ст. й було покладено Я. Коменським (1592–1670 рр.), завдяки його працям «Материнська школа», «Велика дидактика», «Світ чуттєвих речей в малюнках».

Праця «Світ чуттєвих речей в картинках» («Orbis pictus», перше видання – 1650 р.) є першим у світі ілюстрованим підручником, який тривалий час використовувався для початкового навчання. Я. Коменський першим сформулював положення, на яких базувались створення, оформлення та використання підручника. «Світ чуттєвих речей в картинках» [189] складався із передмови, вступної статті, абетки, 150 малюнків авторства самого Я. Коменського та написів до них, тобто містив навчальний мовний та ілюстративний матеріал. Сам педагог у передмові підручника зазначив: «Книга, як бачите, невеликого обсягу. Проте вона містить у собі короткий огляд усього світу та всієї мови й наповнена малюнками, назвами й описами предметів. 1. Малюнки є зображення всіх видимих речей (до яких приєднуються і невидимі в тому вигляді, наскільки це можливо) усього світу. Вони подані в тому ж порядку, в якому викладені в Janua («Розчинених дверях мов»), і з такою повнотою, що нічого істотно необхідного, головного не обійдено. 2. Найменуваннями (назвами) є надписи і заголовки, виставлені над кожним малюнком. Вони весь предмет позначають загальним терміном. 3. Описи є пояснення частин малюнка, виражені спеціальними для кожного предмета назвами. При кожному предметі на малюнку і при кожній назві поставлена цифра, яка вказує, яка назва якому предмету належить» [162].

Педагог при укладанні підручника врахував такі компоненти його змісту, як: мовне полотно, ілюстративний допоміжний та пояснювальний матеріал та їх взаємодію. Зазначені постулати такі актуальні та необхідні для підготовки до друку та адресного звернення художньої книги з емоційно насиченим поетичним словом до дорослого й дитини в умовах сучасної надмірної мультимедійної залежності дітей.

ФРАГМЕНТ ІНДЗ

К. ЧУКОВСЬКИЙ ПРО РОЗВИТОК «ВІРШОВАНОГО ДИТЯЧОГО НАВАНТАЖЕННЯ

Примітка: у поданих текстах посилання на літературу, яку використовували студенти.

Для предметного поля наукового дослідження важливим виявився погляд К. Чуковського на поетичні твори для дітей у книзі «Від двох до п'яти» (1988 р.). Автор зауважує, що вірші для дітей «... норма человеческой речи, естественное выражение их чувств и мыслей» [26, с.232]. У розділі «Як складають діти вірші» [27; 57].

К. Чуковський зауважує, що «всякая рифма доставляет ребенку радость», серед багаточисельних методів, за допомогою яких дитиною засвоюється мова, належить смисловій систематизації слів. На думку автора, за уявленнями дитини, багато слів живуть парами, в кожного є двійник. Пізнавши слово, діти уже на третьому році життя

розпочинають шукати слово, пов'язане по контрасту, або ж по аналогії (ножики-ложики, жовток-білок, відкритка-закритка, глухий-сухий тощо) [26, с. 264]. Погоджуємось із думкою автора про те, що діти надто чутливі до поетичної форми, часто обурюються порушенням ритму й відсутністю очікуваної рими, при цьому часто самі придумують свою власну віршовану риму. Важливо зауважити думку вченого, що захоплення до римованих звуків властиве в різних мірках усім дітям від двох до п'яти років) [27; 57].

«Детское стихотворство – признак избытка играющих сил» [26, с. 279]. Автор зауважує, що в особливо обдарованих дітей захоплення до музики вірша, до його ритму зберігається і після того, як діти виходять із дошкільного віку [26, с. 331]. На основі лінгвістичної спостережливості, письменник і літературознавець зазначає: «Ребенку нет еще и двенадцати месяцев, он еще не владеет активной речью, а посмотрите, с каким ненасытным удовольствием слушает он и бессмертные «Ладушки», и «Сороку-ворону», и «Кошкин дом», и другие шедевры народной поэзии. А на третьем, на четвертом году как жадно воспринимает ребенок стихотворные сказки, иногда очень длинные, по триста-четыре-пять строк, то есть целые поэмы, сразу после третьего чтения запоминает их полностью, от доски до доски. И все еще деспотически требует, чтобы читали ему еще и еще – несколько раз подряд, доведя до изнеможения и маму и бабушку, а порой и воспитателей детского сада» [55, с. 323].

Актуальними для майбутніх вихователів ЗДО є думки вченого щодо важливості такого «віршового дитячого навантаження», адже з віком кожен збереже в пам'яті лише соту долю тих текстів, які він знав напам'ять від двох до п'яти. На нашу думку, вихователям не можна не скористатись таким «віршовим періодом» у житті своїх маленьких підопічних, адже саме в цей період вірші являються одним із найсильніших засобів педагогічного впливу на думки та почуття дитини, допомагають орієнтуватися в довкіллі, а також благодатно сприяють удосконаленню його мовлення. «Благодаря этим изящным словесным конструкциям, подчиненным глубокому музыкальному ритму, богато украшенным звонкими рифмами, ребенок играючи, без малейших усилий еще прочнее закрепляет в уме словарь и строй общенародной речи» [56, с. 324]. Особливо цінними автора є вимоги до себе й до дитячих поетів, які пишуть вірші дітям. Автор задає запитання: яку форму ми повинні надати віршам, яких художніх методів повинні дотримуватись, щоби вірші полюбилися дітям, стали для них бажані та близькі до душі? [55, с. 324]. У відповідь називає два учителі: це народ, який творив народну поезію та другий учитель – дитина. Знаменита думка Л. Толстого про те, ми повинні вчитись писати у дітей, яка була сприйнята у минулому, як ефектний парадокс геніального «чудака», однак уся літературна практика служить підтвердженням цієї геніальної думки.

Не втратили своєї актуальності вказівки К. Чуковського щодо використання небилиць («нелепиц») у роботі з дітьми, як із педагогічно цінними пізнавальними творами поезії здатні закріплювати у дитячих голівках правильне розуміння дійсності, є не лише забавою для дітей, а й корисною розумовою працею [53, с. 244-245]. У розділах «О стиховом воспитании» [53, с. 298; 323] Чуковський зауважує, що до чотирирічного віку дитина була і поетом, і співаком одночасно, а тепер віршотворення вперше стає для неї самостійною діяльністю. Правильними ритмами, на думку Чуковського, діти оволодівають на десятому році життя, а інколи й пізніше. Організована, цілком літературна форма появляється лише в дітей 12-13 років, і лише тоді можна, з долею ймовірності визначити, у кого із них є поетичний дар [23, с. 299].

Для предметного поля наукового дослідження важливо підкреслити про необхідність використання у роботі з дітьми дошкільного віку високохудожніх поетичних творів. Доречно нагадати заповіді для дитячих поетів, котрі презентовані К. Чуковським [26, с.334-360]:

1) Вчитися у народу вчитися у дітей.

2) Образність і дійсність. Поетичні твори повинні бути графічні, у кожній строфі, у кожному поетичному рядку повинен бути матеріал для художника, оскільки мисленні молодших дітей властива образність.

- 3) Музика. Підвищена музичність поетичних творів.
- 4) Рими структура віршів. Рими у віршах для дітей повинні бути близькі одна від одної.
- 5) Відмова від епітетів ритміка. Не загроможувати вірші прикметниками.
- 6) Вірші дитячих поетів повинні бути ігровими, оскільки гра – провідний вид діяльності дитини.
- 7) Літературні переваги віршів для дітей повинні вимірюватися тими ж критеріями, як і інші літературні поетичні твори.
- 8) Педагогам потрібно вивчити поетику дитячих віршів.
- 9) Книги авторів з поетичними творами для дітей повинні проходити апробацію у дитячих аудиторіях, в колі спілкування колективу дітей для узгодження творчості поета із дитячим сприйманням.

ДОДАТОК Е

МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ З СТУДЕНТАМИ ПІД ЧАС АУДИТОРНИХ
ЗАНЯТЬ

Блок 1.

Логіко-системний аналіз наукових джерел засвідчує, що підготовка педагогічних кадрів в Україні початку ХХ ст. (періоду 1900-1907 рр.) була зосереджена в 13-ти закладах вищої освіти, перелік яких подано у Додатку П. В Україні першим жіночим закладом вищої освіти стали Київські вищі жіночі курси (1878р.), відкриття яких ініціювала група професорів Університету св. Володимира. Курси мали на меті продовжити освіту слухачок і «підготувати їх до педагогічної діяльності». На початку ХХ ст. серед вищих жіночих закладів освіти авторитетними вважалися Київські, Одеські, Харківські вищі жіночі курси та вищі жіночі курси А. В. Жекуліної. Вони надавали жінкам наукову освіту й займалися підготовкою педагогічних кадрів для дошкільних, початкових і середніх закладів освіти. Для прикладу зауважимо, що на Київських вищих жіночих курсах значна увага приділялася формуванню педагогічної майстерності слухачок. Для предмету дослідження важливо відзначити, що курс «Психологія творчості» (1908) у 1914/15 н. р. був розширений та поглиблений, що відбилося у його назві «Поетика та психологія творчості». Так, на Одеських курсах у 1907 році був започаткований літературний гурток (керівник приват-доцент В. Лазурський), де слухачки виступали з доповідями, читали літературні твори та критичні реферати. Кращі наукові роботи слухачок виходили друком у виданнях вищих жіночих курсів. Зокрема, вечірні вищі жіночі курси А. Жекуліної видавали «Літопис» курсів, Одеські курси «Праці слухачок», Київські журнал «Міневра».

У змісті теоретичної підготовки на Київських вищих жіночих курсах А. В. Жекуліної (1909-1919рр.) для групи дошкільного виховання у 1914/15 н. р. у циклі обов'язкових навчальних дисциплін: «Вчення про дошкільне виховання», «Огляд дитячої та народної літератури», «Технологія». У змісті практичної підготовки проводилися практичні заняття в кабінеті мистецтв, практичні заняття з гімнастики та рухливих ігор, ручної праці і співів, декламації та малювання з метою більш глибокого засвоєння знань, які давалися на лекціях. Як зауважують вчені, особливості побудови освітнього процесу в даному закладі помітно відрізнялися серед подібних закладів того часу. У зазначений період підготовкою педагогів-дошкільників займалася Школа нянь-фребелічок Київського товариства народних дитячих садків (1905 р.). Для наукового поля дослідження нам важливо відзначити, що професійно-педагогічна підготовка була скороченою, однак включала практичні заняття за Фребелівською системою навчання, ознайомлення з дитячою літературою, співи, малювання, ліплення тощо. За умови успішного складання відповідних іспитів випускниці здобували кваліфікацію «Вченої няні». Єдиним свого роду закладом вищої освіти, що готував вихователів дитячих садків був Київський Фребелівський жіночий педагогічний інститут, заснований в 1907 р. за сприяння Товариства Трудової допомоги для інтелігентних жінок.

У 1909 році при інституті були відкриті підготовча школа та дитячий садок. Для предметного поля наукового дослідження важливо відзначити, що у навчальному плані підготовчої школи було передбачено три цикли. У першому поряд із Законом Божим (вивчення початкових молитов) планувалося вивчення російської мови, змістом якого було проходження букваря, читання та вивчення напам'ять коротких статей і віршів, співи, рухливі ігри з гімнастикою; у другому циклі поряд із вивченням Закону Божого («Символ віри» і Заповідей божих) у вивченні російської мови передбалось читання та вивчення напам'ять коротких статей та віршів із усним викладом змісту; у третьому циклі ускладнювався зміст Закону Божого (короткі відомості із Старого та Нового завіту), російська мова включала читання статей історичного, географічного та природничо-історичного змісту та вивчення напам'ять байок і віршів російських поетів, письмовий переклад прочитаного тощо.

Навчальний план дитячого садка був представлений наступними заняттями: у молодшій групі – читання оповідань та казок, рухливі, гімнастичні, імітаційні ігри, співи, малювання та ліплення, різні види ручної праці з піском, картоном, глини тощо. У старшій групі – грамота (склад, слово, звук, написання букв і слів) та інші заняття молодшої групи в ускладненому вигляді. Для обох груп планувалися прогулянки та самостійна робота в саду. Саме тому, з-поміж великої кількості автентичних джерел, значний інтерес для нашої роботи становила монографія Н. Дем'яненко, І. Прудченко (2005), у якій проаналізовано еволюцію вищої жіночої освіти в Україні, зокрема, зміст навчально-виховного процесу в Київському Фребелівському педагогічному інституті (1907–1920 рр.). У монографічному дослідженні вчені відзначають даний навчальний заклад, як унікальний за значенням, змістом і формами діяльності, що продукував головним завданням: «підготувати теоретично обізнаних і практично досвідчених вчительок початкових училищ та керівників дитячих садків».

Аналіз навчальних планів і програм, а також звіту про стан Київського Фребелівського педагогічного інституту та навчально-виховних установ при ньому за 2013 р. показав, що дисципліни педагогічного циклу були об'єднані в так званий «Соціально-педагогічний відділ» і нараховували 21 предмет. Серед них: «Теорія педагогіки», «Педагогічна психологія», «Історія педагогічних учень», «Дошкільне виховання», методики (російської мови, математики, співів, малювання тощо. Значно збагатили й емоційно підсилили педагогічний цикл такі дисципліни, як «Дикція і декламація», «Дитячі ігри», «Огляд народної і дитячої літератури», «Дитячі типи в літературі й живопису» та ін. І. Сікорський викладав дисципліни «Душа дитини» і «Виховання про дітей, важких у виховному відношенні», М. Старицька «Виразне читання і декламація» (1910/11). У різні роки тут викладав І. Стешенко: «Історія західної літератури» (1908/9), «Огляд народної і дитячої літератури» (1910/11), «Дитячі типи в літературі» (1911/12), «Українська література» (1917) тощо. Для предмету дослідження важливо відзначити, що теоретичні заняття проходили в єдності із практичною підготовкою, практика проводилася у допоміжних установах (дитячих притулках, дитсадках, початкових школах, вищому початковому училищі), проводилися практичні заняття, зокрема, з виразного читання.

Результати наукового пошуку дозволяють зауважити, що значення лабораторних занять для слухачок у науково-дослідних допоміжних установах Фребелівського інституту полягало в їх активній наочності, що виступала гарантом проти догматичного, механічного заучування студентами наукових істин. Ця форма підготовки педагога забезпечувала підвищення рівня креативності навчального пізнання, спрямовувала процес навчання слухачок на пошук істини, структура якого визначалася через призму людини.

Блок 2.

Використання поетичних творів при підготовці слухачок у Фребелівському учительському інституті (1907-1920 рр.)

Примітка: у поданих текстах посилання на літературу, яку використовували студенти.

Педагогічний аналіз наукових джерел дозволяє зазначити, що викладачі Фребелівського інституту, що читали курс теорії і практики дошкільного виховання Н. Лубенець (1907-1913 рр.), С. Русова (1913-1919 рр.), О. Дорошенко (1919-1920 рр.). До позитивних сторін за такої системи організації роботи з дітьми слід віднести вимоги до педагога: знання дитячої психології, володіння активними методами навчання, постійне перебування у стані педагогічно-інноваційного пошуку, дослідження, психолого-педагогічного спостереження, налаштованість на діалог із дитиною як повноправним суб'єктом взаємодії [104, с. 270]. Зокрема, у спогадах С. Русова зазначала «Особливо нас усіх приваблювали практичні виклади, що їх проводили слухачки під моїм керуванням... На цих лекціях слухачки набиралися більше знання, ніж на теоретичних викладах» [265, с.132]. Цінною підмогою для слухачок інституту з метою проведення занять у дитсадку були практичні заняття за Фребелівською системою, народний театр з практичним улаштуванням, заняття з виразного читання, лекції та декламації, співів, ритміки та гімнастики, ручна праця,

малювання, ліплення, дитячі ігри [104, с.276]. Так, на заняттях у дитячому садку при Фребелівському учительському інституті проводилися за методом центральної ідеї, методом номенклатури, в основі якого «єдність у багатомірності та багатомірність у єдності» [266, с. 112] Прикладом організації заняття за даним методом може слугувати план-конспект заняття, проведеного в молодшій групі дитячого садка однією із слухачок Фребелівського інституту. Тема заняття (центральна ідея) «Кішка», відповідно до якої пропонувались: бесіда-розповідь про кішку із демонстрацією живої тварини, казка «Про грайливих кошенят», гра «Котик і миші», вишивання клубочку на картоні та наклеювання картинки із зображенням кішки. На завершення заняття пропонувалася гра та пісня про горобчика та кішку, яку діти вивчили на попередньому занятті. З метою вияву та пробудження дитячої самодіяльності й репродукції інформації про предмет обговорення (спостереження) дітям пропонувалося вільне або ж тематичне малювання, ліплення, декламація віршів, інсценізація казки, танок, гра. Отже, організація заняття демонструє дотримання основного правила роботи з дошкільниками – всі види діяльності спрямовувалися на розвиток органів чуття дитини: органів зору, дотику, слуху, руху тощо. В основу центральної ідеї було закладено метод концентрованого розподілу навчального матеріалу, послідовність та наступність тем та підтем. ПП проводилася і на курсах, які функціонували при інституті. Так, «Школа нянь», що діяла у 1907 році, мала суто практичний характер, що виявлялося у проведенні ряду навчальних курсів з співів, зокрема практичних занять за Фребелівською системою. У посібнику «Дитячий садок» О. Дорошенко наголошувала на важливості наукової підготовки майбутнього вихователя «... треба мати вроджений хист і дуже велику наукову підготовку для того, щоб вести дитину до вдосконалення її душі й тіла, не попусавши її натури. Нам такої підготовки конче бракує, бо життя випереджає нас і, рахуючись з вимогами життя, доводиться йти виховувати дітей тоді, коли ми самі потребуємо виховання та керування» [107, с.15]. Разом з тим, слід зауважити, що ситуація, що склалася у 1919-1920 рр. навколо дошкільного виховання в Україні була достатньо складною. За словами О. Дорошенко «Ані підручників, ані підготовлених керівників, ані матеріалу для їх підготовки жодних попередніх спостережень над дітьми та висновків праці, ані навіть лекторів, які могли б узятися за цю підготовку». Поряд із цим, педагог радить кожній виховательці творчо підходити до справи виховання та навчання дітей, не задовольнятися готовими педагогічними шаблонами та взірцями, ані на хвилину не зупинятися у пошуку нових педагогічних методів та прийомів роботи. З огляду на зазначене, в країні розпочалася плідна праця викладачів і студентів, під час якої і студенти, і викладачі виступали в ролі учнів. За допомогою курсисток було зібрано пісенно-ігровий матеріал, який відповідно пророблявся до психології дитячого віку, й у придатному вигляді, з певними методичними вказівками, повертався до слухачок. Спільними зусиллями слухачок і викладачів розроблялись плани соціального виховання для українських дошкільних навчальних закладів. Отже, в цілому, практична професійно-педагогічна підготовка у Фребелівському педінституті була спрямована на розв'язання двох взаємообумовлених завдань: всебічне вивчення дитини і на його основі проектування навчально-виховного впливу на неї.

Необхідно відзначити про високий рівень дидактично-методичної якості лекційних («Новітні напрямки в методиці рідної мови», «Огляд народної та дитячої літератури» і т. д.) та практичних (методик окремих предметів, заняття за Фребелівською системою та ін.) занять, високий рівень та професіоналізм провідних методистів вузу (В. Фльоров, М. Мукалов, К. Стеценко та ін.), багаторівнева система педагогічної практики сприяли оформленню цілісної, науково-обґрунтованої системи методичної підготовки майбутнього педагога.

Блок 3.

Ідея національної освіти – ключова у програмних документах діючих на той час урядів (1917-1920 рр.), була спрямована на становлення української національної школи, розвиток педагогічної журналістики та видавництво науково-педагогічної літератури. Важливо відзначити першого міністра освіти Української Народної Республіки (надалі –УНР) –

І. Стешенка, якому належали численні праці з проблем освіти, літератури та мистецтва, поетичні твори. Важливо зауважити, що українська художня література була в основі його ідеї національної школи, визначальною для освітньої політики Української Народної Республіки.

У 1896 р. І. Стешенко закінчив університет і розпочав свою педагогічну діяльність у Фундуклеївській жіночій гімназії м. Києва. Цей період життя І. Стешенко позначений плідною літературною, перекладацькою та науковою діяльністю. У 1899 і 1901 рр. вийшли друком збірки поезій І. Стешенка «Хуторні сонети» і «Степові мотиви». Зауважимо, що наукова розвідка «Поэзия И. П. Котляревского» (К., 1898 р.) дістала нагороду Петербурзької академії наук. У 1904 р. його обрали секретарем Київського літературно-артистичного товариства. На одному із засідань Товариства І. Стешенко виступив із закликом надіслати листа російському міністрові внутрішніх справ В. Плеве про скасування заборони українського друкованого слова. У низці статей із мовного й національного питань, надрукованих у 1905 р. в часописах «Киевские отклики» і «Южные записки» («Об украинской национальной школе», «О так называемом украинофильстве», «Холмская Украина и меры к её сохранению», «Украинофиль», «Исторические промахи и украинский язык»), І. Стешенко доводив думку про необхідність створити національну школу та запровадити українську мову в усіх сферах життя. Як свідчать наукові розвідки, коли під час революції 1905 р. з'явилась можливість видавати українську періодику в Україні, І. Стешенко разом зі своєю дружиною, Лесею Українкою і М. Славінським започаткував гумористичний часопис «Шершень», а після його заборони – журнал «Гедзь». Науковий пошук дозволяє зазначити, що в Фребелівському інституті на Вищих жіночих курсах А. В. Жекуліної, в музично-драматичній школі М. Лисенка І. Стешенко першим став викладати історію драми українською мовою. Питання розвитку освіти вирішувалося на рівні Генерального Секретаріату освіти, очолюваного І. Стешенком. З часу проголошення УНР були розроблені освітні законопроекти. У 1917 р. при Секретаріаті було створено відділи дошкільної та позашкільної освіти, очолила їх С. Русова, яка активно розпочала здійснювати українізацію дитячих дошкільних установ в Україні. На базі у Київського Фребелівського педагогічного інституту було вирішено відкрити українське відділення. Тут читався курс з підготовки дошкільних працівників для роботи в українських та єврейських дитячих садках. Учителюванню І. Стешенко відводив велику роль у розбудові української національної школи. Він був упевнений, що педагога нової школи потрібно ретельно готувати. Виходячи з цього, важливим надбанням системи національної освіти стало відкриття восени 1917 р. Українського народного університету та Української науково-педагогічної академії. Дотично до теми зауважити, що сто років тому, у 1918 році українська гімназія імені І. Стешенка була відрита в місті Кременець.

Блок 4.

У 1918 році був заснований Кам'янець-Подільський український державний університет, першим ректором якого став І. Огієнко, розпочало діяльність українське державне відділення національного педагогічного інституту Фребелівського товариства, яке очолила С. Русова. Очолюючи український відділ Фребелівського інституту в Києві та працюючи викладачем Кам'янець-Подільського українського державного університету, вона проводила ідеї побудови системи освіти і виховання на національному ґрунті в авторських навчальних курсах та спецсеминарах «Педагогіка», «Позашкільне виховання», «Проблеми позашкільної освіти», «Дошкільне виховання», «Український Буквар» С. Русової (1856-1940 рр.) тощо. С. Русова упродовж (1913-1918 рр.) вчителювання у Київському Фребелівському педагогічному інституті читала такі лекційні курси: «Питання дошкільного виховання», «Дошкільна справа», «Питання дошкільного виховання і практичні заняття з педагогіки», «Теорія позашкільної освіти», «Історія та сучасний стан позашкільної освіти в Росії й за кордоном», «Народна література і народні читання».

Своєрідним узагальненням цієї діяльності стала праця С. Русової «Дошкільне виховання» (1918 р.), де вона здійснює спробу створити «українську концепцію»

дошкільного виховання, обґрунтовує систему дошкільного виховання, визначає мету, завдання, методи і прийоми, основні методи та принципи роботи. Серед засобів дошкільного виховання провідне місце вчена відводить дитячій художній літературі, усній народній творчості і, зокрема, різновидам поетичних творів для дітей. Літературний матеріал, писала Софія Федорівна, теж має бути спочатку цілком національний – народні пісні, ігри, руханки, казки, поеми». Вчена також зазначала, що педагог повинен вичерпати тему та студіювати кожну річ усіма органами чуттів, дитина має полюбити тему, мати до неї свідоме (відповідне до віку) ставлення. Задля сприймання та розуміння змісту поетичного твору це відіграє надзвичайно важливе значення. Недотримання означеного принципу під час організації поетично-мовленнєвої діяльності вихователем у закладі дошкільної освіти призведе роботу з поетичними творами до низької продуктивності.

С. Русова радить широко використовувати у роботі з дітьми народне мистецтво, малі жанри українського фольклору, кращі художні твори, національну етнографію; садівниці (термінологія С. Русової), тобто вихователі, повинні виховувати в дітей національну самосвідомість і ментальність, яка притаманна українській нації. Задля цього вони повинні здобути спеціальну освіту, одержати наукову підготовку, бути обізнаними самі на психології українці. Наразі є актуальною необхідність здійснення підготовки майбутнього вихователя до здійснення поетично-мовленнєвої діяльності в закладах дошкільної освіти, котра ґрунтуватиметься на ключових положеннях спадщини відомого педагога – С. Русової.

У педагогічній спадщині С. Русової розкрито вказівки щодо заучування із дітьми віршів. Вдумливий педагог обґрунтувала, з якого віку діти можуть запам'ятовувати вірші, як підготуватися до заняття, які прийоми використати в ході заняття, щоб діти краще запам'ятали вірш. Так, за С. Русовою, вчити вірші напам'ять можуть вже трирічні діти, вони охоче повторюють їх, радісно підспівуючи, сприймають їх на слух, пильно стежать за рухами губ того, від кого їх переймають. Легше засвоюються із дітьми добре уритувані вірші. С. Русова зазначала, що діти з їх чудовою пам'яттю можуть запам'ятати і вірші, довгі за розміром, якщо вони відповідають їхнім інтересам. Водночас автор вимагала, щоб вірші, які пропонують дітям для читання чи вивчення напам'ять, були високохудожніми, доступними розумінню дітей, викликали у них певні емоції. «бажано кожний вірш вчити, – зауважувала педагог, – відповідно до того або іншого випадку життя дітей в дитячому садку, додавати до предметових лекцій, до екскурсій. Так, на екскурсії можна продекламувати та вивчити з дітьми вірш про ліс, степ, захід сонця, про якесь звірятко (після предметної лекції про нього). Такий зв'язок поезії із життям, підкреслювала вона, матиме більший вплив на дітей. Разом із тим, усвідомлення краси поетичного слова сприяє глибшому осягненню навколишнього світу, загострює відчуття, зміцнює почуття любові до рідного краю, до навколишньої природи.

Софія Федорівна Русова радила використовувати вірші, як і весь навчальний матеріал, згідно з порами року, незрозумілі для дітей слова, вирази вірша потрібно заделегідь пояснити та лише тоді виразно, гарно продекламувати дітям вірш. Вчити його треба не рядочками, а «одразу весь, або ж разом з дітьми розбити вірш на окремі події чи малюнки». Великі за розміром вірші Софія Федорівна пропонувала вчити за частинами: спершу одну, потім другу. Крім того, зауважувала автор, бажано, щоб діти проілюстрували, намалювали другу частину вірша, як вони собі уявляють і біганину зайчиків, і вовків, що зібралися вкупі ночувати. У працях С. Русової знаходимо також і цікаві прийоми, що сприяють заучуванню віршів: малювання, вирізання з паперу, ліплення з глини, пластиліну персонажів віршів, відтворення рухів, дій згідно із змістом вірша. Зауважмо, що саме така методика заучування віршів використовувалась впродовж багатьох років (50-80-ті рр.) на фронтальних, колективних заняттях у закладах дошкільної освіти. Який би метод чи засіб не використовувала вихователька, з погляду С. Русової, забезпечити максимальну мовленнєву активність дитини, особливо це важливо забезпечити в перший рік перебування дитини в закладі дошкільної освіти. Потрібно зробити все, використати весь комплекс методів, щоб «розв'язати» язик дитині, вона мусить «розбалакатися», «вміти висловити словами те, що вона бачить і чує, пізнає». Через те всякий урок треба вести як розмову: діти відповідають на

запитання, самі запитують, розповідають, розмовляють, педагог використовує вірші, пісні, прислів'я, загадки. Отже, в педагогічній спадщині С. Русової закладено фундамент методики розвитку мовлення та ознайомлення дітей з довкіллям.

Вимоги С. Русової щодо навчання дітей рідною мовою та щодо панування в закладах дошкільної освіти рідного поетичного слова, національного мистецтва, літератури, культури, фольклору, традицій, наявність витончених мовленнєвих зразків української літературної мови педагогів – все це є ґрунтом для створення в Україні національних закладів дошкільної освіти, про які мріяла С. Русова та основою для побудови методики підготовки майбутніх вихователів до організації поетично-мовленнєвої діяльності у сучасних закладах дошкільної освіти України.

Розроблена вченою варіативна навчальна дисципліна «Використання лінгводидактичної спадщини Софії Русової у фаховій підготовці майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів» мала на меті поглибити та узагальнити знання студентів про лінгводидактичну спадщину Софії Русової та шляхи її використання у сучасному ЗДО; сприяти розвитку інтересу студентів до методичного спадку минулого. У процесі викладання змісту варіативної навчальної дисципліни було використано сучасні інформаційні технології та методи (робота в мікрогрупах, дискусії, співповіді, «мозковий штурм» тощо). Викладання теоретичного матеріалу поєднувалося з практичним для забезпечення активної діяльності студентів на заняттях та під час індивідуальної роботи. Наприкінці кожного заняття (лекційного чи практичного) студентам пропонувалася література для опрацювання. Отож, результати дослідження Н. Маліновської засвідчили позитивну динаміку підготовки майбутніх вихователів ЗДО до використання лінгводидактичної спадщини Софії Русової у професійній діяльності та можуть бути застосовані для комплексного формування поетично-мовленнєвої компетентності в вихователів дітей дошкільного віку.

Блок 5.

Для розвитку і навчання рідної мови Є. Водовозова, послідовниця ідеї К. Ушинського, рекомендувала використовувати ігри, заняття, прогулянки, екскурсії, але виділяла і ряд спеціальних методів: розмову з дітьми, бесіди, розповіді, читання книжок, розучування віршів. У ранньому віці від першого прояву у дитини свідомості до трьох-чотирьох років Є. Водовозова рекомендувала співати дітям народні пісні. Вони впливають на розвиток мови дитини і особливо тоді, коли дитина починає розуміти мову дорослих. «Дитина, яку розважають таким чином, ще не вміє вимовляти ані слова, але вже виконує рухи, тобто виявляє розуміння мови», – говорила Є. Водовозова. Треба гратися з ними в народні дитячі ігри «Ладусі», «Кашка», («Сорока-ворона кашку варила»), «Коза рогата» та ін. Ці ігри, які супроводять пісеньками, приповідками, викликають бадьорість, веселий настрій і сприяють не тільки розвиткові слуху та рухів дитини, а й розвиткові мови, поглиблюють розуміння мови дорослих. Є. Водовозова рекомендує в роботі з дітьми чотирьохрічного віку використовувати загадки та прислів'я, вона розкриває значення і методику їхнього використання. Відгадування і загадування загадок викликає у дітей великий інтерес, почуття задоволення, розвиває гостроту розуму, швидкість думки, розкриває перед ними красу соковитого народного слова. Дитина звикає порівнювати зовсім не подібні, на перший погляд, предмети та відшукувати в них подібне.

Вихователів ЗДО слід поступово підводити дитину до самостійного розгадування, наприклад, «під одним брилем чотири брати стоять?». Вихователь допомагає дитині відгадати загадку, пропонує уважно оглянути кімнату та подивитись, чи є такий предмет у кімнаті. Обирати потрібно тільки такі загадки, в яких йдеться про знайомі дітям предмети, в яких порівняння характерні й доступні дитячому розуму. Загадки потрібно використовувати в міру. Є. Водовозова стверджувала, що в роботі з дітьми шести-семи років можна використати й байки. Вони мають велику виховну цінність завдяки своїй простоті, художності, жвавості, гостроті думки. Проте не всі байки можна давати дітям, треба добирати лише ті, де описуються добре знайомі дітям тварини чи такі, в яких йдеться про

найпростіші предмети. Перед тим, як читати байку, вихователь повинен пояснити дитині незрозумілі слова та вирази. Вчена Є. Водовозова рекомендувала використовувати в роботі з дітьми байки. Вона розкрила значення їх для розвитку мови та виховання дітей й дала методичні поради, як краще підібрати та подати дітям байку. Її потрібно читати дітям перший раз з початку й до кінця без пояснень. Зупинки та пояснення заважали б ціннісному сприйманню і руйнували б враження, яке повинна справити на дитину байка. Після читання слід провести бесіду, щоб допомогти дитині зрозуміти суть і мораль байки. Запитання під час бесіди повинні спонукати дитину до висновків і узагальнень.

Є. Водовозова рекомендує читати дітям такі байки: «Собака і кінь», «Слон і Моська», «Добра лисиця», «Вовк і лисиця», «Ворона і лисиця». Отже, поетичне слово в процесі емоційного спілкування дитини з дорослим, супроводжує малюка з раннього віку під час режимних процесів, розвиває позитивну емоційну сферу і збагачує почуттями любові до близьких і рідних. Методиці навчання рідної мови і ознайомлення з навколишнім Є. Водовозова дала тільки початкові контури, поклавши за основу погляди К. Ушинського, проте її вказівки щодо розвитку у дітей органів чуття, спостережливості, мови і мислення мають значення і в нас час, їх можуть використовувати вихователі в роботі з дітьми. Методичні поради Є. Водовозової не втратили своєї актуальності та звертають увагу на відповідальність молодих матерів щодо належної уваги до розвитку емоційно-почуттєвої сфери, органів чуття дитини засобами поетичного слова та живого спілкування.

Блок 6.

Примітка: у поданих текстах посилання на літературу, яку використовували студенти.

Важливо відзначити, що в додатку до книги (видання 1948 р.) запропоновано програму Є. Тихеевої, розроблену для дошкільного факультету із курсу «Розвиток мовлення», із десяти розділів якої, четвертий розділ присвячений «Живому слову в практиці дитячого садка», який включає розмови, бесіди, розповідання, вірші, читання дітям, епістолярне мистецтво - листування, вправи. Роль дорослого полягає у тому, на думку вченої, щоб забезпечити у дитини розвиток точності сприйняття та точності слова. Турбота про зміст мовлення повинна поєднуватися із турботою про його форми, якими повинна поступово оволодіти дитина. Це й оволодіння літературною мовою: читання віршів, розповідання казок, переказ літературних творів. Важливо зауважити на побажання вченої щодо творчого використання запропонованих методик, до розвитку їх та збагачення. Слушні побажання Є. Тихеевої щодо необхідності врахування ступеню розвитку дитини та її підготовленості до сприйняття перед вибором художнього твору. В іншому випадку останнє може бути сприйнято механічно та неусвідомлено. Для предмету дослідження важливими стали методичні поради вченої щодо складання та відгадування загадок під час розгляду предметів та іграшок. Окремий розділ у посібнику Є. Тихеевої. «Заняття по живому слові». Серед них: читання та заучування віршів. У розділі «Вірші» вчена зазначає: «Хорошее стихотворение – это та же музыка. Самые маленькие дети легко постигают его ритм, спослобны наслаждаться созвучием его строф, красотой построения. Эти музыкальные слуховое восприятия, связанные иногда лишь частично с пониманием вли того в них содержания, имеют большое значение для развития художественного вкуса ребенка, его языка». «Чем меньше ребенок, тем определеннее должен быть ритм стихотворения, тем проще те художественные образы, которые в нем воплощаются, и нельзя не удивляться той легкости, с которой такие стихотворения детьми започинаються». Зазначимо, що в другому виданні книги Є. Тихеевої (1972 р.) попередній розділ «Вірші» представлено за рубрикою «Заучування віршів», у передмові до якої зазначено, що поряд із казкою і розповіддю (а можливо, навіть і вище) як фактор розвитку мовлення дітей повинен стати художній поетичний твір «стихотворение имеет то громадное преимущество, что оно действует на душу ребенка силой и обоянием ритма».

Вчена зауважує, що на першому місці повинні бути матеріали народної творчості, а також інше джерело поетичного матеріалу для дітей це світова література, твори великих майстрів і художників слова. До підбору поетичних творів для дітей ставляться певні вимоги: 1) простота і чіткість ритму; 2) невеличкий обсяг вірша і окремих строф; 3) простота і ясність знайомих дітям образів;

4) відсутність описового і оглядового моментів при яскраво вираженій дійсності.

Є. Тихеева підкреслює, що навчання рідної мови треба поєднувати з вихованням у дітей любові до кращих художніх зразків рідної літератури. Вона радила вихователям використовувати все доступне дітям у рідній поезії та мистецтві, рекомендувала ознайомлювати дітей з народними пісеньками, співомовками, потішками. Крім розповідей вихователя, вона радила використовувати на певному етапі розвитку дітей художнє читання. Поетичні твори вчена порівнює із музичними та підкреслює виховне значення музичного сприйняття твору, яке, на думку Є. Тихеевої, знаходиться у прямій залежності не від одного поета, а від тієї особи, із уст якої дитина вперше це сприймання отримує. «Об этом не должна забывать ни одна мать, ни одна воспитательница детского сада или учительница. Она не имеет права ни на иоту умалять поэтическую и воспитательную ценность того литературного-художественного произведения, с которым она детей знакомит. Ее речь, произношение, дикция, выразительность ее чтения должны являться той художественной оправой, от которой выигрывает в блеске самый ценный алмаз. Только в такой оправе алмазы родной поэзии должны вводиться в жизнь маленьких детей» [26, с. 118]. «Память на ритмическую, рифмированную речь у детей прекрасная, и они запоминают стихотворение быстро и легко». Доречними і сьогодні є поради вченої до хорового заучування поетичних творів. Вона зазначає: «Читая хором, дети рубят, скандируют стихи, отбивают рифмы, приобретают одну и ту же манеру крикливого, бессмысленного чтения, убивающего всякую индивидуальность».

Виразне художнє читання допомагає дітям усвідомити невичерпне багатство рідної мови, сприяє тому, що діти починають активно ним користуватись. Багато уваги Є. Тихеева приділяла вивченню з дітьми віршів напам'ять, категорично заперечує проти читання віршів хором. Читаючи хором, діти набувають звички читати крикливо, бездумно, що принижує будь яку індивідуальність. Не втратили цінності й вказівки Є. Тихеевої щодо того, як треба розучувати з дітьми вірші. Вона рекомендує розучувати з дітьми вірші на спеціальних заняттях, а при нагоді, коли трапиться слушний випадок у повсякденному житті; в такому разі образи, втілені в живому слові, спиратимуться на конкретні уявлення дітей. Такі випадки вихователь повинен планувати, наприклад, спостерігаючи з дітьми певні природні явища, вихователь повинен дібрати відповідний вірш і прочитати його дітям два-три рази. Діти, повторюючи вірш за вихователем, мимоволі запам'ятовують його. Розучування віршів Є. Тихеева радить пов'язувати також із грою і працею дітей. До віршів можна підбирати картинки, які допоможуть вихователеві нагадати дітям про той чи інший вірш і викликати бажання прочитати його. У сучасній практиці ХМД дітей використовуємо індивідуальне заучування поетичних творів, про що ще наголошувала С. Русова, а за нею – Є. Тихеева в своїх працях підтримує таку пропозицію і закликає практичних працівників дошкільної галузі: «Надо возможно чаще привлекать детей к индивидуальному чтению стихов, руководить выразительностью чтения каждого примером своего чтения, обращать внимание на удачное исполнение и никогда не заставляют детей читать первомку встречному ради показа, из тщеславия». Важливо зауважити про вимоги науковиці до педагога, які залишаються бути актуальними і сьогодні «Руководительница должна не только владеть искусством выразительного чтения, но и знать весь запас отобранных ею стихотворений наизусть. В каждый подходящий момент нужное, жизнью подсказанное произведение должно быть к ее услугам». Для предмету нашого дослідження так актуально звучать слова Є.Тихеевої, якими вона завершує розділ «Вірші»: «Поетичні твори потрібні дітям. Будемо їм давати найкраще і оберігати від всього бездарного». Отже, педагогічний спадок Є. Тихеевої щодо підготовки фахівців до роботи з поетичними творами у процесі художньо-мовленнєвої діяльності дітей залишається актуальним для переосмислення та застосування в умовах сьогодення.

ДОДАТОК Є

**ПРИНЦИПИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО
ДО ВИКОРИСТАННЯ ПТ ПІД ЧАС ОРГАНІЗАЦІЇ ХМД**

Назва принципу	Сутність принципу
Компенсаторності	передбачається значне розширення «фонових» знань студентів за рахунок орієнтації останніх на самостійний пошук текстів поетичних творів, аналіз і систематизацію додаткової інформації. Нарощення «ядра» набутих професійно значущих знань з метою забезпечення повноти їх актуалізації;
праксеологічності	сутність якого полягає у максимальній активізації самостійних дослідницьких дій студентів у напрямку набуття ними суб'єктивно нових знань з ПМД. Активізація процесуального аспекту дослідження орієнтована на вдосконалення методики роботи майбутніх фахівців, оволодіння технологією сучасних форм використання поетичних творів;
принцип «суб'єктивного контролю» (С. Кульневич, Т. Лаврентьева)	«як здібність людини усвідомлювати і адекватно пояснювати міру своєї участі в тому, що з нею відбувається, смислу свого життя і своєї діяльності, обраної професії, свідоме розмежування зовнішніх і внутрішніх впливів на свою особистість, результат діяльності. Завданнями є сформувати у студентів адекватний внутрішній інтегральний рівень суб'єктивного контролю, вміння об'єктивно співвідносити перший і другий рівні суб'єктивного контролю і своєчасно перебудувати свою позицію. Допомогти у цьому може лише викладач, якому довіряє студент»;
діалогічності	який реалізується шляхом активного використання потенціалу інтерактивної комунікативної взаємодії у підсистемах «викладач – студент», «студент – викладач». Саме діалог, дозволяє викладачу встановлювати мобільний зв'язок із студентською аудиторією, з'ясувати настрій, міру її зацікавленості й обізнаності в предметі навчання, емоційний та фізичний стан. Крім того, діалог забезпечує можливість створення атмосфери «спільного міркування» (Н. Кічук, О. Цокур), «спільної педагогічної дії» за допомогою включення студентів у колективно-групові, індивідуально-групові види самостійної роботи;
прогностичності	який орієнтує на виявлення найближчої, середньої та віддаленої перспектив розвитку особистості, націлює на встановлення прогнозу педагогічного впливу засобів самостійної дослідницької діяльності на характер актуалізації знань, складання програм з перспективи власної самореалізації, самовиховання і самонавчання упродовж життя;
особистісного цілепокладання студента (А. Хуторський)	передбачає здобуття освіти кожним студентом, кожним майбутнім фахівцем із урахуванням його особистісних цілей і завдань; право вибору студентом індивідуальної освітньої траєкторії; тобто це вибір студентом виду й теми творчої самостійної роботи, способів досягнення поставленої ним мети, створення індивідуальної освітньої траєкторії у здобутті майбутньої професії;

самоорганізуючої творчості майбутніх професіоналів (С. Кульневич)	тобто побудова навчання за синергетичним підходом, що передбачає формування у студентів самоорганізуючої професійної діяльності, мета і зміст якої повинні перетворити її для професіонала в самокерівництво шляхом синергетичних орієнтирів та умов діяльності;
компліментарності (доповненості)	суть якого полягає у тому, що за законами діалектики, протилежності зникають не шляхом їх зняття, а шляхом взаємного доповнення, компромісу. У практиці вищої школи це означає заміну монологічної лекції як методу викладання, діалогом, діалоговою взаємодією, партнерством викладача і студента в засвоєнні знань за наявності відкритості навчальної інформації для студентів;
принцип суб'єктності і свідомості, що пізнає	за яким і викладач, і студент визначаються активними суб'єктами освіти, спостерігачами своїх внутрішніх особистісних структур і їх прояву на «дослідному полі» (С. Кульневич) професійної і педагогічної діяльності. За такого підходу нівелюється позиція викладача як носія і передавача знань, оскільки пізнає і викладач і студент в інтерактивній професійно-мовленнєвій діяльності;
багаторівневості	передбачає забезпечення «покрокового» ускладнення змісту ХМД через скорочення або помноження завдань дослідження, звуження або розширення «інформаційного поля» завдань для самостійної роботи. Принцип багаторівневості дозволяє в повному обсязі врахувати індивідуальні динамічні можливості студентів, ступінь оволодіння навчальним матеріалом, рівень розвитку професійної самостійності.

ДОДАТОК Ж

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ У ДОСЛІДЖЕННІ

Метод	Мета використання
парадигмальний	обґрунтування предметного поля дослідження;
структурно-порівняльний	систематизація наукової літератури та зіставлення її змісту;
теоретичний	системний аналіз сучасної теоретико-методологічної, науково-методичної, психолого-педагогічної, лінгвістичної, лінгводидактичної літератури з проблем підготовки майбутніх вихователів до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності та з метою визначення й обґрунтування феномену «поетичний твір», розкриття його структури, визначення педагогічних умов використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності
історико-системний	дослідження процесу генези підготовки майбутніх педагогів до роботи з поетичними творами;
герменевтичний	інтерпретація та розуміння поетичного тексту. Головним засобом герменевтичного аналізу є мова як засіб реалізації стилів
текстологічний	з'ясування тексту як документу на предмет його автентичності. Простежуючи текстом зміни (стилістичні, ідейні), з'ясувати дати, підстави та умови створення поетичного тексту, особливості його редакції
інтерпретаційний лінгвістичний	<i>інтерпретаційно-текстовий</i> аналіз – застосований при описі тропеїстичних засобів і фігур як інструментів реалізації авторської інтенції щодо створення художнього ефекту в контексті; <i>контекстологічний</i> аналіз допоміг у вивченні мовних одиниць як структурно-сміслових складників тексту й дискурсу загалом (членування ієрархії «слово-текст-дискурс»); за допомогою <i>лінгвоконцептуального</i> аналізу було визначено зміст (сукупності ментальних смислів) номінативних одиниць, що є вербальними знаками певних образів-концептів; у межах цього методу були вивчені лінгвокогнітивні процеси, що вплинули на формування словесно образу-концепту
лінгвокультурної інтерпретації	переведення змісту поетичного (на підставі визначеного напряму дослідження й відповідно до певної культурної традиції) у словесно-знакову форму, тобто забезпечив дослідницьке тлумачення вербалізованої авторської інтенції
конструктивно-генетичний	визначення етапів розвитку, аналіз змін у досліджуваному предметі, явищі, процесі загалом та в окремих складових у просторі, часі їх виявлення та походження
термінологічної селекції	відбір й уточнення окремих термінів, відповідних предмету дослідження
компаративний	порівняння, що відбувається між різними історично складеними утвореннями, розвитку дошкільної освіти за допомогою уявного розчленування її на складові елементи

персоніфіковано-бібліографічний	аналіз епістолярної спадщини, внеску педагогічних персоналій у розвиток досліджуваної проблеми;
діагностичний	вимірювання художньо-естетичної потреби В. Аванесова для визначення сили потреб студентів, методика оцінки ефективності навчальної діяльності студентів І. Тодорової для вивчення оцінки студентами власної навчальної діяльності як на окремому занятті, так і впродовж певного періоду навчання; «Особистісний опитувальник ЕРІ» Г. Айзенка для визначення особистісних станів і властивостей студентів; методика «Діагностика емоційного інтелекту» Н. Холла для визначення емоційних особливостей організації особистості, тест «Оцінка рівня комунікабельності» В. Ряховського, метод контент-аналізу для визначення категоріального аналізу терміну «поетичний твір»; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, прикінцевий етапи) з метою визначення ефективності поетапного впровадження структурно-функціональної моделі та методики підготовки майбутнього вихователя до використання поетичних творів у процесі ХМД)
праксиметричний	аналіз продуктів діяльності для характеристики рівнів підготовленості майбутніх вихователів до використання ПТ під час ХМД у сучасних ЗДО
компілятивний	наведення декількох формулювань різних авторів, а потім шляхом запозичення для конструювання власного уточненого формулювання
статистичний	порівняння і доведення достовірності отриманих експериментальних даних.
феноменологічний	об'єктивне вивчення того, що зазвичай вважається суб'єктивним – свідомості та таких її проявів, як судження, сприйняття та почуття.

ДОДАТОК К

ХАРАКТЕРИСТИКА РІВНІВ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ПТ У ПРОЦЕСІ ХМД

Критерії	Рівні			
	Високий (креативно-продуктивний)	Достатній (конструктивно- відтворюючий)	Задовільний (унормовано-продуктивний)	Початковий (репродуктивно-залежний)
Ціннісно-мотиваційний	Усвідомлення майбутніми вихователями необхідності використовувати ПТ під час ХМД на засадах дитиноцентризму. Наявність стійкого інтересу в майбутніх вихователів до ПТ. Умотивованість майбутніх вихователів на сприймання, розуміння, запам'ятовування та відтворення різних жанрів ПТ.	Недостатнє усвідомлення майбутніми вихователями необхідності використовувати ПТ під час ХМД на засадах дитиноцентризму. Наявність інтересу в майбутніх вихователів до ПТ. Умотивованість майбутніх вихователів на сприймання та відтворення різних жанрів ПТ, але без свідомого розуміння та запам'ятовування ПТ.	Часткове усвідомлення майбутніми вихователями необхідності використовувати ПТ під час ХМД на засадах дитиноцентризму. Наявність епізодичного інтересу в майбутніх вихователів до ПТ. Умотивованість майбутніх вихователів на сприймання ПТ, спрямованість на вибіркове розуміння, запам'ятовування та відтворення різних жанрів ПТ.	Неусвідомлення майбутніми вихователями необхідності використовувати ПТ під час ХМД на засадах дитиноцентризму. Відсутність в майбутніх вихователів або частковий інтерес до ПТ. Невмотивованість майбутніх вихователів на сприймання, розуміння, запам'ятовування та відтворення різних жанрів ПТ.
Когнітивно-збагачувальний	Умотивованість майбутніх вихователів до збагачення власного мовлення засобами ПТ (колискові, пестушки, утішки, заклички, колядки, зазивки, жартівливі вірші та ін.). Здатність виразно читати ПТ,	Умотивованість майбутніх вихователів до збагачення власного мовлення окремими засобами ПТ (колискові, пестушки, утішки, заклички, колядки, зазивки, жартівливі вірші та ін.). Здатність читати ПТ з	Умотивованість майбутніх вихователів до епізодичного збагачення власного мовлення засобами ПТ (колискові, пестушки, утішки, заклички, колядки, зазивки, жартівливі вірші та ін.). Нездатність виразно читати	Невмотивованість майбутніх вихователів до збагачення власного мовлення засобами ПТ (колискові, пестушки, утішки, заклички, колядки, зазивки, жартівливі вірші та ін.). Нездатність виразно читати ПТ, здійснювати їхній елементарний

	здійснювати їхній елементарний художній аналіз (знаходити повтори голосних і приголосних звуків, римовані рядки, добирати римовані слова). Наявність вміння використовувати мовні та немовні засоби виразності (інтонаційні, фонетичні, лексичні, синтаксичні та ін.) під час роботи з ПТ (веснянками, гаївками, лімериками, прибадашками, мирилками, гуморинками, байками та ін.).	окремими порушеннями інтонаційної виразності, здійснювати їхній елементарний художній аналіз (знаходити повтори голосних і приголосних звуків, римовані рядки, добирати римовані слова). Вміння використовувати з частковими труднощами мовні та немовні засоби виразності (інтонаційні, фонетичні, лексичні, синтаксичні та ін.) під час роботи з ПТ (веснянками, гаївками, лімериками, прибадашками, мирилками, гуморинками, байками та ін.).	ПТ, вміння здійснювати їхній елементарний художній аналіз (знаходити повтори голосних і приголосних звуків, римовані рядки, добирати римовані слова) за допомогою викладача. Вміння використовувати мовні та немовні засоби виразності (інтонаційні, фонетичні, лексичні, синтаксичні та ін.) сформовані частково, майбутні вихователі відчують труднощі при їх доборі та використанні під час роботи з ПТ (веснянками, гаївками, лімериками, прибадашками, мирилками, гуморинками, байками та ін.).	художній аналіз (знаходити римовані рядки). Часткові вміння використовувати мовні та немовні засоби виразності (інтонаційні, фонетичні) під час роботи з ПТ (веснянками, гаївками, лімериками, прибадашками, мирилками, гуморинками, байками та ін.).
Комуніка-тивно-поетичний	Обізнаність майбутніх вихователів з малими фольклорними жанрами та поетичними текстами та особливостями їхнього використання під час діалогічної та монологічної ситуацій спілкування. Наявність умінь та навичок розігрування змісту ПТ у театралізованих іграх, іграх-	Обізнаність майбутніх вихователів з малими фольклорними жанрами та поетичними текстами та особливостями їхнього використання під час діалогічної та монологічної ситуацій спілкування. Наявність умінь та навичок розігрування змісту ПТ у театралізованих іграх, іграх-	Часткова обізнаність майбутніх вихователів з окремими малими фольклорними жанрами та поетичними текстами та особливостями їхнього використання під час діалогічної та монологічної ситуацій спілкування. Уміння та навички частково розігрувати зміст ПТ у	Необізнаність або часткові знання у майбутніх вихователів з малими фольклорними жанрами та поетичними текстами та особливостями їхнього використання під час діалогічної та монологічної ситуацій спілкування. Репродуктивні уміння та навички розігрування змісту ПТ у театралізованих іграх, іграх-

	<p>драматизаціях, іграх за сюжетами літературних творів, інсценізувати твори у театральних виставах.</p> <p>Наявність особистісних якостей (ініціативність, комунікативність, пізнавальна самостійність, емоційність, креативність, ціннісне самовираження, тактовність та ін.).</p>	<p>драматизаціях, іграх за сюжетами літературних творів, відчувають труднощі під час інсценізування творів у театральних виставах.</p> <p>Часткова сформованість особистісних якостей (ініціативність, ціннісне самовираження).</p>	<p>театралізованих іграх, іграх-драматизаціях, іграх за сюжетами літературних творів, інсценізувати твори у театральних виставах.</p> <p>Несформованість особистісних якостей (комунікативність, креативність, ціннісне самовираження).</p>	<p>драматизаціях, іграх за сюжетами літературних творів, інсценізувати твори у театральних виставах.</p> <p>Не сформованість особистісних якостей (ініціативність, комунікативність, пізнавальна самостійність, емоційність, креативність, ціннісне самовираження, тактовність та ін.).</p>
Оцінно-рефлексивний	<p>Наявність навичок свідомо аналізувати та мотивувати адекватні оцінки поведінки героїв ПТ.</p> <p>Вміння добирати мовленнєві ігри та ігрові прийоми для формування художньо-мовленнєвих компетенцій у дошкільників.</p> <p>Здатність до рефлексії засобами ПТ.</p>	<p>Наявність недосконалих навичок свідомо аналізувати та мотивувати адекватні оцінки поведінки героїв ПТ.</p> <p>Вміння добирати мовленнєві ігри та ігрові прийоми для формування окремих художньо-мовленнєвих компетенцій у дошкільників.</p> <p>Часткова здатність до рефлексії засобами ПТ.</p>	<p>Часткові навички свідомо аналізу та мотивації поведінки героїв ПТ.</p> <p>Поверхневі вміння добирати мовленнєві ігри та ігрові прийоми для формування художньо-мовленнєвих компетенцій у дошкільників (не завжди у відповідності із віком та індивідуальними особливостями дитини дошкільного віку).</p> <p>Здатність до часткової рефлексії засобами ПТ.</p>	<p>Навички аналізу та мотивації оцінок поведінки героїв ПТ за зразком викладача і у його присутності.</p> <p>Вміння добирати мовленнєві ігри та ігрові прийоми для формування художньо-мовленнєвих компетенцій у дошкільників за зразком викладача і під його безпосереднім керівництвом.</p> <p>Нездатність або епізодична здатність до рефлексії засобами ПТ.</p>

ДОДАТОК Л

Таблиця Л.1

ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ» СУЧАСНИМИ
НАУКОВЦЯМИ

Автор	Трактування терміну
А. Богуш, Л. Казанцева, О. Ковтун, О. Копусь, М. Оліяр, М. Пентилюк, Т. Степанова, О. Трифонова	комплекс обставин, створених у межах освітньо-комунікативного середовища; сукупність чинників, компонентів, необхідних і достатніх для виникнення функціонування та зміни педагогічної системи; професійно зорієнтовану організацію навчального процесу..., що, окрім загально дидактичних, ґрунтується й на лінгводиактичних принципах;
Ю. Руденко	процес взаємодії викладача та студента, спрямований на формування умінь і навичок їхнього виразного мовлення; як суб'єкт-суб'єктну організацію навчального-виховного, педагогічного процесу; сукупність інтегрованих, полікомпонентних, методично-доцільних педагогічних чинників, які спрямовують процес мовленнєвого розвитку, саморозвитку, мовної освіти, самоосвіти майбутніх вихователів; комплекс зовнішніх та внутрішніх передумов, створених у вищому навчальному закладі з метою формування умінь і навичок виразного мовлення, що підвищують загальний рівень культури мовлення майбутніх вихователів; штучно та природно створені обставини, що сприяють увиразненню мовлення майбутніх вихователів, підтримують інтерес до увиразнення власного мовлення та забезпечують валідність експериментальної методики;
Г. Кавиліна	обставини, що впливають на формування готовності майбутніх вихователів до означеної роботи);
Л. Казанцева	характеризуються специфічною структурою відповідно до «виду навчальної діяльності, об'єктивних характеристик освітнього середовища, вікових та інших параметрів суб'єктів діяльності»;
В. Полонський	як сукупність змінних природних, соціальних, зовнішніх і внутрішніх впливів, що впливають на фізичний, моральний, психічний розвиток людини, її поведінку, виховання і навчання, формування особистості.

Таблиця Л.2

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ, ВИДІЛЕНІ НАУКОВЦЯМИ В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ
ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО (складена на основі аналізу джерел 121; 275; 132)

Автор	Виділені педагогічні умови
Г. Підкурманна	Єдність формування уявлень про соціальну дійсність як таку частину світу, яка відображає діяльність та взаємини людей, та усвідомленого

	<p>бажання брати участь у художньому розвитку дітей; емоційності; інтеграції різних видів діяльності при формуванні активного ставлення до майбутньої професії; використання практичного досвіду як носія знань, відношень, цінностей;</p> <p>забезпечення педагогічно доцільних способів самовираження.</p>
М. Прокоф'єва	<p>Наповнення інтегрованих навчальних курсів інформацією, спрямованою на формування настанов в інтегративній діяльності; забезпечення міжпредметних зв'язків, структуризація змісту навчального матеріалу на інтеграційній основі; трансформація прийомів навчальної роботи студентів в інтегративні вміння; професійно-спрямована творча діяльність, що припускає перенесення засвоєних професійно-педагогічних знань, умінь, способів діяльності на широку галузь педагогічної дійсності; системне використання інноваційних технологій навчання студентів, що сприяють інтеграції навчально-пізнавальної та професійно-педагогічної діяльності.</p>
Г. Кавиліна	<p>Міждисциплінарна інтеграція нормативних дисциплін психолого-педагогічного циклу з фаховими дисциплінами професійно-художньої спрямованості;</p> <p>моделювання навчально-професійних ситуацій, спрямованих на організацію образотворчої діяльності з дітьми різновікових груп;</p> <p>занурення майбутніх вихователів в активну професійно-художню діяльність.</p>
Ю. Руденко	<p>Інтеграція мовознавчих та дисциплін фахової спрямованості у процесі розвитку виразного мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів;</p> <p>забезпечення позитивної мотивації майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до вираження власного мовлення засобами культурно-значеннєвих професійно-зорієнтованих текстів;</p> <p>занурення майбутніх вихователів в активну самостійну діяльність з розвитку виразного мовлення.</p>
Р. Кондратенко	<p>Організація навчально-виховного процесу на принципах педагогічної взаємодії та співробітництва;</p> <p>упровадження імітаційно-ігрового підходу в навчанні; створення психологічного комфорту, свободи вибору способів вирішення навчальних завдань, ситуації успіху студентів.</p>
Х. Барна	<p>Використання текстоцентричного підходу в перспективному плануванні, пов'язаного з групуванням навчально-дидактичного змісту навколо літературних і фольклорних творів; запровадження трирівневої системи занять на основі або з використанням літературних творів; створення читацького середовища в групі дошкільного закладу та родині, насиченого певними традиціями та ритуалами використання книг; проведення цілеспрямованої роботи з виховання в батьків ціннісного ставлення до книги.</p>
Ю. Лянной	<p>Формування ціннісного ставлення магістрантів до наукової та професійної діяльності у процесі запровадження інноваційних освітніх технологій;</p> <p>застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі; розвиток досвіду роботи у мультидисциплінарній команді у процесі проведення виробничих практик і науково-дослідної роботи магістрантів.</p>
Н. Сиротич	<p>Інтерація фахових дисциплін і дисциплін художньо-естетичного циклу, стимулювання театральномовленнєвої діяльності вихователів у</p>

	процесі фахової професійної підготовки, занурення студентів в активно-творчу позанавчальну театральну-мовленнєву діяльність.
М. Батьо	Створення емоційно-творчого контексту підготовки студентів до організації ХМД дітей, занурення студентів в активно-творчу ХМД, забезпечення інтеграції видів ХМД у професійній підготовці майбутнього вихователя, уведення в програми педагогічних практик завдань з розвитку ХМД дітей дошкільного віку, застосування текстоцентризму в підготовці майбутнього вихователя до ХМД дітей дошкільного віку.

Додаток Л.3

МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ КРУГЛОГО СТОЛУ НА ТЕМУ: «СУЧАСНІ ФОРМИ РОБОТИ З ПОЕТИЧНИМИ ТВОРАМИ»

(за матеріалами Інтернет джерел)

Використання скрайбінгу – методу розповіді чи пояснення, який супроводжується графічною ілюстрацією головного змісту сказаного, дало змогу створювати ефект паралельного наслідування, тобто під час слухання розповіді за змістом ПТ одночасно бачити графічну відповідність почутому. Пам'ятаючи про головну мету скрайбінгу – допомогти краще опанувати зміст та запам'ятати сенс нової інформації завдяки залученню візуалізації, ми доносили інформацію про методику роботи з ПТ, сучасні прийоми використання ПТ у роботі під час ХМД у максимально зрозумілому і привабливому для слухачів форматі. Для створення яскравої картинки було залечено різні типи зображень – малюнки, піктограми, символи, окремі ключові слова (написи, гасла), схеми, діаграми тощо. Серед головних переваг застосування скрайбінгу для формування ціннісних орієнтирів у майбутніх вихователів ЗДо до використання поетичних творів у процесі ХМД відносимо наступні: яскравість, лаконічність, інформативність та креативність представлення ідеї. Виділяють такі види скрайбінгу:

1. Скрайбінг-фасілітація – супроводження розповіді схематичними малюнками, графіками, діаграмами тощо у реальному часі. Такий формат практикувався нами найчастіше під час лекцій та практичних занять.
2. Відеоскрайбінг – короткі яскраві відео пояснення з певних питань, які супроводжуються схематичними малюнками.

У залежності від форм залучення наочності виділяють такі різновиди скрайбінгу:

- мальований (схеми та малюнки, зроблені від руки на будь-якій поверхні);
- аплікаційний (на фон наклеюються чи накладаються готові зображення);
- магнітний (зображення закріплюються на поверхні за допомогою магнітів);
- фланелеграфний (готові зображення чіпляються до ворсистій поверхні за допомогою липучок);
- 3D-скрайбінг (об'ємні малюнки, які створюються за допомогою 3D-ручки).

Окреслимо етапи створення скрайбінгу:

1. Придумати ідею (вона має бути зрозумілою та актуальною).
2. Обрати спосіб візуалізації (в залежності від мети і доступних засобів обрати, яким чином буде зображено головний зміст (малюнок, аплікація, магніти тощо).
3. Підготувати сценарій (продумати план розповіді та дібрати відповідне візуальне відтворення до кожного з етапів).
4. Зробити заготовки (якщо заплановане яскраве представлення у реальному часі, підготуйте відповіді заготовки для здійснення певного виду скрайбінгу (маркери чи кольорову крейду для мальованого; наліпки, аплікації, магніти тощо. Якщо заплановано відеоскрайбінг, то варто обрати найбільш зручну для користування програму, щоб змонтувати сюжетні складові у єдиний відеоряд).

5. Поовести скрайбінг-сесію або змонтувати відеоролик (перевірити, чи образи в достатній мірі відтворюють теоретичний матеріал, чи пояснення вміщується у запланований час).

Зауважмо, більшість інструментів для створення відеоскрайбінгу за змістом ПТ для організації ХМД (Power Point, PowToon, GoAnimate, Sparkol VideoScribe є англomовними онлайн-сервісами з набором готових шаблонів і можливістю створення відеопрезентацій. Знаючи можливості студентів щодо роботи з такого роду сайтами, ми вирішували мовну проблему з англomовним ресурсом шляхом застосування автоматичного перекладу тексту веб-сторінки через браузер Google Chrome (в правому куті адресного рядку пошуку міститься спеціальний значок GR, натиснувши в ньому на Параметри, можна обрати бажану мову автоматичного перекладу).

Нетворкінг – соціальна і професійна діяльність, спрямована на те, щоб за допомогою кола друзів і знайомих максимально швидко і ефективно вирішувати складні життєві завдання і бізнес-питання. В суті нетворкінгу лежить вибудовування довірчих і довгострокових відносин з людьми та взаємодопомога. В контексті наукового пошуку нас цікавив персональний нетворкінг (в основу цілей використання інструментів нетворкінгу лежать не бізнес потреби, а особисті прагнення та цінності індивідуума). Залучення студентів до нетворкінгу давало змогу дружніх відносин з новими людьми, формувати коло спілкування, загалом, налаштованість на гуманістичну комунікацію та формування системи особистісних цінностей для використання ПТ у процесі ХМД.

Едьютеймент – це синтез освітньої й науково-пізнаваль-ної інформації з науково-розважальними технологіями. Цей жанр характерний для дитячих освітніх програм, художньої літератури, тому для нас був дуже актуальним у процесі формування ціннісних орієнтирів у майбутніх вихователів ЗДО до використання ПТ під час ХМД. Залучення студентів до такої форми неформальної освіти було побудоване на принципі освіта плюс розвага, що сприяло активності студентів, бажанню пізнавати більше та ціннісно відноситися до ролі ПТ у житті людини, власній професійній діяльності.

Інфотеймент – зведення новинної передачі (тексту) до шоу (розважального матеріалу). Інформація в інфотейменті характеризується наступними рисами: персоніфікованість, політичні або соціальні проблеми повинні бути представлені яскравими образами (персоною) неаналітичний підхід до рейтингу тем (об’єктивна значимість подій і проблем вторинна по відношенню до видовищності); наочність і включеність в образну сферу повсякденності. Отож, реалізація першої педагогічної умови була спрямована на підготовку майбутнього вихователя до використання ПТ під час ХМД, професійної діяльності загалом в умовах функціонування розвивальної, гуманістичної парадигми освіти, що базуватиметься на кращих європейських та світових досягненнях у галузі психолого-педагогічних наук сприятиме досягненню основної мети – сформованості професійної майстерності у процесі використання ПТ під час організації та керівництва ХМД дітей.

ФОРМИ РОБОТИ З ПОЕТИЧНИМИ ТВОРАМИ В ЗДО

ПАМ'ЯТКА СТУДЕНТАМ НА ПРАКТИКУ**«АНОТОВАНИЙ ПОКАЖЧИК КНИГ ДЛЯ ЧИТАННЯ ДІТЯМ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ»**

Навчально-методичний посібник Ю. Рібцун «Звукові намистинки. Формування мовленнєвої полікомпетентності дошкільників» (2015 р.), рекомендований Міністерством освіти і науки України представляє важливі для майбутнього вихователя дітей дошкільного віку аспекти навчально-виховної роботи з формування мовленнєвої полікомпетентності дошкільників четвертого-п'ятого років життя із загальним недорозвиненням мовлення на прикладі звуконаслідувань. Запропонована автором система логокорекції побудована на основі тріади «звук – склад – слово», котра реалізується через систему підібраних та авторських поетичних творів із повторенням певного звуку, допоможе дітям оволодіти мовленням як повноцінним засобом комунікації під час взаємодії із дорослим.

«Українська мозаїка» (2013 р.), «Веселий дзвіночок» (2016 р.), «Мозаїка світової літератури» (2016 р.) – книги для читання в закладі дошкільної освіти та родинному колі. Перше із видань містить кращі зразки українського фольклору та твори українських поетів та прозаїків XIX-XX ст. Ця хрестоматійна збірка відкрила нову серію видань навчальної та художньої літератури для української малечі «Бібліотека дошкільника», започатковану у 2012 році окремим наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України на реалізацію Державної цільової соціальної програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року. Варто відзначити, що збірка «Українська мозаїка» вирізняється з-поміж інших видань подібного типу тим, що її укладачі (Н. Вакуленко, Л. Гураш, О. Долинна, О. Низковська) свідомо відійшли від традиційно-тематичного принципу упорядкування матеріалів і натомість запропонували авторський принцип добору творів, аби дати читачеві цілісне уявлення про мистецьку манеру кожного із презентованих творів у книзі майстрів слова та неповторний колорит української усної народної творчості. Прикметно, що більшість текстів подається повністю, окремі – з незначними скороченнями, але у будь-якому разі повністю зберігаються авторська лексика, синтаксичні конструкції, засоби художньої виразності оригіналу.

«Мозаїка світової літератури» (упор. О. Низковська, Т. Носачова, І. Резніченко) охоплює широкий спектр цікавих за змістовим спрямуванням, доступних за формою викладу віршованих та прозових творів майстрів зарубіжного письменства і фольклору про різні сфери дитячого життя-буття; вагомо, що усна народна творчість і авторська література близького і далекого зарубіжжя хрестоматійно презентуються у перекладах українською мовою, що робить їх ближчими для світосприйняття і світорозуміння української дитини.

Посібник-хрестоматія «У світі художнього слова» (2011 р.) О. Макаренко, Т. Романюк, рекомендований Міністерством освіти і науки України, як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, розкриває суть художнього слова у виконанні завдань Базового компонента дошкільної освіти; укладачами вдало підібрано дитячі твори, в тому числі поетичні, які сприяють розкриттю та реалізації завдань Базового компонента та чинних програм у дошкільних навчальних закладах. Майбутній вихователь може використати твори сучасних дитячих письменників, літераторів минувшини та діаспори, надбання місцевих авторів у процесі організації художньо-мовленнєвої діяльності з дошкільниками четвертого-шостого років життя.

Хрестоматія «Веселий дзвіночок» (упор. О. Білан) слугує своєрідним помічником майбутньому вихователю дітей дошкільного віку у процесі добору поетичних творів у всіх напрямках роботи з дошкільниками як на заняттях, так і в повсякденному житті. Вона пропонує прозові та поетичні твори вдомих українських письменників та малознаних авторів відповідно до програми розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля».

У літературно-художній збірці для читання дітям 6-7 років «Весела скарбничка дідуса Сміховика» (2016 р.) (упор. А. Богущ, І. Попова) подано художні твори гумористичного характеру для читання, заучування та інсценізування в процесі художньо-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку; твори систематизовано за розділами: «Про старих, молодих і малих», «Дитячі хитрощі», «Малюкам для повчання», «Маленькі вередуни і шкідники», «Пригоди тварин», «Веселощі і забавлянки», «Жарти, пісеньки, смішинки», «Народні гумористичні ігри-пісні», «Веселі сценки-діалоги», «Переплутанки-небилиці, казочки», «Скоромовки і лічилки», «Казки», «Загадки», «Жарти шкільного життя» та жанрами літературних художніх творів гумористичної спрямованості. Матеріали хрестоматійної збірки можуть використовувати як вихователі дітей дошкільного віку, так і вчителі початкової школи з учнями першого класу.

Посібник «Любий малечі про неправдиві речі» (упорядник О. Яловська) (2017 р.) складається із п'яти розділів: «Фантастичний світ небилиць», «Фольклорні небилиці» (український та зарубіжний фольклор), «Авторські небилиці» (твори українських та зарубіжних поетів), «Лімерики-чудова розвага для дітей», «Чого на світі не буває (ігри, ігрові вправи й ігрові заняття з використанням небилиць)». Цінність даного посібника в контексті нашого дослідження вбачаємо у тому, що він містить методичні поради для майбутніх вихователів дітей дошкільного віку щодо навчання дітей складати лімерики, ігри, ігрові вправи з використанням небилиць; упорядниця подала аналіз цікавих для нашого дослідження зарубіжних віршованих жанрів (шванк, фроттола, фрашка), котрим можна навчити використовувати майбутніх вихователів під час художньо-мовленнєвої діяльності з дошкільниками.

Навчально-методичний посібник «Поетичні сходинки зростання» В. С. Бенери, О. В. Швець – призначений сприяти ефективній підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності. У посібнику зібрано й упорядковано поетичні твори українського та зарубіжного фольклору, вітчизняних та зарубіжних дитячих поетів, які допоможуть дитині (від немовляти до передшкільного віку) під керівництвом дорослого на сходинках успіху зростати в емоційно-позитивній атмосфері поетичного слова. Варіативність інтерактивно-комунікаційних форм використання скарбниці поетичних творів у поетично-мовленнєвій діяльності сприятиме зростанню дитини та формуванню компетенцій (поетично-емоційної, виразно-емоційної, когнітивно-мовленнєвої, оцінювально-етичної та театральної-ігрової).

Посібник рекомендовано для практичного використання поетичних творів на етапі дошкільного дитинства, тому він може бути адресований для підготовки студентів педагогічних факультетів, використання в закладах дошкільної та інклюзивної освіти, у родинному колі та для всіх тих, хто любить поезію.

Додаток Л.6

ЗРАЗКИ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ СТУДЕНТАМИ В ВІРТУАЛЬНИХ (ЕЛЕКТРОННИХ ЗОШИТАХ) НА ФОРМУВАЛЬНОМУ ЕТАПІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Примітка: подано зразки виконаних завдань із збереженням авторської лексики студентів, що виконували завдання.

Оля, 3 курс спеціальності «Дошкільна освіта»: «Катеринич Петро Вікторович (нічого собі, він такого віку, як я, а вже такий відомий!). Народився 31 жовтня 1993 р. У 2011 році закінчив Любиковицьку ЗОШ І-ІІІ ст. Сарненського району Рівненської обл. Нині – студент факультету журналістики Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка.

Автор 4 книг: ліричних та патріотичних поезій – «Ранок» (*треба прочитати ці поезії!!!*), творів для дітей «Черевички», казки-повісті «У Країні Білих Дзвіночків» та «Квакослухання» (*про що цей твір??? Назва інтригує!*). Володар премії Кабінету Міністрів

за визначні досягнення молоді в розбудові України (2010 р.), наймолодший в Україні член Національної спілки журналістів, автор більше 300 публікацій (*Ого! Коли ж він стільки написав???*). Громадський кореспондент Всеукраїнської газети «Молодь України», обласної «Вільне слово», районної «Сарненські новини». Дописувач обласних газет «Літопис Заходу», «Рівненська газета», «Провінційка», «Вісті Рівненщини» та ін. Переможець та лауреат численних обласних та всеукраїнських літературних, мистецьких, читацьких та мовознавчих конкурсів. *Твори для дітей*: Катеринич Петро Черевички: вірші; книжка-розмальовка / Петро Катеринич; худож. І.Нагорна. – Рівне: Азалія, 2008. – 25 с.

Віка, 3 курс: «Людмила Майдіна принесла із собою на зустріч такі збірки: «Душі моєї свято», «Розмальовки. Пори року», «Розмальовки. Наші друзі». Цікаво, вона зовсім не така, як я її уявляла, читаючи її поетичні твори для дітей. Любою веселих людей, які несуть радість в люди...».

Наталія, 3 курс: «Пори року» Л. Майдіної – це книжечка з цікавими малюнками та надзвичайно милозвучними віршиками. Розмалуйте її і ви дізнаєтесь про пори року – зиму, весну, літо та осінь. А віршики допоможуть вам уявити та оживити малюнки різнокольоровими фарбами. Варто буде придбати таку розмальовку своєму братику: він буде розфарбовувати малюнки, а я читатиму йому вірші».

Люда, 3 курс: «Петро Якович Велесик – народився 15 липня в селі Гута Костопільського району на Рівненщині. І я з Рівненщини, а не знала про нього. Дивно. На тексти Петра Велесика написано кілька десятків пісень. Поезії друкувалися в перекладі на білоруську, російську та тувинську мови. Лауреат літературної премії імені Валер'яна Поліщука, член Національної спілки письменників України. Творчість Петра Яковича є взірцем для підростаючого та зрілого покоління. Велика людина. Приємно усвідомлювати, що цю людину вже знаєш». Проведена зустріч надихнула студентів на самостійні проби пера, викликали бажання римувати.

Додаток Л.7

ПОЕТИЧНИЙ ПРОЕКТ ЗА ТВОРОМ ОЛЕНИ ПЧІЛКИ «ПРИБАДАШКИ» (проект створено творчою мікрогрупою студентів під час засідання креативної студії «Поетичне зернятко»)

Першим завданням для студентів було визначення смислових ідей твору.

Відповіді студентів: зустріч друзів (Терешка і Свирида). Бажання щось змінити: кудись піти на весілля, набути нових вражень. Кобила уособлює людину, що постійно жаліється, але нічого не робить, щоб змінити свою ситуацію. Гості на весілля – символ байдужості сучасного суспільства (позбивала з ноги пальці кобила, а гості не зважали на це і танцювали до самого ранку). Очевидним є те, що студентам удалося правильно визначити кілька смислових напрямків поетичного тексту та досить вдало їх сформулювати.

Наступною структурною одиницею проекту було формулювання ключових питань до «Прибадашки».

Відповіді студентів: Чому Терешко йшов дорогою? Навіщо Терешкові кожух? Як міг Терешко опиратися на рушник? Хто такий Свирид? Чому Свирид посварився з Терешком? Чому Семен запитав Терешка і Свирида про весілля? Хто гуляв на весіллі? Чому заєць пішов з кобилою в танець? Як довго танцювали гості?

Аналіз питань, складених студентами, засвідчив перевагу питань причинно-наслідкового характеру та проблемних запитань, що є важливим для встановлення послідовності розгортання сюжету твору, його відтворення у майбутньому дітьми.

На наступному етапі роботи студентам запропоновано взяти участь у грі-стратегії «Казкова подорож». Студенти моделювали ситуації (правила безпеки під час зустрічі з казковими героями (за змістом віршів казок, наприклад «Котик і півник» М. Стельмаха,

«Сорока-білобока» Н.Забіли тощо). На цьому ж етапі перед студентами ставилися завдання виокремити лінії інтеграції навколо «Прибадашки» Олени Пчілки.

Відповіді студентів: Цікаві зустрічі. Правила поведінки мандруючих. Життя людей. Життя тварин. Правила на весіллі. Бажання та мрії. Пошук змін. Прояви байдужості. Уроки життя.

Додаток Л.8

ЗРАЗОК УСНОГО АНАЛІЗУ СТУДЕНТОМ ЗБІРКИ І. ФРАНКА

Для прикладу книга І. Франка «Зів'яле листя» містить поетичну збірку класика української літератури (1856–1916 рр.), яка належить до вершинних явищ світової лірики, мовою оригіналу та в перекладах польською і російською. У передмові до видання книги М. Ільницький зауважує, що «філософія серця», філософія любові І. Франка сама виступає як самодостатня категорія, як персонаж «З того співу у спілці з народним виділяється і міцніє голос сильної поетової індивідуальності у ньому, цьому співі, фольклорний образ, паралель, ремінісценція виступають мовби місточком, гранню переходу від безпосереднього чуття в глибину душі, де розгортаються баталії внутрішнього протиборства різних її станів, де жодна сторона і не знає поразки, і не здобуває перемоги». Як зауважують франкознавці, Франкова художня інтуїція, здається випереджала усвідомлення ним культурософської ситуації того часу. «Вершинні явища світової літератури, якими є Франкова лірика, ...нащадки несуть із собою його слово, в якому біль обернувся у перлину, яка, засвічуючись у рідній митцеві літературі, здатна давати відблиск і в інших».

У творах І. Франка не тільки у ліричній драмі, але ній особливо відбилася перехідна ситуація, коли позитивізм у культурі ще не здав остаточно позицій, а «філософія життя» їх ще не перебрала.

Додаток Л.9

ПЕРІОДИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ В ТВОРЧИХ ГРУПАХ СТУДЕНТІВ (за Наталією Дзюбишиною-Мельник)

1 період охоплює середину XIX – кінець XIX століття. Початок пов'язаний із появою читанки Маркіяна Шашкевича на Західній Україні і букварів для недільних шкіл на Східній Україні. До цього періоду належать такі письменники: Віра Лебедова, Катря Гриневичева, Іван Франко, Сидір Воробкевич, Євгенія Ярошнська, Марко Черемшина, Уляна Кравченко, Юрій Федькович, Марко Вовчок, Яків Щоголів, Леонд Глібов, Олена Пчілка, Леся Українка, Михайло Коцюбинський, Одарк Романова, Грицько Григоренко, Борис Грінченко.

2 період припадає на початок XX століття. І пов'язаний із новим баченням дитячої літератури самими письменниками. Вони усвідомлюють літературу не як дидактику, повчання, а як один з видів мистецтва. Твір – джерело естетичних, емоційних переживань, а не просто як засіб виховання. У цей період писали: Олександр Олесь, Юрій Будяк, Іван Липа, Василь Королів-Старий, Володимир Винниченко, Степан Васильченко, Дніпрова Чайка, Іван Крип'якевич, Катерина Перелісна, Марійка Підгірянка, Іванна Блажкевич. Володимира Жуковецька, Антін Лотоцький, Богдан Лепкий, Юрій Шкрумеляк, Роман Завадович. Продовжували писати Олена Пчілка, Грицько Григоренко, Віра Лебедова, Катря Гриневичева.

3 період охоплює 30-ті – 50-ті роки XX століття, характеризується наступом тоталітаризму на всі сфери життя і, зокрема, літературу. Основні репрезентанти: Наталія Забіла, Оксана Іваненко, Майк Йогансен, Олександр Копиленко, Микола Трублаїні, Грицько Бойко, Павло Глазовий, Андрій Малишко, Платон Воронько, Лариса Письменна, Галина Демченко, Іван Сенченко, Петр Панч, Михайло Стельмах.

4 період припадає на 60-ті – 90-ті роки ХХ століття, пов'язаний із «хрущовською відлигою». Основні представники: Ліна Костенко, Микола Вінграновський, Василь Симоненко, Євген Гуцало, Ігор Калинець, Дмитро Павличко, Тамара Коломієць, Віктор Близнець, Григій Тютюнник, Микола Сингаївський, Олександр Зима, Василь Чухліб, Вадим Крищенко, Володимир Ладижець, Оксана Сенатович, Володимир Лучук, Оксана Сенатович, Володимир Лучук, Анатолій Качан, Анатолій Костецький, Дмитро Чередниченко, Галина Карпа, Андрій М'ястківський, Леонід Павленко, Олесь Бердник, Володимир Ладижець, Ганна Чубач, Дмитро Білоус, Всеволод Нестайко, Ярослав Стельмах, Ігор Січовик та ін.

Наступний етап – кінець 90-х – початок ХХІ ст.: Леся Воронина, Зірка Мензатюк, Сашко Дерманський, Іван Андрусак, Ніна Шмурикова, Віолетта Дворецька, Ігор Січовик, Анатолій Черниш, Іван Малкович, Лірник Сашко, Марина Павленко та ін.

Розвиває жанрову палітру дитячої літератури Дмитро Павличко. У своїх творах спорадично вводить елементи філософії, тобто стимулює читача до роздумів, одночасно вивільняючи дитячу літературу від радянських трафаретів мислення. Наближає дитину до фольклору своїми творами і Михайло Стельмах. Новий струмінь у 80-х роках приносять у дитячу літературу Микола Вінграновський та Ліна Костенко. Вони використовують у поетичних творах алітерації, асонанси, неологізми. Віршам Л. Костенко приманні глибока рима, гра складами, словами («серпень випустив серп»), ускладнений зв'язок з фольклором.

Справжньою перлиною сучасної дитячої літератури є поезії Анатолія Качана, Завдяки їй, малий читач відкриває реальний світ у чарівно-простих образах. Цікавими і вартісними є поезії-фразеологізми, безкінечні забавлянки, ігрові вірші зі словами-двійниками, словами-перевертнями, вірші-загадки. Про це у збірках поезій А. Качана «Журавель щипав щавель», «По дорозі їхав віз», «Лінівні вареники», «Чари ворожбита». Його вірші формують вміння користуватися фразеологізмами, вживати слова-омоніми і просто розважатися. Такими ж цікавими про мовні скарби українського народу є поезії Дмитра Білоуса, що входять до збірок «Диво калинове» і «Чари барвінкові», Ігоря Січовика. Свіжий подих у дитячу літературу вносять твори Анатолія Костецького, Анатолія Камінчука, Ігоря Січовика. Збагатили і збагачують творчим доробком літературу для дітей ХХ – поч. ХХІ століття Ганна Чубач, Анатолій Качан, Василь Василяшко, Іван Малкович та ін. Проте виникла лакуна щодо науков-пізнавальної, пригодницької, історичної, урбанізованої літератури для дітей, практично відсутня шкільна тематика. І зараз, на початку 21 століття, намагаються залагодити цю прогалину Зірка Мензатюк, Анатолій Качан, Ігор Січовик, Сашко Дерманський, Марина Павленко, Маряна Савка, Іван Андрусак, Олександр Власюк, Леся Воронина, нові автори, імена та твори якими ми репрезентуємо на сторінках хрестоматії Н.І. Богданець-Білоускаленко.

Джерело: [101].

ДОДАТОК П
МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОМПОНЕНТІВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО ДО ВИКОРИСТАННЯ ІТ ПІД ЧАС ХМД

Додаток П.1

МЕТОДИКА «МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ
ОСВІТИ (Т. ІЛЬІНОЇ)

При створенні даної методики автор використовувала ряд інших відомих методик. У ній є три шкали: «придбання знань» (прагнення до придбання знань, допитливість); «оволодіння професією» (прагнення опанувати професійними знаннями і сформувані професійно важливі якості); «отримання диплома» (прагнення придбати диплом при формальному засвоєнні знань, прагнення до пошуку обхідних шляхів при здачі іспитів і заліків). В опитувальник, для маскування, автор методики включила ряд фонових тверджень, які надалі не обробляються.

Інструкція. Відзначте вашу згоду знаком «+» або незгода – знаком «-» до нижченаведених твердженнями.

Текст опитувальника

№ з/п	Твердження	+/-
1.	Краща атмосфера на занятті – атмосфера вільних висловлювань.	
2.	Зазвичай я працюю з великою напругою.	
3.	У мене рідко бувають головні болі після пережитих хвилювань і неприємностей.	
4.	Я самостійно вивчаю ряд предметів, на мою думку, необхідних для моєї майбутньої професії.	
5.	Яке з притаманних вам якостей ви вище всього цінуєте? Напишіть відповідь поруч.	
6.	Я вважаю, що життя потрібно присвятити обраній професії.	
7.	Я відчуваю задоволення від розгляду на занятті важких проблем.	
8.	Я не бачу сенсу в більшості робіт, які ми робимо у вузі.	
9.	Велике задоволення мені дає розповідь знайомим про мою майбутню професію.	
10.	Я вельми середній студент, ніколи не буду цілком хорошим, а тому немає сенсу докладати зусилля, щоб стати краще.	
11.	Я вважаю, що в наш час не обов'язково мати вищу освіту.	
12.	Я твердо впевнений у правильності вибору професії.	
13.	Від яких з притаманних вам якостей ви хотіли б позбутися? Напишіть відповідь поруч.	
14.	При слушній нагоді я використовую на іспитах підсобні матеріали (конспекти, шпаргалки, записи, формули).	
15.	Саме чудове час життя – студентські роки.	
16.	У мене надзвичайно неспокійний і переривчастий сон.	
17.	Я вважаю, що для повного оволодіння професією всі навчальні дисципліни потрібно вивчати однаково глибоко.	
18.	При можливості я вчинив би в інший вуз.	
19.	Я звичайно спочатку беруся за більш легкі завдання, а більш важкі залишаю на кінець.	
20.	Для мене було важко при виборі професії зупинитися на одній з них.	

21.	Я можу спокійно спати після будь-яких неприємностей.	
22.	Я твердо впевнений, що моя професія дасть мені моральне задоволення і матеріальний достаток в житті.	
23.	Мені здається, що мої друзі здатні вчитися краще, ніж я.	
24.	Для мене дуже важливо мати диплом про вищу освіту.	
25.	З деяких практичних міркувань для мене це найзручніший вуз.	
26.	У мене достатньо сили волі, щоб вчитися без нагадування адміністрації.	
27.	Життя для мене майже завжди пов'язана з надзвичайним напруженням.	
28.	Іспити потрібно здавати, витрачаючи мінімум зусиль.	
29.	Є багато вузів, в яких я міг би вчитися з не меншим інтересом.	
30.	Яке з притаманних вам якостей найбільше заважає вчитися? Напишіть відповідь поруч.	
31.	Я дуже захоплюється людиною, але всі мої захоплення так чи інакше пов'язані з майбутньою роботою.	
32.	Занепокоєння про іспит або роботі, яка не виконано в строк, часто заважає мені спати.	
33.	Висока зарплата після закінчення вузу для мене не головне.	
34.	Мені потрібно бути в хорошому настрої, щоб підтримати спільне рішення групи.	
35.	Я змушений був вступити до вузу, щоб зайняти бажане положення в суспільстві, уникнути служби в армії.	
36.	Я вчу матеріал, щоб стати професіоналом, а не для іспиту.	
37.	Мої батьки хороші професіонали, і я хочу бути на них схожим.	
38.	Для просування по службі мені необхідно мати вищу освіту.	
39.	Яке з ваших якостей допомагає вам вчитися? Напишіть відповідь поруч.	
40.	Мені дуже важко змусити себе вивчати як слід дисципліни, прямо не відносяться до моєї майбутньої спеціальності.	
41.	Мене вельми непокоять можливі невдачі.	
42.	Краще все я займаюся, коли мене періодично стимулюють, підстобують.	
43.	Мій вибір даного вузу остаточний.	
44.	Мої друзі мають вищу освіту, і я не хочу відстати від них.	
45.	Щоб переконати в чому-небудь групу, мені доводиться самому працювати дуже інтенсивно.	
46.	У мене зазвичай рівне і гарний настрій.	
47.	Мене приваблюють зручність, чистота, легкість майбутньої професії.	
48.	До вступу до вузу я давно цікавився цією професією, багато читав про неї.	
49.	Професія, яку я отримую, найважливіша і перспективна.	
50.	Мої знання про цю професію були достатні для впевненого вибору даного вузу.	

Обробка результатів

Ключ до опитувальником

Шкала «набуття знань» – за згоду («+») з твердженням по п. 4 проставляється 3,6 бали; за п. 17 – 3,6 бали; за п. 26 – 2,4 бали; за незгоду («-») з твердженням по п. 28 – 1,2 бали; за п. 42 – 1,8 бала. Максимум – 12,6 бала.

Шкала «оволодіння професією» – за згоду за п. 9 – 1 бал; за п. 31–2 бали; за п. 33 – 2 бали; за п. 43 – 3 бали; за п. 48 – 1 бал і за п. 49 – 1 бал. Максимум – 10 балів.

Шкала «отримання диплома» – за незгоду по п. 11– 3,5 бали; за згоду за п. 24 – 2,5 бали; за п. 35 – 1,5 бали; за п. 38– 1,5 бала і за п. 44– 1 бал. Максимум – 10 балів.

Питання по пп . 5, 13, 30, 39 є нейтральними до цілей опитувальника і в обробку не включаються.

Примітка: Перевага мотивів за першими двома шкалами свідчить про адекватний вибір студентом професії і задоволеністю нею.

Додаток П. 2

МЕТОДИКА «ДІАГНОСТИКА РІВНЯ ЕМПАТІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ» (В. БОЙКО)

Мета: дослідження виявів емпатії – здатності особистості співпереживати проблемам інших людей.

Інструкція для учасників дослідження: На зазначені запитання дайте відповідь (+) або (-):

1. Я маю звичку уважно вивчати обличчя і поведінку людей, щоб зрозуміти їхній характер, схильності, здібності.
2. Якщо оточуючі виявляють ознаки нервозності я, зазвичай, залишаюсь спокійним.
3. Я більше довіряю доказам свого розуму, ніж інтуїції.
4. Я вважаю цілком доречним для себе цікавитися домашніми проблемами своїх співробітників.
5. Я можу легко ввійти в довіру до людини, коли в цьому виникає потреба.
6. Зазвичай, я з першої ж зустрічі вгадую «споріднену душу» в новій людині.
7. Я з цікавості, як правило, розпочинаю розмову про життя, роботу, політику з випадковими попутниками у потязі, літаку.
8. Я втрачаю душевну рівновагу, якщо оточуючі чимось пригнічені.
9. Моя інтуїція – надійніший спосіб розуміння оточуючих, ніж знання чи досвід.
10. Виявляти цікавість до внутрішнього світу іншої особистості – нетактовно.
11. Своїми словами я часто ображаю близьких мені людей, не помічаючи цього.
12. Я легко можу уявити себе якоюсь твариною, відчуті її звички і стани.
13. Я майже не розмірковую над причинами вчинків людей, які мають до мене безпосереднє відношення.
14. Я рідко приймаю до серця проблеми своїх друзів.
15. Як правило, за кілька днів я відчуваю: щось повинно трапитися з близькою мені людиною, і очікування збуваються.
16. Спілкуючись з діловими партнерами, я зазвичай, намагаюсь уникати розмов про особисте.
17. Іноді рідні дорікають мені за черствість, неувагу до них.
18. Мені легко вдається скопіювати інтонацію, міміку людей, наслідуючи їх.
19. Мій зацікавлений погляд часто бентежить нових партнерів.
20. Чужий сміх, зазвичай, передається і мені.
21. Часто, діючи навмання, я все ж таки знаходжу правильний підхід до людини.
22. Плакати від щастя – дурниця.
23. Я здатен цілком злитися з близькою для мене людиною, ніби розчинитися в ній.
24. Мені рідко зустрічалися люди, яких би я розумів без зайвих слів.
25. Я мимоволі чи з цікавості часто підслуховую розмови сторонніх людей.

26. Я можу залишатися спокійним, навіть якщо всі навколо мене хвилюються.
27. Мені набагато легше підсвідомо відчутти сутність людини, ніж зрозуміти її, «розклавши на полочки».
28. Я спокійно ставлюся до дрібних неприємностей, які трапляються у когось із членів сім'ї.
29. Мені було б складно щиро і довірливо вести бесіду з настороженою, замкнутою людиною.
30. У мене творча натура – поетична, художня, артистична.
31. Я без особливої цікавості вислуховую сповіді нових знайомих.
32. Я засмучуюсь, якщо бачу людину в сльозах.
33. Моє мислення більше відрізняється конкретністю, строгістю, послідовністю, ніж інтуїцією.
34. Коли друзі починають говорити про свої неприємності, я волюю перевести розмову на іншу тему.
35. Якщо я бачу, що у когось з рідних погано на душі, то, ж правило, стримуюсь від розпитувань.
36. Мені складно зрозуміти, чому дрібниці можуть так сильно засмучувати людей.

Обробка даних: Підраховується кількість правильних відповідей (відповіді до «ключа») за кожною шкалою, а потім визначається сума оцінок:

1. Раціональний канал емпатії: + 1, + 7, -13, + 19, +25, -31;
2. Емоційний канал емпатії: -2, +8, -14, +20, - 26, +32;
3. Інтуїтивний канал емпатії: -3, +9, +15, +21, +27, - 33;
4. Установки, які сприяють емпатії: +4, -10, -16, -22, -28, -34;
5. Здатність до емпатії: + 5, -11, - 17, - 23, -29, -35,
6. Ідентифікація в емпатії: +6, +12, +18, - 24, + 30, -36.

Інтерпретація результатів: Аналізуються показники окремих шкал і загальна сумарна оцінка рівня емпатії. Оцінки на кожній шкалі можуть варіюватися від 0 до 6 балів і вказувати на значущість конкретного параметру в структурі емпатії.

Раціональний канал емпатії. Характеризує спрямованість уваги, сприйняття і мислення емпатуючого на суть будь-якої іншої людини – її стан, проблеми, поведінку. Це спонтанний інтерес до іншої людини, який відкриває «шлюзи» емоційного та інтуїтивного її відображення. У раціональному компоненті емпатії не слід шукати логіку чи мотивацію інтересу до іншого. Людина привертає увагу своєю буттєвістю, що дає змогу емпатуючому неупереджено виявляти її суть.

Емоційний канал емпатії. Фіксується здатність емпатуючого входити до емоційного резонансу з оточуючими – співпереживати, брати співучасть. Емоційна чутливість у цьому разі стає засобом «входження» до енергетичного поля партнера. Зрозуміти його внутрішній світ, прогнозувати його поведінку і ефективно впливати можливо тільки за умови енергетичного підстроювання. Співучасть і співпереживання виконують роль зв'язки, провідника від емпатуючого до емпатованого і навпаки.

Інтуїтивний канал емпатії. Бальна оцінка свідчить про здатність респондента бачити поведінку партнерів, діяти в умовах дефіциту вихідної інформації про них, спираючись на досвід підсвідомості. На рівні інтуїції замикаються і узагальнюються різноманітні дані про партнерів. Інтуїція, слід вважати, менше залежить від оцінювальних стереотипів, ніж усвідомлене сприйняття партнерів.

Установки, які сприяють чи перешкоджають емпатії, відповідно полегшують чи, навпаки, утруднюють дію всіх емпатичних каналів. Ефективність емпатії, мабуть, знижується, якщо людина намагається уникнути особистих контактів, вважає недоречним виявити цікавість до іншої особистості, переконати себе спокійно ставитися до переживань і проблем оточуючих. Такі умонастрої різко обмежують діапазон емоційної чутливості й емпатичного сприйняття. Навпаки, різноманітні канали емпатії діють активніше і надійніше, якщо з боку установок особистості немає перешкод.

Проникаюча здатність в емпатії розцінюється як важлива комунікативна ознака людини, яка дає змогу створювати атмосферу відкритості, сердечності, щирості. Кожний з

нас своєю поведінкою і ставленням до партнерів сприяє інформаційно-енергетичному обміну чи перешкоджає йому. Розслаблення партнера сприяє емпатії, а атмосфера напруженості, штучності, підозри перешкоджає вираженню і емпатичному розумінню.

Ідентифікація – ще одна необхідна умова успішної емпатії. Це вміння зрозуміти іншого на основі співпереживань, постановки себе на місце партнера. В основі ідентифікації – легкість, рухливість і гнучкість емоцій, здатність до наслідувань.

Сумарний показник може варіюватись в межах від 0 до 36 балів:

30 і вище балів – дуже високий рівень емпатії;

29-22 балів – середній рівень;

21-15 балів – занижений рівень;

менше 14 балів – дуже низький рівень.

Додаток П. 3

МЕТОДИКА «ОПИТУВАЛЬНИК ПРОФЕСІЙНИХ ПЕРЕВАГ (ОПП)» (ДЖ. ХОЛАНДА)

«Опитувальник професійних переваг» (ОПП) у своєму теоретичному обґрунтуванні базується на відомій теорії професійного вибору, розробленої американським професором Дж. Холландом. Сутність теорії Дж. Холланда можна звести до наступних основних положень:

1. У західній культурі більшість людей можуть бути віднесені до одного з 6 типів: реалістичного (Р), дослідницькому (І), художній (А), соціального (С) підприємницького (П), конвенціональному (До).

2. Існують 6 видів оточення, в яких діє особистість: реалістичний, дослідницький, артистичний, соціальний, підприємницький, конвенційне. У кожному оточенні домінує відповідний тип.

3. Люди шукають таке оточення, яке б дозволило їм практикувати свої навички та здібності, виражати свої установки і переконання, вирішувати хвилюючі їх проблеми і брати на себе відповідні запитам ролі.

4. Поведінка особистості визначається взаємодією між особистісними особливостями і характеристиками її оточення.

Інструкція. Вам будуть представлені пари різних професій. У кожній парі постарайтеся віддати перевагу одній із професій і позначте її. Не втрачайте часу на роздуми. Найбільш природно те рішення, яке прийде в голову першим.

1	Інженер-технолог	2	Конструктор
1	Електротехнік	3	Санітарний лікар
1	Кухар	4	Складач
1	Фотограф	5	Завідувач магазином
1	Кресляр	6	Дизайнер
2	Філософ	3	Психіатр
2	Вчений-хімік	4	Бухгалтер
2	Редактор наукового журналу	5	Адвокат
2	Лінгвіст	6	Перекладач художньої літератури
3	Педіатр	4	Статистик
3	Завуч з позакласної роботи	5	Голова профспілкового комітету
3	Спортивний лікар	6	Фейлетоніст
4	Нотаріус	5	Постачальник
4	Оператор ЕОМ	6	Карикатурист
5	Політичний діяч	6	Письменник
1	Садівник	2	Метеоролог

1	Водій тролейбуса	3	Фельдшер
1	Інженер-електронник	4	Діловод
1	Маляр	6	Художник по металу
2	Біолог	3	Офтальмолог
5	Телерепортер	6	Актор
2	Гідролог	4	Ревізор
2	Зоолог	5	Головний зоотехнік
2	Математика	6	Архітектор
3	Працівник дитячої кімнати міліції	4	Рахівник
3	Вчитель	5	Керівник підліткового клубу
3	Вихователь	6	Художник по кераміці
4	Економіст	5	Завідувач відділом
4	Коректор	6	Критик
5	Завідувач господарством	6	Диригент
1	Радіооператор	2	Фахівець з ядерної фізики
1	Годинниковий майстер	4	Монтажник
1	Агроном-насіневод	5	Голова с/г кооперативу
1	Закрійник	6	Декоратор
2	Археолог	4	Експерт
2	Працівник музею	3	Консультант
2	Вчений	6	Режисер
3	Логопед	4	Стенографіст
3	Лікар	5	Дипломат
4	Копіювальник	5	Директор
6	Поет	3	Психолог
1	Телемеханик	5	Виконроб

Обробка результатів

$P(1) = ; I(2) = ; C(3) = ; (4) = ; П(5) = ; (6) = .$

Підраховується кількість виборів кожного з шести типів професій (номери типів вказані зліва від назв професій), і суми записуються у відповідні графи $P(1)I(2), C(3), (4), П(5)$ і (6) в нижній частині бланка. Тип, який набрав найбільшу кількість виборів, характеризує професійну спрямованість особистості.

Інтерпретація результатів

Реалістичний тип (Р). Чоловічий несоціальний тип. Володіє високою емоційною стабільністю, орієнтований на сьогоднішній день. Воліє займатися конкретними об'єктами і їх використанням. Вибирає заняття, які вимагають моторних навичок, спритності. Віддає перевагу професіям з конкретними завданнями: механік, водій, інженер, агроном і т. п. Реалістичний тип шукає раціональну середу. За даними психологів, для цього типу характерні невербальні здібності, гарні моторні навички, просторову уяву (читання креслень). Найбільший відсоток людей реалістичного типу зустрічається серед студентів (фізиків, економістів, кібернетиків, хіміків, фізкультурників).

Інтелектуальний тип (І). Для цього типу характерні аналітичний розум, незалежність та оригінальність суджень, переважають теоретичні та естетичні цінності. Орієнтується на рішення інтелектуальних творчих завдань, частіше вибирає наукові професії. Структура інтелекту гармонійна: розвинені вербальні і невербальні здібності. Характеризується високою активністю, але в діяльності на спілкування не налаштований. У бесідах частіше є передавачем інформації, в основному - интраверт. За даними науковців, цей тип найчастіше зустрічається серед студентів (математиків, географів, геологів, медиків), а також серед людей творчих професій.

Соціальний тип (С). Цілі і завдання людей даного типу - встановити контакт з навколишнім середовищем. Володіють соціальними вміннями (вміння спілкуватися, потреба в лідерстві) і мають потребу в соціальних контактах. Вибирають роботу, пов'язану з постійним особистим спілкуванням. Основними рисами характеру є: прагнення повчати і виховувати, гуманність, здатність до співпереживання (емпатія), жіночність. Улюблені заняття: навчання та лікування (лікарі, педагоги, психологи). Даний тип активний, але залежний від оточуючих і громадської думки. Для нього характерне пристосування. Проблеми вирішують, спираючись на емоції, почуття. У структурі інтелекту переважають вербальні здібності.

Конвенціональний тип (К). Віддає перевагу суворо структурованій діяльності, роботі за інструкцією, визначеними алгоритмами. Є здібності до переробки конкретної, рутинної (цифрової) інформації. Підхід до проблем носить стереотипний характер. Риси характеру: консерватизм, підпорядкованість, залежність. В поведінці та спілкуванні дотримуються стереотипів, добре звичаям. Слабкий організатор і керівник. Частіше переважають невербальні (особливо рахункові) здібності. За даними вчених, найбільше людей такого типу серед бухгалтерів, фінансистів, товаровознавців, економістів, діловодів, друкарів, канцелярських службовців.

Заповзятливий тип (П). Вибирає цілі і завдання, що дозволяють проявити енергію, імпульсивність, ентузіазм. Рисами характеру є: прагнення до лідерства, потреба у визнанні, підприємливість, деяка агресивність. Віддає перевагу неясні вербальні завдання, пов'язані з керівництвом, особистим статусом. У структурі інтелекту переважають вербальні здібності. Не подобаються заняття, що вимагають посидючості, великої праці, моторних навичок, концентрації уваги. Людей такого типу багато серед завідувачів, дипломатів, журналістів, менеджерів, директорів, брокерів, кооператорів.

Артистичний тип (А). У відносинах з оточуючими спирається на уяву та інтуїцію. Йому притаманний емоційно складний погляд на життя. Риси характеру: незалежність у прийнятті рішень, гнучкість і оригінальність мислення. Як правило, він не живе за правилами і традиціями, воліє заняття творчого характеру: музикування, малювання тощо. У людей цього типу часто високі здібності сприйняття і моторики. Люди даного типу часто зустрічаються серед студентів (істориків, філологів, студентів художніх вузів).

Додаток П. 4

МЕТОДИКА ВИМІРЮВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЇ ПОТРЕБИ (В. АВАНЕСОВА)

Інструкція. Вам пропонується ряд тверджень. Якщо дане твердження збігається з вашим особистою думкою, то дайте відповідь «так», якщо не збігається, то дайте відповідь «ні».

№ з/п	Текст опитувальника	Так/ні
1.	Думаю, що цілком можна обійтися без спілкування з творами мистецтва.	
2.	Я не люблю віршів.	
3.	Я колекціоную записи класичної музики.	
4.	Вважаю участь в гуртках художньої самодіяльності марною тратою часу.	
5.	У театр я не піду без приємної компанії, якщо навіть спектакль мене приваблює.	
6.	Класичної музики я віддаю перевагу естраду.	
7.	Мені здається, що люди прикидаються, стверджуючи, що їм подобається симфонічна музика.	

8.	Вислів «Архітектура - застигла музика» здається мені надуманим. Німий фільм дивитися нудно.	
9.	Думаю, що хороший інженер набагато корисніше суспільству, ніж композитор. Якби я був журналістом, я вважав за краще б писати про події, ніж про мистецтво.	
10.	Вибираючи між спортивною і художньою гімнастикою, я волів би першу.	
11.	Наука вчить людину більше, ніж мистецтво.	
12.	Я більше люблю екранізації літературних творів, ніж самі ці твори. Прослуховування класичної музики знімає моє поганий настрій.	
13.	Вважаю, що опера зживає себе.	
14.	Думаю, що естрада стає найпопулярнішим видом мистецтва.	
15.	Я збираю художні альбоми та репродукції.	
16.	Перебуваючи в компанії, я зазвичай не беру участь в розмовах про мистецтво.	
17.	Любов вченого до мистецтва сприяє його науковій діяльності.	
18.	Мені подобаються старовинні романси.	
19.	Мені подобаються більше люди розважливі, ніж емоційні.	
20.	У наш час бальні танці просто смішні.	
21.	Я дуже люблю дивитися і слухати радіо-і телепередачі про композиторів, акторів, режисерів, художників.	
22.	У вільний час я постійно займаюся живописом, ліпленням, грою на музичних інструментах, складанням віршів, художньою вишивкою і т. д.	
23.	Я б зайнявся мистецтвом, якби у мене було побільше вільного часу.	
24.	Я постійно буваю в театрах.	
25.	Я беру участь в гуртках художньої самодіяльності.	
26.	Мені не подобається класичний балет.	
27.	Я читаю книги з мистецтва.	
28.	Мені здається, що немає необхідності дивитися в театрі той спектакль, який вже транслювався по ТБ.	
29.	Я хотів би працювати в професійному мистецтві.	

Обробка результатів

Ключ до опитувальника:

Про художньо-естетичної потреби кажуть відповіді:

«Так»: 3, 15, 18, 20, 21, 24-28;

«Немає»: 1,2,4-14, 16, 17, 19, 22, 23, 29.

Кожна відповідь оцінюється в 1 бал.

Сила потреби визначається сумою набраних балів за відповіді «так» і «ні» по зазначеним твердженням.

Додаток П. 5

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ (І. ТОДОРОВОЇ)

Методика може бути використана для вивчення оцінки студентами власної навчальної діяльності як на окремом занятті, так і продовж певного періоду навчання в цілому. Для цього досліднику необхідно чітко визначити який навчальний предмет буде оцінюватися, та про який термін навчання йдеться. Вона дозволяє:

- 1) отримувати кількісні та якісні дані про ефективність організації навчальної діяльності студентів;
- 2) забезпечувати багатогранний та ефективний зворотний зв'язок від студентів до викладачів;
- 3) визначати задоволеність студентів якістю організації освітнього процесу;
- 4) концентрувати увагу викладачів та студентів на ключових показниках якості освітнього процесу;
- 5) прищеплювати студентам навички саморефлексії, навчати їх прийомам змістовної самооцінки своєї діяльності, формувати у них активну позицію суб'єкта професійної підготовки.

Методологічну та теоретичну основу методики складають основні положення особистісно орієнтованої педагогіки відносно цілей, сутності, принципів і технології освітнього процесу, уявлення про психологічну структуру діяльності та про чинники ефективного навчання студентів.

БЛАНК МЕТОДИКИ

Прізвище, ім'я, по-батькові студента _____

Група _____

Навчальний предмет (вписати): _____

Заняття (дата) _____;

або семестр в цілому _____

Інструкція досліджуваному. Прочитайте наведені далі речення. Читати потрібно і ліве, і праве твердження. Визначте, яке із них точніше характеризує вашу думку стосовного навчального процесу. Потім обведіть тільки одну цифру (бал), яка показує ступінь визначеності даної характеристики. Чим ближче цифра до твердження, тим більше визначено цю характеристику.

Орієнтуйтеся на наступну шкалу:

- швидше переважає ця характеристика, чим протилежна;
- характеристику виразно визначено;
- характеристику визначено дуже сильно;
- не знаю, важко сказати

“+” Характеристика навчання	Обведіть потрібну цифру	“–” Характеристика навчання
1. Вчитися цікаво, захоплююся процесом навчання.	+3+ 2 +1 0 -1- 2 -3	1. Вчитися не цікаво, навчаюсь без захоплення.
2. Вчу предмет за власним бажанням, добровільно.	+3+ 2 +1 0 -1- 2 -3	2. Вчу предмет під зовнішнім тиском, за обов'язком.
3. Вчусь старанно, наполегливо, систематично.	+3+ 2 +1 0 -1- 2 -3	3. Вчусь абияк, з лінню, не систематично.
4. Зв'язок навчального курсу з майбутньою професією мені зрозумілий.	+3+ 2 +1 0 -1- 2 -3	4. Зв'язок навчального курсу з майбутньою професією мені незрозумілий.
5. На заняттях я активний, не відволікаюсь і не займаюсь сторонніми справами.	+3+ 2 +1 0 -1- 2 -3	5. На заняттях я пасивний, часто відволікаюсь і займаюсь сторонніми справами.
6. Ціль, обсяг і алгоритм виконання самостійної роботи мені зрозумілі.	+3+ 2 +1 0 -1- 2 -3	6. Ціль, обсяг і алгоритм виконання самостійної роботи мені незрозумілі.
7. Мої оцінки власної роботи заняттях збігаються	+3+ 2 +1 0 -1- 2 -3	7. Мої оцінки власної роботи на заняттях не збігаються з оцінкам

з оцінкам викладача.		викладача.
8. Я встигаю законспектувати матеріал, що подається на заняттях.	+3+ 2 +1 0 -1- 2 -3	8. Я не встигаю законспектувати матеріал, що подається на заняттях.
9. Мені вдається швидко та якісно опрацювати навчальну інформацію.	+3+ 2 +1 0 -1- 2 -3	9. Мені не вдається швидко та якісно опрацювати навчальну інформацію.
10. На заняттях напружено працюють перш за все мої мислення та уява.	+3+ 2 +1 0 -1- 2 -3	10. На заняттях напружено працює перш за все моя пам'ять.
11. Навчальний матеріал мені зрозумілий, у ньому достатньо конкретних прикладів та визначено основні думки.	+3+ 2 +1 0 -1- 2 -3	11. Навчальний матеріал мені не зрозумілий, у ньому замало конкретних прикладів та не визначені основні думки.
12. На заняттях добре чути, що говорить викладач, чітко видно записи на дошці, в аудиторії - продуктивна тиша	+3+ 2 +1 0 -1- 2 -3	12. На заняттях майже не чути, що говорить викладач, погано видно записи на дошці, в аудиторії – гомін.
13. Навчальна інформація використовується для виконання практичних вправ, аналізу конкретних ситуацій, наближених до професійних.	+3+ 2 +1 0 -1- 2 -3	13. Навчальна інформація не використовується для виконання практичних вправ, аналізу конкретних ситуацій, наближених до професійних.
14. Здобута навчальна інформація зберігається у пам'яті на довгий час.	+3+ 2 +1 0 -1- 2 -3	14. Здобута навчальна інформація не зберігається у пам'яті на довгий час.
15. На заняттях подається рівно стільки інформації, скільки я можу якісно опрацювати.	+3+ 2 +1 0 -1- 2 -3	15. На заняттях подається інформації або занадто багато, або занадто мало.
16. На заняттях я не зморююсь, почуваю себе бадьорим.	+3+ 2 +1 0 -1- 2 -3	16. На заняттях я зморююсь, почуваю себе знесиленим.
17. Для того, щоб добре вчитися, мені не потрібен постійний контроль з боку викладача.	+3+ 2 +1 0 -1- 2 -3	17. Для того, щоб добре вчитися, мені потрібен постійний контроль з боку викладача.
18. На заняттях у мене переважає гарний настрій, почуваю себе впевнено.	+3+ 2 +1 0 -1- 2 -3	18. На заняттях у мене переважає поганий настрій, почуваю себе невпевнено.
19. Відчуваю підтримку, повагу та розуміння з боку викладача.	+3+ 2 +1 0 -1- 2 -3	19. Відчуваю неповагу, відсутність підтримки та розуміння з боку викладача.
20. Моя група позитивно впливає на мою підготовку, стимулює бажання вчитися.	+3+ 2 +1 0 -1- 2 -3	20. Моя група негативно впливає на мою підготовку, гальмує бажання вчитися.

Обробка результатів. У лівій колонці перелічені твердження, які характеризують ефективно організовану навчальну діяльність студента, учня, слухача, у правій – твердження, які характеризують неефективно організовану навчальну діяльність. Бали, наближені до лівої

колонки, мають знак “+”, наближені до правої “-”. Усі бали лівого та правого ряду складаються з урахуванням знаків. Кожна підсистема навчальної діяльності подана п'ятьма твердженнями. Для того, щоб обчислити коефіцієнт загальної ефективності навчальної діяльності, уся сума ділиться на 20 (кількість тверджень). Ефективність окремих підсистем навчальної діяльності обчислюється за сумою балів, які отримала кожна з них.

$$E_{zag} = \frac{\sum_{k=1}^{20} \text{балив}}{20}; \quad E_m = \frac{\sum_{k=1}^5 \text{балив}}{5}; \quad E_o = \frac{\sum_{k=6}^{10} \text{балив}}{5}; \quad E_I = \frac{\sum_{k=11}^{15} \text{балив}}{5}; \quad E_p = \frac{\sum_{k=16}^{20} \text{балив}}{5},$$

де:

k – номер твердження;

E_{zag} – коефіцієнт загальної ефективності, твердження №№ 1-20;

E_m – коефіцієнт ефективності мотиваційної підсистеми, твердження №№ 1-5;

E_o – коефіцієнт ефективності операційної підсистеми, твердження №№ 6-10;

E_I – коефіцієнт ефективності інформаційної підсистеми, твердження №№ 11-15;

E_p – коефіцієнт ефективності регуляторної підсистеми, твердження №№ 16-20.

Аналіз та інтерпретація результатів

Ефективність навчальної діяльності визначається за допомогою наступної таблиці:

Значення коефіцієнту	від + 3 до + 1,9	від + 1,8 до + 0,6	від + 0,5 до - 0,5	від - 0,6 до - 1,8	від - 1,9 до - 3
Рівень ефективності	дуже висока	висока	середня	низька	дуже низька

Рівень ефективності навчальної діяльності визначається за отриманими після підрахування коефіцієнтів балами. Рекомендується проаналізувати як загальну ефективність, так й окремі підсистеми навчальної діяльності студентів. Аналізу підлягають усі підсистеми навчальної діяльності студентів, а саме:

1. Мотиваційна підсистема, яка відображає рівень активності та спрямованість навчальної діяльності студента. В численних дослідженнях виявлений достовірний зв'язок мотиваційних орієнтацій з успішністю студента. Так, найбільш позитивний вплив здійснює орієнтація студента на процес і результат (мотивація досягнення), менш продуктивною є орієнтація на оцінку викладача і уникнення неприємностей. У ефективно організованій навчальній діяльності студенти проявляють активність, зацікавленість, захопленість, добровільність, ініціативність, старанність. Та навпаки, у неефективно організованій діяльності переважають пасивність, відсутність зацікавленості, учіння під тиском, з обов'язку.

2. Операційна підсистема, яка показує: а) сформованість орієнтаційної основи навчальних дій – розуміння студентами, що та яким чином робити на лекціях, семінарах, під час самостійної роботи, уміння оцінити свої навчальні дії, знання та набуті навички; б) сформованість навичок та умінь здійснювати навчальну діяльність, легкість, швидкість, якість виконання навчальних дій та операцій; в) типи дій, які виконують студенти під час навчання – творчі, репродуктивні і т. ін.

3. Інформаційна підсистема, яка відбиває: а) кількісні та якісні характеристики інформаційного забезпечення навчальної діяльності, її професійну спрямованість, систематизованість, доступність для засвоєння; б) обсяг інформації, що залишається у довготривалій пам'яті студента, використання отриманої навчальної інформації у практичній діяльності, наявність міжпредметних зв'язків; в) психофізичні характеристики інформації – якість, швидкість мовлення, чіткість записів на дошці, рівень шуму в аудиторії тощо.

4. Регуляторна підсистема, яка характеризує функціональний стан студента – напруженість, настрій, задоволеність, втомленість; наявність та характер зовнішнього контролю з боку викладача, кафедри, деканату; розвиненість самоконтролю, саморегуляції діяльності; ефективність зворотного зв'язку між викладачем до студентом; стимулюючий,

нейтральний або перешкоджаючий вплив студентської групи, стилю педагогічного спілкування.

Бібліографічний опис:

Методика оцінки ефективності навчальної діяльності студентів (за І.С. Тодоровою) / В. Ф. Моргун, І. Г. Тітов. Основи психологічної діагностики. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. 2-е видання. К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. С. 424-430.

Додаток П. 6

ТЕСТ «РІВЕНЬ КОМУНІКАБЕЛЬНОСТІ» (В. РЯХОВСЬКОГО)

Для визначення Вашого рівня комунікативності слід відповісти на запропоновані нижче запитання. Варіанти відповідей: «так», «ні», «іноді».

1. Вас чекає ординарна чи ділова зустріч. Чи вибиває Вас з колії її очікування?
2. Чи не відкладаєте Ви візиту до лікаря до останнього моменту?
3. Чи викликає у Вас ніяковість і невдоволення доручення виступити з доповіддю, повідомленням, інформацією на будь-якій нараді, зборах чи іншому подібному заході?
4. Вам пропонують поїхати у відрядження туди, де Ви ніколи не були. Чи докладете Ви максимум зусиль, щоб уникнути цього відрядження?
5. Чи любляете Ви ділитися своїми переживаннями з кимось?
6. Чи дратує Вас, якщо незнайома людина на вулиці звертається до Вас із проханням (показати дорогу, назвати час, відповісти на якесь запитання)?
7. Чи вірите Ви, що існує проблема батьків і дітей, що людям різних поколінь важко розуміти один одного?
8. Чи соромитеся Ви нагадати знайомому, що він забув Вам повернути невелику суму грошей, яку позичив кілька місяців тому?
9. У ресторані чи в їдальні Вам подали недоброякісну страву. Чи промовчите Ви, лише сердито відсунувши тарілку?
10. Залишившись наодинці з незнайомою людиною, Ви не вступите з нею в бесіду і відчуєте себе обтяженим(ою), якщо першою заговорить вона. Чи так це?
11. Чи жахаєтеся Ви будь-якої великої черги, хоч би де вона була (у магазині, бібліотеці, касі театру)? Віддасте перевагу відмові від свого наміру, чи станете у хвіст і будете знемагати в очікуванні?
12. Чи боїтеся Ви брати участь у будь-якій комісії з розгляду конфліктної ситуації?
13. У Вас є власні індивідуальні критерії оцінки творів художньої літератури, мистецтва, культури, і ні з чіми думками Ви не рахуєтеся. Чи так це?
14. Почувши будь-де в кулуарах висловлювання явно помилкової точки зору з відомого Вам питання, чи віддасте Ви перевагу мовчанню і не вступите в суперечку?
15. Чи викликає у Вас неприємне почуття будь-яке прохання допомогти розібратися в тому чи іншому службовому питанні або навчальній темі?
16. Вам краще викласти свою точку зору (міркування, оцінку) в письмовій формі, ніж в усній?

Обробка результатів

Підрахуйте суму набраних Вами балів. За кожне «так» – 2 бали, «ні» – 1 бал, «іноді» – 0. За класифікатором визначте, до якої категорії комунікабельних людей Ви належите.

30 – 32 бали – Ви явно не комунікабельні, і це Ваша біда, так як страждаєте від цього більше всього Ви самі. Але й близьким людям з Вами нелегко! На Вас не можна покластися у справі, яка потребує колективних зусиль. Прагніть бути більш комунікабельним, контролюйте себе.

25 – 29 бали – Ви замкнені, мовчазні, віддасте перевагу самотності.

19 – 24 бали – Ви певною мірою комунікабельні й у незнайомих обставинах відчуваєте себе цілком упевнено.

14– 18 бали – нормальна комунікабельність.

9 – 13 бали – Ви досить комунікабельні (іноді навіть занадто).

4 – 8 бали – комунікабельність Ваша дуже висока; скрізь відчуваєте себе чудово; беретеся за будь-яку справу, хоча не завжди її можете довести до кінця.

3 бали – Ваша комунікабельність має хворобливий характер. Ви балакучі, багатослівні, втручаєтеся у справи, в яких зовсім не компетентні, запальні й образливі.

Додаток П. 7

МЕТОДИКА «ВИЗНАЧЕННЯ ТИПУ ТЕМПЕРАМЕНТУ» (Г. АЙЗЕНКА)

Інструкція випробуваному. Вам пропонується ряд запитань про особливості поведінки людини. Якщо Ви відповідаєте на запитання ствердно (згоден), то поставте у відповідній клітинці бланку відповідей знак „+”. Якщо Ваша відповідь негативна, то знак „-”. Відповідайте швидко на всі запитання, не пропускайте жодного.

1. Вам подобається гамір, жвавість, енергійність у Вашому оточенні?
2. Вам потрібні друзі, які змогли б підтримати Вас?
3. Ви завжди швидко відповідаєте, коли Вас запитують?
4. Буває так, що Ви роздратовані чимось?
5. У Вас часто змінюється настрій?
6. Це правда, що Вам легко і приємніше із книжками, ніж із людьми?
7. У Вас буває таке, що різні думки заважають заснути?
8. Ви завжди робите так, як Вам говорять?
9. Вам подобається, коли хтось ніяковіє від Ваших гострих слів у його адресу?
10. Ви коли-небудь відчували себе нещасливими, хоча для цього не було причини?
11. Ви хочете сказати про себе, що Ви весела, жвава людина?
12. Ви порушували встановлені правила поведінки?
13. Це правда, що ви буваєте часто роздратовані?
14. Вам подобається все робити швидко?
15. Ви дуже переживаєте про неприємні події, які ледве не сталися з Вами, хоча все скінчилось добре?
16. Вам можна довірити таємницю?
17. Ви можете без зайвих зусиль внести пожвавлення в невеселе товариство?
18. У Вас бувають випадки, коли Ваше серце б'ється дуже швидко?
19. У більшості випадків Ви робите перший крок, щоб потоваришувати з ким-небудь?
20. Ви говорили коли-небудь неправду?
21. Ви дуже переживаєте, коли Вас критикують?
22. У Вас гарне почуття гумору і Ви часто розповідаєте веселі історії своїм друзям?
23. Ви часто відчуваєте себе стомленим?
24. Ви завжди спочатку виконуєте тяжче завдання, а потім інші?
25. У більшості випадків Ви веселі й задоволені всім?
26. Вас легко образити?
27. Вам подобається спілкуватися з людьми?
28. Ви завжди допомагаєте іншим, коли Вас просять про це?
29. У Вас бувають запаморочення голови?
30. Бувають випадки, коли Ваші дії ставлять у незручне становище інших?
31. Ви часто відчуваєте, що Вам все набридло?
32. Вам подобається дещо скрашувати свої досягнення?
33. Ви в більшості випадків мовчите, коли знаходитесь в товаристві незнайомих людей?
34. Ви іноді хвилюєтесь так, що не можете всидіти на місці?
35. Ви швидко приймаєте рішення?
36. Ви завжди розмовляєте голосно?
37. Ви часто бачите страшні сни?

38. Ви можете дати волю почуттям, відпочити і повеселитися в товаристві?
39. Вас легко вразити?
40. Вам траплялось говорити про когось погано?
41. Це правда, що ви здебільшого говорите й дієте швидко, не затримуючись довго над обдумуванням.
42. Якщо Ви потрапили в незручне становище, Ви легко це переносите?
43. Вам подобаються веселі ігри?
44. Ви завжди їсте те, що Вам подають?
45. Вам важко відповісти „ні”, коли у Вас щось прохають?
46. Вам подобається ходити в гості?
47. У Вас бувають такі хвилини, коли Вам не хочеться жити?
48. Про Вас можна сказати, що Ви грубіян?
49. Товариші вважають, що Ви весела й жвава людина?
50. Вам важко зосередитись на чомусь одному?
51. Ви здебільшого сидите і дивитесь, ніж приймаєте участь у чомусь?
52. Вам буває тяжко через різні думки?
53. Ви завжди впевнені втому, що зможете виконати те завдання, яке стоїть перед Вами?
54. У Вас трапляються випадки, коли Ви відчуваєте себе самотійним?
55. Вам тяжко заговорити першими з незнайомою людиною?
56. У Вас бувають випадки, коли Ви думаєте, що те, що зробили, можна було б зробити по іншому?
57. Коли на Вас хтось підвищує голос, Ваша реакція така ж?
58. Трапляється так, що Ви відчуваєте себе веселим або невеселим без будь-якої причини?
59. Ви вважаєте, що рідко можна отримати задоволення від веселого товариства?
60. Ви часто хвилюєтесь через те, що зробили щось не обміркувавши?

Дешифратор до бланку відповідей:

1. Екстраверсія /Е/.

„Так” - 1, 3, 9, 11, 14, 17, 19, 22, 25, 27, 30, 35, 38, 41, 43, 46, 49, 53, 57

„Ні” - 6, 33, 51, 55, 59.

2. Нейротизм /Н/.

„Ні” - 2, 5, 7, 10, 13, 15, 18, 21, 23, 26, 29, 31, 34, 37, 39, 42, 45, 47, 50, 52, 54, 56, 58, 60.

3. Правдивість.

„Так” - 8, 16, 24, 28, 36, 44.

„Ні” - 4, 12, 20, 32, 40, 48.

Якщо загальна сума співпадань у першій шкалі перевищує 12, то це виражений екстраверт, якщо менше - інтроверт.

Інтроверсія		Екстраверсія	
Значна	Помірна	Значна	Помірна
1-7	8-11	12-18	19- 24

Підраховавши кількість співпадань, визначаємо рівень нейротизму. Якщо їх більше 14, то можна вважати, що особа емоційно нестійка.

Емоційна стабільність		Емоційна нестабільність	
Висока	Середня	Висока	Середня
1 - 10	11 - 14	15- 18	19- 24

3. Підраховавши кількість співпадань за шкалою „правдивість” визначаємо рівень щирості відповідей. Якщо загальна сума перевищує 4-5 співпадань, то це свідчить про нещирість у відповідях. Тому достовірність отриманих результатів потрібно поставити під сумнів.

Інтерпретація результатів

Користуючись цією методикою, можна визначити тип темпераменту і яскраво виражені риси характеру.

Холерик – екстраверт, емоційно нестійкий.

Сангвінік – екстраверт, емоційно стабільний.

Меланхолік – інтроверт, емоційно нестійкий.

Флегматик – інтроверт, емоційно стійкий.

Як правило, типи темпераменту не зустрічаються в житті в чистому вигляді і можна говорити тільки про перевагу тих чи інших рис.

Сангвінік швидко пристосовується до нових умов, швидко знаходить спільну розмову з людьми, комунікативний. Почуття швидко виникають і зникають. У людини цього типу яскрава міміка. Відсутність чіткої мети, не включеність сангвініка у творчу діяльність поступово формується в поверховість і нестабільність.

Дії *холерика* поривчасті. Він відрізняється підвищеною збудженістю та великою емоційністю. Прояв цього типу темпераменту в значній мірі залежить від спрямованості особистості. У людей із громадськими інтересами він фокусується в ініціативності, енергійності, принциповості. Там, де немає багатства духовного життя, холеричний темперамент проявляється негативно (роздратованість, афективність).

У *флегматика* нові форми поведінки виробляються повільно, але вони стійкі. Здебільшого флегматик спокійний, рівномірний, рідко виходить із себе, не схильний до афектів. Залежно від умов середовища життєдіяльності в нього можуть сформуватися позитивні риси (витримка, глибина думки і т. ін.) або ж яскраві негативні риси характеру (в'ялість, лінь, нестійкість, низькі вольові якості).

Реакція *меланхоліка* здебільшого відповідає силі подразника. Особливо потужне в людини цього типу темпераменту зовнішнє гальмування. Йому важко на чомусь зосередитись. Сильні подразники здебільшого викликають довготривалу реакцію гальмування. У стійких та стабільних умовах життя меланхолік характеризується змістовністю й глибиною думок. У негативних зовнішніх умовах меланхолік може стати замкнутим, боягузливим, неспокойним.

Екстраверт, згідно вчення Айзенка, комунікабельний, йому подобаються веселі й гарні товариства, він має багато друзів. Проте імпульсивний і діє під впливом конкретної ситуації. Екстраверту подобається висловлювати гострі репліки. Йому до вподоби переміни. Він добродушний і веселий оптиміст, любить сміятися, віддає перевагу руху і дії, має тенденцію до агресивності, запальний, його емоції і почуття контролюються мало, на нього не завжди можна поклатися.

На протилежному полюсі до екстраверта знаходиться інтроверт. Це спокійна, стримана, скромна і інтроспективна людина. Віддає перевагу книзі порівняно спілкуванню. Тримає дистанцію з усіма, крім близьких людей. Наперед планує свої дії, не довіряє мимовільним потягам, серйозно відноситься до прийнятого рішення, любить у всьому порядок. Контролює свої почуття, рідко робить агресивні поступки, не виходить із себе. На інтроверта можна поклатися. Він дещо песимістичний, проте високо цінує етичні норми.

Фактор нейротизму свідчить, згідно позиції Г. Айзенка, про емоційно-психологічну стійкість або нестійкість, стабільність, або нестабільність, і розглядається в зв'язку із природженою стабільністю вегетативної нервової системи. Фактор нейротизму являє собою параметр, у відповідності з яким усіх осіб можна розмістити в один ряд, у якому на одному полюсі знаходяться особистості з високою стабільністю, зрілістю і хорошою активністю, а з іншого - надмірно нервовні, нестійкі і погано адаптовані. Усі інші розташовані в інтервалі між ними.

Бланк відповідей

Прізвище, ім'я, по-батькові _____
 ВУЗ _____ група _____ дата _____

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36
37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48
49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60

ДОДАТОК Р
ВПРАВИ, ЩО ВИКОРИСТОВУВАЛИСЬ НА ЕТАПАХ АПРОБАЦІЇ РОЗРОБЛЕНОЇ
МЕТОДИКИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ПТ
ПІД ЧАС ХМД

Додаток Р.1

ВПРАВИ ОСОБИСТІСНО-МОТИВАЦІЙНОГО ЕТАПУ

Вправа «Уявімо ситуацію»

Мета: виробляти у студентів позитивну мотивацію та вміння природно і послідовно діяти в ситуаціях спілкування під час організації та керівництва ПМД з дітьми в ЗДО.

Варіант 1. Уявіть, що ви йшли до групи, побачили обличчя дітей. Ви підходите до дітей, вітаєтесь з ними, усміхаєтесь їм, гладите по голівках. Підходите до вікна, дивитесь у вікно на вулицю. Ось ви побачили щось цікаве, кличете дітей, щоб і вони подивилися. Звертаючись до дітей, опишіть уявну ситуацію, дайте кілька відповідей на їхні ймовірні запитання. Плавна переведіть увагу дітей. Поміркуйте, як ви це зробите, запропонуйте їм іншу діяльність (ПМД або ХМД).

Варіант 2. Повторіть попередні дії, але вже на уявному майданчику. Проведіть уявне спостереження об'єкта природи чи праці людей. Врахуйте потребу змінювати ритм, темп рухів. Зміна ритмів має бути виправдана змістом педагогічної діяльності.

Варіант 3. Виконайте попередні вправи, але з додатковими завданнями: уявіть, як ви присядете навпочіпки біля дітей, запропонуєте розглянути малюнок, книжку, іграшку, відреагуєте на прихід дитини, яка запізнилася. Аж ось несподівано відчиняється вікно – уявіть ваші наступні дії.

Вправа «Мовленнєвий вплив»

Мета: вчити майбутнього вихователя привертати увагу дітей до себе задля організації поетично-мовленнєвої діяльності.

Для набуття вправності скористайтесь ситуацією, коли діти в групі займатимуться якоюсь цікавою справою. Вам треба звернутися до них із повідомленням, привернути увагу до себе. Інформація має бути особливо емоційною і мотивованою, головне – ваш намір привернути увагу дітей до себе.

Вправа «Я можу так...»

Мета: вправляти студентів у поєднанні реплік персонажів із авторськими словами, визначати тон співрозмовників. Розвивати особистісні якості (впевненість у собі, креативність, комунікативність та ін.), мотивувати дітей до діяльності.

Варіант 1. Поєднайте репліки персонажів і авторські слова:

Репліки:

«Сашенька, досить сердитися! Вибач мене, якщо я тебе образила...»

«І ти ще знуцаєшся? І ти ще насмілюєшся питати?»

«Я на тебе аніскільки не серджуся. Присягаюся.»

«Я ні в чому не винна!»

«Да-а-а, з тобою каші не звариш...».

Авторські слова:

з жалем протягнула вона.

сказала вона тихо, але рішуче.

кричала і навіть вищала вона, розмахуючи руками.

сказала вона веселим голосом.

сказала вона голосом, що кається.

Варіант 3. Визначте, яким тоном розмовляють з Попелюшкою батько, мачуха, сестри, фея, принц.

Слова для довідок: добрий, злий, захоплений, байдужий, грубий, ніжний, здивований, переляканий, сумний, офіційний, дружній.

Вправа «Мій поет»

Варіант 1. Учасники називають поета, творчість якого подобається їм. Інший учасник ставить запитання про цього поета, а той, хто назвав – відповідає. Хто знає багато про поета, отримує фішку (1 питання – відповідь – фішка).

Варіант 2. Тренер демонструє фото поета або читає уривок з його твору, а учасники відгадують, хто це, дають відповіді на запитання тренера, що стосуються його творчості.

Варіант 3. Учасники роблять презентацію творчості якогось дитячого поета (витагують його дані на листочку із банки). Перемагає команда, котра найкраще і найдоступніше представила дитячого поета і його творчість.

Психологічна вправа «Веселка»

Джерело: Книга Клауса Фопеля Психологічні групи: Робочі матеріали для ведучого: Практичне посібник / Пров. з нього. 5-е изд., стер.– М.: Генеза, 2004. – 256 с: іл.

Інструкція

У нас є зараз прекрасна можливість замислитися про майбутнє, визначити та осмислити важливі для нас цілі. Кажуть, що на кінці веселки стоїть горщик із золотом, який кожному, хто його знайде, дарує щастя та багатство. Уявіть собі вашу особисту веселку, створену сонцем і дощем для того, щоб порадувати вас... Нехай ті точки, де веселка спирається на горизонт, позначають ваше теперішнє і майбутнє. Уявіть, що в точці майбутнього вас чекає щось цінне і дуже бажане для вас, ідеально відповідне вам.

Намалюйте, будь ласка, веселку, а там, де вона йде за горизонт, намалюйте мета, яка прийде вам в голову під час малювання. Зосередьтеся насамперед на веселці, на її кольорах, її вигині. Поки ви будете малювати, вам будуть приходити в голову різні думки, в пам'яті будуть спливати різні цілі. Намалюйте майбутню мета на першому плані, усвідомлюючи, що вона може бути не єдиною важливою метою. Ви можете малювати її символічно або реалістично, або поєднуючи обидва ці способу. (20 хвилин)

- А тепер подивіться на свій малюнок і подумки уявіть собі відповіді на наступні питання:

- Як мені досягти своєї мети?
- Що залежить від мене, а від інших?
- Які перешкоди можуть зустрітися на шляху моєї підготовки до використання поетичних творів у процесі ХМД?
- Від чого мені, можливо, доведеться відмовитися на шляху моєї підготовки до використання поетичних творів у процесі ХМД?
- Що я виграю на шляху моєї підготовки до використання поетичних творів у процесі ХМД?
- Хто, крім мене, може отримати користь від досягнення цієї мети?
- Як я ставлюся до цієї мети?

На ці роздуми у вас є 5 хвилин...

Ця вправа викликала чимало несподіваних роздумів серед студентів, оригінальних відповідей. Приємно було спостерігати за тим, як кожен по-своєму малює веселку: кольори у всіх однакові, форма ніби теж однакова, але спосіб розміщення, розмір малюнка, величина ліній веселки та ін. різнилась у кожного. Обговорення, що передбачала вправа, дало змогу студентам ще раз усвідомити важливість оволодіння когнітивно-мовленнєвої компетенцією та необхідність підготовки до використання поетичних творів у процесі ХМД.

Не менш цікавими та продуктивними на даному етапі експериментальної роботи виявилися вправи «Уявімо ситуацію (за І. Луценко) та «Мовленнєвий вплив» (за О. Леонтьєвим), авторські вправи «Я можу так...» та «Мій поет». Опишемо ці вправи.

ВПРАВИ ІННОВАЦІЙНО-ЗМІСТОВОГО ЕТАПУ**Вправа «Емоційний контакт»**

Мета: вчити дорослого встановлювати емоційний контакт з дитиною під час проспівування колискової пісні чи вірша. Вчити дитину сприймати на слух зміст колискової пісні або вірша, використовуючи мелодійність голосу.

Матеріали: ляльки-немовлята, аркуші паперу з текстами колискових пісень та віршів (по кількості учасників).

Хід вправи

Дорослі отримують по аркушу паперу з текстом колискової пісні або вірша. За 5 хвилин кожен з учасників повинен ознайомитись із текстом, підготуватись до імпровізованого наспівання ляльці-немовляті. Один учасник демонструє, інші – дивляться, тоді аналізують. Приклад колискової:

КОЛИСКОВА

Спіть, діточки, спіть,
Віченька стуліть!
Дрібен дощик стукотить,
Вікнам казку гомонить...
Дрібен дощик пада там,
А тут тихо, тепло нам.
При матусі рідненькій,
У світличці чистенькій,
Спіть, діточки, спіть,
Віченька стуліть!

Марійка Підгірянка

Приклад вірша:

РОЗПОВІДАЛОЧКИ ВІД НАТАЛОЧКИ

Ще від раночку, від світаночку
Голосок дзвенить Наталоччин!
Бо її все на світі цікавить,
І нічого вона не прогавить:
А чому пух та пір'я летять із перин?
Футболістів багато, а м'ячик...один?
Колосок коло соку, напевно, проріс?
Миколай мандарини Дарині приніс?
Хоче все знати у се і про всіх:
Чи буває нетанучий сніг?
Чи існують домашні слони?
Куди серпень зника восени?
Чути Нату в садочку і вдома,
Бо дівчатко не знає втоми!
Всім цікаві розповідалочки
Від маленької, від Наталочки.

Наталія Сиротич

Вправа «Тембральний діапазон»

Проаналізуйте звучання власного мовлення і голосу за такими параметрами:

- Дикція, вади у вимові звуків, діалектні особливості.
- Темп мовлення.
- Гучність.
- Висотний діапазон; мелодійність.
- Тембральний діапазон.

- Інтонаційний діапазон.

На основі результатів самооцінки складіть план з удосконалення техніки свого мовлення у наступних таблицях Є.2.1, Є.2.2.

Таблиця Р.1

№ з/п	Сильні сторони техніки мовлення	Значущість для професійного спілкування	Мета подальшого розвитку як професійного уміння	Зміст і прийоми роботи

Таблиця Р.2

№ з/п	Сильні сторони техніки мовлення	Ймовірні утруднення професійного спілкування	Мета розвитку уміння	Зміст і прийоми роботи

Додаток Р.3

ВПРАВИ КРЕАТИВНО-ДІЯЛЬНІСНОГО ЕТАПУ

Вправа «Креативчик»

Учасників розподіляють на дві підгрупи.

Інструкція: «Кожній підгрупі дається 7 хвилин на підготовку, під час якої вона повинна буде вибрати яке-небудь почуття або емоцію (емоційний стан) і продумати, як його можна зобразити. Це може бути або скульптурне зображення, або невербальна дія. У зображенні повинні брати участь усі члени підгрупи. У той час як перша підгрупа показує те, що вона підготувала, друга відгадує, яке почуття або емоція зображені. Потім підгрупи міняються місцями». Підгрупи готуються в різних приміщеннях. Після того як підготовка закінчена, тренер пропонує одній з підгруп зобразити те почуття або стан, що вони вибрали, не називаючи його. Інша підгрупа дивиться. Потім їй дається одна хвилина на обговорення і хтось висловлює думку групи. Після цього тренер звертається до підгрупи, що демонструвала почуття або стан для того, щоб вони сказали, яке саме почуття або стан вони хотіли зобразити. Потім підгрупи міняються ролями.

Починаючи обговорення результатів виконання цієї вправи, тренер орієнтується на те, чи допущені були учасниками підгруп помилки і який характер останніх. Досвід впровадження засвідчив, що, помилки, котрі допускаються в цій вправі, пов'язані з такими обставинами:

- учасники не зрозуміли зображення, яке пропонувала інша підгрупа;
- учасники не знайшли точного слова для позначення зображеного почуття або стану;
- учасникам не вдалося передати у своєму зображенні змісту емоції або почуття.

Якщо допущено помилку, то під час обговорення можна поговорити про те, з чим вона пов'язана. Досить часто причиною помилок буває непогодженість у роботі підгрупи, невміння вислухати і почути всіх. Якщо ж підгрупи правильно ідентифікують запропоновані їм зображення емоційних станів або почуттів, то тренер може поставити запитання: «За якими ознаками ви визначили стан або почуття?». Відповідь на це запитання дає змогу виявити ті конкретні прояви невербальної поведінки людини, що мають сигнальне значення для розуміння стану інших людей.

Мовленнєва вправа «Наголоси»

Мета: вправляти у змінюванні змістового відтінку вислову, визначивши ключове слово та виділяючи його наголосом, роблячи відповідні паузи.

Хід вправи

Учасники по черзі витягають із банки (скриньки) папірчики з поетичними творами, наприклад:

ЗНАЙОМСТВО

У садочку біля лавки
 Копається хлопча.
 А дівчинка-малявочка
 Ганяє обруча.
 Побачив хлопчик дівчинку,
 Сорочку обтрусив
 І дівчинку-малявочку
 Сідати запросив.
 – Сідайте, – каже, – дівчинко,
 Не бігайте весь час.
 Я теж отут скраечку
 Посиджу біля вас. *Л. Первомайський*

Рідна мова

Сію дитині
 В серденьку ласку.
 Сійся-родися,
 Ніжне «*будь ласка*»,
 Вдячне «*спасибі*»,
 «*Вибач*» тремтливе, –
 Слово у серці –
 Як зернятко в ниві.
 «*Доброго ранку!*»,
 «*Світлої днини!*» –
 Щедро даруй ти
 Людям дитино!
 Мова барвиста,
 Мова багата,
 Рідна і тепла,
 Як батьківська хата. *Варвара Гринько*

Барабан

(Скоромовка)
Барабанчик
Бухав, бухав.
Барабанив я
І слухав.
 А бабуся каже:
 – Досить!

Бач, Богдан
 Побухать просить! –
 Дав я брату барабан –
 Барабанить хай
 Богдан. *Варвара Гринько*

І мають протягом 5-ти хвилин підготуватись до їх читання вголос, наголошуючи відповідно обрані слова, виконуючи відповідні до змісту тексту слова. Учасники роздають смайлики тому, хто найкраще виконає завдання. Хто збере найбільше – матиме перевагу та бонуси для виконання наступних завдань.

Вправа «Виразна інтонація»

Мета: розвиток інтонації майбутнього вихователя ЗДО для успішної організації поетично-мовленнєвої діяльності дітей.

Варіант 1. Доберіть скоромовки (із запропонованих). Об'єднайтеся у пари, домовтеся про ролі: перший – запитує, другий – стверджує. Промовляйте текст скоромовки з інтонацією, яка відповідає ролі, доти, доки не досягнете виразної питальної й стверджувальної інтонації. Потім поміняйтеться ролями.

Варіант 2. Скористайтесь дібраними скоромовками. Домовтеся про ролі. Перший учасник промовляє скоромовку з інтонацією, яка відтворює один з емоційних станів, скажімо, радість. Його партнер намагається інтонаційно відтворити протилежний емоційний стан, наприклад, сум. Кожен учасник має поуправлятися навчитися передавати за допомогою інтонації основні емоційні стани (радість, гнів, сум, острах, подив).

Вправа «Привертаємо увагу»

Мета: розвиток навичок спілкування, необхідних для успішної організації поетично-мовленнєвої діяльності.

Хід вправи

Варіант 1. Уявіть, як ви входите до незнайомої групи. Вам треба привернути увагу дітей до себе, не користуючись мовленням. Поміркуйте, як ви будете рухатися, які у вас будуть вираз обличчя, погляд.

Варіант 2. Уявіть, як ви входите до незнайомої групи. Вам треба привернути увагу дітей до себе, не користуючись мовленням, відтворивши на ударних інструментах прості ритмічні звороти.

Вправа «Німе кіно» (робота в групах)

Картка 1.

Чистомовки Бенери В. Є., що написані на картці, потрібно продемонструвати без слів (за допомогою міміки, жестів):

Ба-ба-ба – на березі цвіте кульбаба.
 Ба-ба-ба – у Олі нова шуба.
 Ба-ба-ба – спекла бабку баба.
 Бо-бо-бо – Борис малює небо.
 Бі-бі-бі – білка грає на трубі.
 Бі-бі-бі – босоніжки голубі.
 Бу-бу-бу – бабусі дайте коцюбу.
 Бу-бу-бу – будемо їсти добру рибу.
 Бу-бу-бу – Богдан розлив фарбу.
 Бу-бу-бу – Борис забив шайбу.
 Би-би-би – у бобра болять зуби.
 Би-би-би – зябра є у жаби.
 Об-об-об – моя мама хлібороб.
 Іб-іб-іб – Люба посадила біб.
 Уб-уб-уб – в Цибуліно гарний чуб.
 Уб-уб-уб – біля берези росте дуб.
 Уб-уб-уб – бубон повен козуб.

 Ва-ва-ва – веселе перерва.
 Ва-ва-ва – на дереві сосна.
 Ва-ва-ва – на траві дрова.
 Ва-ва-ва – вариться кава.
 Ва-ва-ва – врожайні жнива.
 Во-во-во – у Валі мереживо.
 Во-во-во – у Вови морозиво.
 Во-во-во-випікаємо печиво.
 Во-во-во – високе дерево.
 Ви-ви-ви – біля хати мальви.
 Ви-ви-ви – в коника підкови.
 Ви-ви-ви – ми вчили букви.
 Ви-ви-ви – в бабусі нові ночви.
 Ве-ве-ве – човен пливе.
 Ві-ві-ві – всім по сливі.
 Ві-ві-ві – везли дрова в кузові.
 Ву-ву-ву – моркву я рву.

Ву-ву-ву – виконую вправу.
 Ав-ав-ав – пливе пароплав.
 Ав-ав-ав – довгий рукав.
 Ав-ав-ав – викопали став.
 Ов-ов-ов - із пальчика кров.
 Ив-ив-ив - повар квас варив.
 Ів-ів-ів – кавун доспів.
 Ув-ув-ув – вітер на віти дмухнув.

Га-га-га – цікава друга книга.
 Га-га-га – на вулиці відлига.
 Га-га-га – пливе крига до берега.
 Го-го-го – голубий фургон.
 Гу-гу-гу – сніг вистелив дорогу.

Гу-гу-гу – немає в гнома одягу.
 Ги-ги-ги – гралась діти у розваги.
 Ги-ги-ги – порічці пішли круги.
 Ги-ги-ги – сніг і сонце - вороги.
 Гі-гі-гі – гостинці бабусі дорогі.
 Ге-ге-ге – промовляємо: «Еге».
 Іг-іг-іг – у Галі є пиріг.
 Іг-іг-іг – в зоопарку носоріг.
 Іг-іг-іг – склали гарний стіг.
 Іг-іг-іг – Гнат стрибнути не зміг.
 Уг-уг-уг – господар купив плуг.
 Уг-уг-уг – гуси вижени на луг.
 Ег-ег-ег – гусенята йдуть на берег.

Картка 2

Промовити чистомовки Барищука Г. С. радісним та сумним тоном.

Ла-ла-ла – молоко пи-ла.
 Ли-ли-ли – липку по-ли-ли.
 Ло-ло-ло – їдемо в се-ло.
 Ля-ля-ля – буду пасти те-ля.
 Лі-лі-лі – рученя ма-лі.
 Лю-лю-лю – я тварин люб-лю.

Са-са-са – випала роса.
 Си-си-си – прилетіли оси.
 Се-се-се – прочитали все.
 Со-со-со – всі шукають колесо.
 Су-су-су – ми побачили осу.

За-за-за – гарна в діда коза.
 Зу-зу-зу – погодуй козу.
 Зі-зі-зі – на одній стою нозі.

Жа-жа-жа – ми побачили вужа.
 Жу-жу-жу – по галявині ходжу.
 Жи-жи-жи – мені допоможи.
 Жі-жі-жі – гострі ножі.

Ча-ча-ча - у мене нема м'яча.
 Чи-чи-чи – трохи помовчи.
 Чу-чу-чу – я вже мовчу.
 Чі-чі-чі – ми печемо калачі.

Ра-ра-ра – починається гра.
 Ро-ро-ро – ми взяли відро.
 Ру-ру-ру – продовжуємо гру.
 Ри-ри-ри – по небу пливуть хмари.
 Рі-рі-рі – по снігу скачуть снігурі.

Картка 3.

Чистомовки Кондратенко Л. О. промовити тихо та голосно, проспівати під хлопки:

Ла-ла-ла – бігла край села.
 Ло-ло-ло – намалюй-но коло.
 Лі-лі-лі- коники малі.
 Ле-ле-ле – стерня ноги коле.
 Іл-іл-іл- великий віл.
 Ли-ли-ли - підлогу мели.
 Ел-ел-ел – страий котел.
 Ил-ил-ил – на машині пил.
 Ля-ля-ля- лагідне теля.
 Іль-іль-іль – кухонна сіль.
 Оль-оль-оль – немає парасоль.

Ко-ко-ко – вип'єм молоко
 Ок-ок-ок – маленький жучок.
 Ки-ки-ки – смішні малюки.
 Ик-ик-ик – засміявс Петрик.
 Юк-юк-юк – великий дрюк.
 Ку-ку-ку – витягни цю нитку.

Да-да-да – швидка хода,
 Од-ад-ад – випав сильний град.
 Де-де-де – Оксанка знайде.
 Ед-ед-ед – кольоровий плед.
 До-до-до – велике гніздо.
 Од-од-ол – зеленіє город.
 Ду-ду-ду – крикливий какаду.
 Уд-уд-уд – справедливий суд.
 Ді-ді-ді – сваритися годі.
 Ід-ід-ід – туристський похід.
 Од-од-одь – весела молодь.
 Уд-уд-удь – підем куди-небудь.
 Дя-дя-яд – суворий суддя.
 Дю-дю-дю - не чіпаю ладдю.

За-за-за – дідова коза.
 Зі-зі-зі – сережки на березі.

Вправа «Семантика жесту»

Мета: розвиток міміки і пантоміміки, доцільної жестикуляції, техніки інтонування.

Хід вправи

Пригадайте, з якими спонуканнями вихователь найчастіше звертається до дітей (скажімо, «сідайте», «будьте уважними», «ходіть сюди»). Знайдіть пантомімічні та мімічні засоби, які могли б супроводжувати або зовсім замінити слова. Відповідні рухи для вправлення у заміні вербальних вказівок доберіть з власного досвіду, або які ви спостерігали у педагогічній взаємодії інших людей.

Вправа «Вправлення перед дзеркалом»

Мета: розвиток міміки і пантоміміки, доцільної жестикуляції, техніки інтонування.

Хід вправи

Вправляючись перед дзеркалом, зображуйте різноманітні емоційні стани: подив, захоплення, радість, сум, здивування за допомогою самих тільки невербальних засобів спілкування. Такі вправи корисні для розвитку вміння передавати педагогічно доцільні переживання.

Вправа «Персональне завдання»

Учасники дістають по картці із завданням і протягом 5 хвилин готуються до його виконання перед іншими учасниками.

Картка 1. Вимовляєте слова спочатку поволі, потім поступово прискорюєте темп до дуже швидкого з подальшим уповільненням: «Швидко їхали, швидко їхали, швидко їхали... швидко їхали... швидко їхали».

Картка 2. Прочитайте примовку з поступовим прискоренням:

Сонечко, Полети на облишко, Принеси нам з неба, Щоб було влітку: У городі боби, В лісі ягоди, гриби, В джерелі водиця, В полі пшениця.

Картка 3. Підберіть уривок з твору для дітей з прямою мовою героїв. Проаналізуйте, яким тоном треба читати репліки. Які засоби в тексті допомагають вірно вибрати тон мови?

Картка 4. Вимовіть важкі поєднання звуків спочатку поволі, потім швидше:

Тлз, джр, врж, мкртч, кпт, кфт, кшт, кст, ктщ, кжда, ккждэ, кждо, кжду, кшта, кштэ, кшту, кшто.

Картка 5. Прочитайте вірш в заданому темпі:

Ледве-ледве, ледве-ледве - - -(повільний темп) Завертілися каруселі. - - -(повільний темп) А потім, потім, потім - - -(середній темп) Все бігом, бігом, бігом! - - -(швидкий темп) Все швидше, швидше, бігом, - - -(дуже швидкий темп) Карусель довкруги, довкруги! - - -(дуже швидкий темп) Тихіше, тихіше, не поспішаєте - - -(середній темп) Карусель зупините. - - -(середній темп) Раз, два, раз, два - - -(повільний темп) Ось і скінчилась гра. - - -(повільний темп)

Картка 6. Вкажіть, в якому темпі треба читати рядки вірша:

Ми йдемо по кругу, Подивися. І крокуємо дружно: раз, два, три. Ми скачемо по дорозі, Міняємо часто ноги. Пострибали, пострибали: Скок-скок-скок! А потім як лелека встали – і мовчок!

Картка 7. Потренуйтеся у вимові довгих приголосних:

А) До Клари, до кого, до горла, до гастролей, до Галі, до Каті, до Києва, до кінця, до міста, віддалений, вплутатися, віддати, розпалювати, віддушина, зжити, без шуби, безжальний, безсмертя, відновити, підтвердити, відштовхнути;

Б) Верх – вгору, ведення – введення, штовхнути – відштовхнути, тримати – підтримати, тягнути – відтягнути, водний – ввідний.

Вправа «Живе дзеркало»

Мета: розвиток міміки і пантоміміки, доцільної жестикуляції, техніки інтонування.

Хід вправи

Підготуйте текст поетичного твору. Вам потрібні дитяча аудиторія (її імітують дорослі) і партнер, який виконуватиме роль «дзеркала». Звертаючись до аудиторії, проговоріть свій текст вірша у голос. Ваш партнер має запам'ятати всі ваші мімічні і пантомімічні рухи, щоб потім відтворити їх без тексту. Проаналізуйте свої рухи, використані жести, відберіть

найбільш точні й доцільні. Повторіть вправу, використовуючи удосконалену систему мімічних і пантомімічних засобів.

Вправа «Модулюємо інтонації»

Мета: розвиток міміки і пантоміміки, доцільної жестикуляції, техніки інтонування.

Хід вправи

Підберіть орієнтовні поетичні твори на теми, безпосередньо пов'язані з дитячою життєдіяльністю: про спілкування з однолітками, відпочинок вдома у вихідний день, нечесний вчинок, культуру спілкування тощо, складіть до них орієнтовні тексти індивідуальних розмов, які складатимуться з ваших запитань і ймовірних відповідей. Проведіть уявні розмови, використовуючи різноманіття інтонаційних засобів виразності. Добирайте інтонації доцільно, пам'ятайте, що розмова з дитиною має завершуватися спокійними, оптимістичними інтонаціями.

Вправа «Слова-художники»

Мета: вправляти у вмінні вирізняти з поетичного твору виразники образності.

Хід вправи

Дорослим читати гумористичні вірші О. Сентаович «Балакуни», П. Ребро «Як перчина Сашка провчила», Г. Химич «З усіх грибів гриб», тоді запитувати:

- Якими словам поет намалював горе-будівельників?
- Які вони?
- Якими словами у тексті передається, що дім незвичайний?
- На кого схожий Сашко?
- Чому?
- Якими словами намалював поет перчину?
- Який гриб?
- Якими словами вірша розповідається про те, що він дуже великий?

Вправа «Уявна імпровізація»

Мета: розвиток міміки і пантоміміки, доцільної жестикуляції, техніки інтонування.

Хід вправи

Уявіть дітей, що сумують. А тепер імпровізуйте у словах і діях. Ви підходите до них і..., пропонуєте їм..., допомагаєте прибрати різні за розміром і формою іграшки. Імпровізуйте, але стежте за тим, щоб ваші рухи були точними, зграбними, красивими. Одночасно мають працювати тільки потрібні групи м'язів.

Вправа «Стоп-кадр»

Мета: з одного боку, вправа розвиває навички експресії, з іншого – дає можливість учасникам в новому ракурсі поглянути на своє ставлення до тих життєвих сфер, яких стосуються слова.

Час виконання: 15 хв.

Учасники вільно переміщаються по аудиторії. По команді ведучого, яка подається з допомогою хлопка в долоні, вони зупиняються і демонструють завдяки міміці і пантоміміці (пози, жестів, рухів тіла) те слово, яке називає ведучий. «Стоп-кадр» триває 8-10 секунд, після чого з повторного хлопка в долоні ведучого учасники знову починають вільно переміщатися по приміщенню, поки не прозвучить наступний хлопок і не буде названо чергове слово. Бажано зняти «стоп-кадри» з допомогою цифрової фото – або відеокамери і продемонструвати відзняті матеріали учасникам безпосередньо після вправи. Можна використовувати, наприклад, такі набори слів: час, минуле, дитинство, сьогодні, навчання, майбутнє, професія, успіх. Зустріч, спілкування, розуміння, дружба, любов, сім'я, щастя. Обговорення:

- Які висновки кожен з учасників зробив особисто для себе при виконанні цієї вправи і в ході спостереження за іншими учасниками?

Вправа «Театр Кабукі»

Учасники поділяються на дві команди. Команди домовляються, кого будуть зображувати: принцесу, дракона чи самурая. Ведучий показує командам характерні рухи для принцеси, дракона, самурая.

Принцеса кокетливо робить реверанс; дракон із загрозливим виглядом, піднімаючи руки вгору, крокує вперед; самурай робить рух замаху шаблею. Після того як команди вибрали собі роль, ведучий повідомляє:

«Принцеса зачаровує самурая. Самурай убиває дракона. Дракон з'їдає принцесу». Потім команди шикуються у дві шеренги одна проти одної та за командою ведучого характерним рухом показують роль, яку вибрали.

По одному балу отримує команда, чия роль виявляється найбільш вигідною. Наприклад, принцеса і самурай (1 бал одержує принцеса, тому що вона його зачаровує). Самурай і дракон (1 бал одержує самурай, тому, що він його убиває).

Дракон і принцеса (1 бал одержує дракон, тому, що він з'їдає принцесу). Принцеса і принцеса, дракон і дракон, самурай і самурай (ніхто не одержує жодного бала). Перемагає команда, що набрала більше балів.

Вправа «Поспішаю, не киваю»

1) Прочитайте вірш. Вибірайте темп мови, відповідний змісту тексту:

Втекло молоко, Втекло молоко! Вниз по сходах скотилося, Упововж вулиці пустилося, Через площу потекло, Постового обійшло, Під лавкою проскочило, Трьох стареньких підмочило, Пригостило трьох котенят, Розігрілося – і назад: Упововж вулиці летіло, Вгору по сходах пихкало І в каструлю заповзло, Відбуваючи важко. Тут господиня настигнула: – Закипіло? – Закипіло!

2) Підберіть віршований твір, в якому зміна темпу мові грає важливу роль для розуміння змісту.

Вправа «Луна»

Інструкція: луна повторює слова, або їх закінчення.

Опис: тренер називає слово, а учасники по черзі називають ін. слово, що римується з ним.

Н-д, сонечко-ечко,
Жити – ити і ін.

Вправа «Хто останній?»

Мета: повторити ряд слів для римування.

Опис: до запропонованого слова підібрати якомога більше слів для римування. Чие слово звучить останнім, то й і є переможцем.

Н-д, кіт-дід, жучка – онучка і т.д.

Вправа «Нісенітниця»

Опис: знайти нісенітницю і редагувати вірш.

Картка 1.

Завдання: знайти нісенітницю і редагувати вірш.

Лікар булки випікає,
Пекар хворих одягає,
Комбайнер вірші складає,
А поет врожай збирає.

Методичний коментар на допомогу тренеру: заміна слів: пекар, лікар, поет, комбайнер.

Картка 2.

Завдання: знайти нісенітницю і редагувати вірш:

Каченятко з річки йшло,
Нісенітницю несло.
Зачепилось за кілочок,
Полетіло під пеньочок.
Нісенітниця розбилась,
По садочку покотилась.
На дзвіночках заграла,
Навкруги – зачарувала.
Індичок пік калачі,
Щуки грілись на печі.

Стали разом смакувати,
Ще й корівку пригощати.
Котик Мурчик прискакав,
Жабку під лапки узяв.
Гучно весело скакали,
Калачі теж наминали.
З раком півник заспівав,
Гусачка на гак піймав.
Окунець загоготів,
У підхмар'я полетів.

На мітлі цапок літав,
 З лелекою в жмурки грав.
 Заховався й собі лящ,
 З козеням заліз під плащ.
 Поспішали в очерет,
 На цвіркунчиків банкет.
 Пес Рябко, малі курчатка,
 А за ними й поросятка.
 Під дубочком свинка спала
 Нічогісінько не знала.
 Чує плаче каченятко,
 – Що це сталося, дитятко?
 – Нісенітниця розбилась
 По садочку покотилась.
 На дзвіночках заграла
 Навкруги – зачарувала.
 Подивися, що то є,
 Калачі, хто з ким жує?
 Хто з ким мудрує?
 В очереті біля річки,
 Хто з ким гарцює?

Картка 3.

Завдання: знайти нісенітницю і редагувати вірш:

Неправильний градусник
 Настало літо. Спека.
 Йдуть жнива.
 На градуснику ж —
 Мінус тридцять два.

Свинка – хвостик підкрутила,
 Нісенітницю схопила.
 І засунула в мішок,
 – Очманілі, а ну стоп!
 Усе затихло навкруги . . .
 Оглянулись . . .
 О - йо - йо - й . . .
 Та – навтьоки . . .
 Хто в річечку,
 А хто в мул,
 Хто в хлівок,
 Ой... караул . . .
 Нісенітниця така:
 Розпізнайте діввора.
 Хто побіг до річечки,
 Хто до зелен гичечки.
 Хто живе в конурі,
 А хто в мулі, у норі.
 А. Валевський

Вправа «Рятувальники» (робота в мікрогрупах по 2-3 особи)

Мета: вилучити з вірша (гуморинки) зайвий рядок.

Картка 1.

Завдання: вилучити з вірша (гуморинки) зайвий рядок.

МАЮ ДІРКУ

– Скільки буде, любий Грицю,
 Як від трьох відняти три?
 – Буду мати одиницю! –
 Зводить очі догори.
 – Не подумав ти, одначе,
 Ось тобі іще задача:

Маю дірку. Треба латку.

О. Ющенко

Три цукерки до кишені
 Ти поклав і загубив,
 Потім взяв і полічив
 Як з крамниці йшов до нені.
 Що лишилось? Полічив?
 – Запитали б так спочатку.

Зайвий рядок: Потім взяв і полічив.

Картка 2.

Завдання: вилучити з вірша (гуморинки) зайвий рядок.

ХИТРИЙ ГРИЦЬ

– Якщо будеш, – каже дід, –
 Ти на скрипці грати,
 Буду тобі кожен день
 На кіно давати.
 – Пхе, – сміється Гриць малий, –
 Так не вийде, діду!
 На кіно мені дадуть

Четверо сусідів.
 Будуть також кожен день
 На кіно давати
 В школу проводити
 Із умовою: якщо
 Я не буду грати!

В. Бондаренко

Зайвий рядок: *В школу проводити.*

Картка 3.

Завдання: вилучити з вірша (гуморинки) зайвий рядок.

ЗАПАСЛИВИЙ

– Знову мокрі черевики?! –
 Сварить Вову мати.–
 Ти, мабуть, в усіх калюжах
 Встигнув побувати?
 – Що ви, мамо, – каже Вова,–
 – Що ви, бабо,– каже Вова,–
 Не хвилюйтесь дуже:
 Ще й на завтра залишилось
 Чотири калюжі!

І. Січовик

Зайвий рядок: *Що ви, бабо,– каже Вова.*

Картка 4.

Завдання: вилучити з вірша (гуморинки) зайвий рядок.

ЧОМУ ЗУПИНИВСЯ ГОДИННИК?

– Щось годинник,– каже тато,–
 Раптом зупинився.
 Він немов узяв і сам помився.
 Треба в чистку віддавати,
 Мабуть, запилвся...
 – Звідки взятись тому пилу? –
 Мовила Галинка.
 –Я ж годинник з милом мила:
 Там нема й пилінки.

Г. Бойко

Зайвий рядок: *Він немов узяв і сам помився.*

Картка 5.

Завдання: вилучити з вірша (гуморинки) два зайві рядки.

І ТАРАСИК ПРАЦЮВАВ

Рве Маринка у торбинку
 Звіробій і материнку.
 Оля, Толя, Шура, Ната
 Вже сніпок нарвали м'яти.
 Клава, Боря і Сергій
 Рвуть ромашку й деревій.
 Рвуть завзято, рвуть до спеки –
 Будуть ліки для аптеки...
 А Тарасик на дубочку
 Вже порвав штани й сорочку.
 А матуся і бабуся
 Всі шукають, де ділась Дуся.

М. Томенко

Зайві рядки: *А матуся і бабуся*

Всі шукають, де ділась Дуся.

Вправа «Друкарська машинка»

Усім учасникам роздають літери й розділові знаки. Ведучий пропонує яку-небудь фразу (прислів'я, рядок з вірша), і вона «друкується», тобто кожен учень плескає в долоні, показуючи свою літеру, свій розділовий знак. Усі разом відплескують паузи.

Вправа «Співаємо, пишемо і знаємо»

Учасники навчаються наголошувати слова, розставляючи наголоси у словах, малювати малюнки до вірша, схеми до віршів. Обговорення проведеної роботи.

Як шершень вірші писав

Похвалявся

Квітці шершень:

– я складаю вірші

Вперше,

Але то мені

Невашко.

Шо – не вірите?

Будь ласшка!

Я лешу,

Лешу, лешу,

Утікаю від дошшу...

Знявсь,

Гуде,

Немов труба,

Чули всі – не вірш хіба?

Бравий шершень,

Жовта свитка,

Раптом чує –

Зайчик

Зайчик в поле поскакав,

Видно пару вушок.

За ним песик: гав, гав, гав!

Ловить за кожушок.

Але зайчик скік та скік,

Дав ніженькам знати.

Сюди-туди скоро втік

До своєї хати.

Марійка Підгірянка

Котик

Скочив котик,

Сів на плотик,

Миє ротик

І животик.

Він маленький

І чистенький, –

Гарний Мурко

Мій маленький.

Марійка Підгірянка

Уранці біля хати

Уранці біля хати

Малесенькі сліди – зайчатко вухате

Каже квітка.

– чи поетова душа

Відрізняє еС

Від Ша?

Чи не варто б

Вам іще

Відрізняти

Ша від Ча?

Прозвучав би веселіш,

Зрозумілим став би вірш!

– еШ від Ша

І Ша від Ше?

Бракувало нам

Ішше!

Коли так,

Тоді, ивдать,

Крашше віршів не складать.

А. Вольський (переклад Б. Чалого)

Приходило сюди.

Стояло біля хати, ступило на поріг,

Хотіло нас сказати,

Що випав перший сніг.

Л. Куліш-Зінків

Осінь

Їжачок-коротконосик

Свіжих яблук понаносив

Їжачисі-мамі діти

Радять, що з плодів зробити:

–Квашенини, соку, джему,

Пиріжечків напечемо.

Їжача шепнуло в вушко,

Що на зиму хоче сушки.

«А найбільше оце

Заховаймо у сінце.

Як прийде зима до хати,

День буде яблукуватитий».

М. Дубов

ВПРАВИ ТА ЗРАЗОК СИТУАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТИВНО-ДІАГНОСТИЧНОГО ЕТАПУ

Рефлексія «Все в твоїх руках»

На аркуші паперу кожен обводить свою ліву руку. Кожен палець – це певна позиція, з приводу якої необхідно висловити свою думку.

Великий – для мене було важливим і цікавим...

Вказівний – з цього питання я отримав конкретну рекомендацію...

Середній – мені було важко (мені не сподобалось)...

Безіменний – моя оцінка психологічної атмосфери...

Мізинець – для мене було недостатньо...

Студенти, виконуючи цю вправу, підсумували із попереднього етапу роботи, які позитивні і негативні моменти вони відзначили у власній діяльності. Це було вагомим для внесення коректив з метою подальшої успішності діяльності.

***Педагогічна ситуація:** описати ваші дії, якщо ви помітили, що....*

Дитина стоїть біля вікна і промовляє римовані рядки, римує слова.

Мама дитину вчить підбирати римовані слова до знайомих слів.

Вихователька переконує дитину, що не варто повторювати римовані слова, фрази, оскільки це даремна трата часу.

Дитина не вміє римувати (підбирати римовані слова).

Учасників тренер розділяє на 3 підгрупи (по сторонах трикутника) і пропонує скласти план дій, пропозицій щодо вирішення цих ситуацій. Обговорення.

Вправа «Ритмізуємо»

Мета: закріпити навички ритмізувати вірші (мовчанням, наголосом окремих слів тощо, виразним читанням).

Тренер: Термін «вірш» має кілька значень:

- 1) рядок ритмізованого тексту;
- 2) метрична композиція або структура;
- 3) окремий твір;
- 4) форма буття поезії;
- 5) ритмічно організована художня мова.

– Віршем називають рядок і жанр. Але вірш не завжди є рядком, є вірші, розбиті на «східці», «драбинку». За *смісловим характером* вірші можуть бути філософськими, медитативними, сатиричними, публіцистичними, пародійними. За *будовою* – моновіршами, двовіршами, тривіршами (терцетами, терцинами), п'ятивіршами, строфічними, астрофічними, білими, верлібрами. Вірш має строгу організацію. Мова вірша лаконічна, вона емоційна, експресивніша, ніж прозова. Основна енергія вірша – ритм. Отже, мова віршів – ритмізована, а мова прози – вільна.

Тренер: – Чи знаєш, що ти – людина?

І хочеш того чи ні,

Усмішка твоя єдина, мука твоя єдина,

Очі твої – одні. (В. Симоненко)

Учасники навчаються ритмізувати різні види поетичних творів, виділяти римовані слова, рядки у вірші. Кожному учаснику роздати по 1 зразку поетичного твору (або по 2, якщо вистачає).

Мовний матеріал для використання:

Калачі

Я печу, печу, печу

Діткам всім по калачу.

Маком я їх потрушу,

В піч гарячу посаджу.

Випікайтеся, калачі,
У натопленій печі, -
Буду діток скликати,
Калачами частувати.
Г. Демченко

Сорока-Ворона

На припічку сиділа,
Діткам кашку варила.
Ложечкою мішала,
Своїх діток годувала:
- Цьому дам, цьому дам,
Цьому дам і цьому дам,
А цьому не дам,
Бо цей безцман
Дров не носив,
Діжі не місив,
Хати не топив,
Діток гулять не водив –
Справжній лежень.

Раз, два, три, чотири, п'ять
пішли пальчики гулять:
перший пальчик в ліс пішов,
другий пальчик гриб знайшов,
третій пальчик суп варив,
а цей – добрий,
а цей – злий.

Довгі палички кругленькі,
Сині, жовті, червоненькі,
На папері походили,
Кольори свої лишили.
Звуться палички оці
Кольорові... (олівці)

В. Кириленко

На скелі він будує дім,
І не боїться жити в нім –
Два могутні крила
У господаря .. (орла).

Невидимий вітер, немов футболіст,
Ганяв по дорозі березовий лист.
Я слідом ішов через площу і міст
На пошту відправити братові.. (Лист)

І. Січовик

В небі ластівка летить,
з вітром листя шелестить.
Воду п'є лелека

Сонце палить. Спека.
Дозріває жито,
Яка пора? (Літо).

І. Січовик

Гукають до дощика

Дощику, дощику,
Зварю тобі борщику
В новенькому горшочку,
Поставлю на дубочку,
Дубочок схитнувся,
А борщик линувся, –
Цебром, відром, дійничкою
Над нашою пашничкою.

Вигрій, вигрій, сонечко.
На широке полечко.
На наше подвір'ячко,
На бабине зіллячко.
Там дід косить,
Сонця просить.
Хмару розбиває,
Сонця добуває.
Бий, дзвоне, бий!
Хмару розбий!

Топчу, топчу ряст, ряст

Топчу, топчу ряст, ряст,
Бог здоров'я дасть, дасть.
І ще буду топтати,
Щоб на той рік діждати.

Вийшла курочка в садок
Стала кликати діточок:
«Ко-ко-ко, мої курчатка,
Підійдіть сюди, малятка.
Будем бігати, стрибати,
В гру веселу будем грати».

Вирушаймо!

Вирушаймо у країну,
Там, де море по коліна,
Там, де гори по плече,
Там, де сонце не пече.
Не смарагди там, а роси.
І не золото, а просо.
І не килим – синій мох.
Править краєм цар Торох.
Торохтить він кожен день
Сорок віршів, сто пісень
Хто їх вивчити зуміє...

Вправа «Аналізуємо чому..»

Перегляд відео з декламуванням віршів вихователем (ями) ЗДО і обговорення значення ритму у сприйманні змісту поетичного твору дитиною дошкільного віку.

Вправа на рефлексію «Саморозкриття» (за К. Фопелем)

Інструкція

Мені хочеться, щоб ми з'ясували, наскільки кожен з нас відчуває себе захищеною і не боїться розкриватися під час нашої роботи. Закрийте, будь ласка, очі і слухайте мої подальші інструкції. Уявіть собі шкалу від 1 до 10. Одиниця на цій шкалі означає, що ви соромитесь розкриватися, десять - що ви можете бути відвертими та щирими. Тепер вирішіть, якою кількістю балів ви оцінюєте свою здатність до саморозкриття на наших заняттях. Коли ви визначите для себе, підніміть, не відкриваючи очей, відповідне число пальців. Тримайте пальці до тих пір, поки я не попрошу вас відкрити очі. Я зроблю це, коли останній з вас покаже на пальцях свої бали. Тепер відкрийте очі і подивіться, скільки пальців піднімає кожен. *Питання для обговорення:*

- Чому кожен з учасників нашої групи виставив собі ту чи іншу оцінку?
- Що об'єднує тих, хто поставив собі низьке число балів?
- Чия оцінка здалася несподіваною?
- Що може змінити групу для того, щоб працювати краще?

Вправа «Танець поетичного слова»

Учасники промовляють слова (клумба, дощик тощо) у різних темпах: повільно, швидше, дуже швидко. Тоді кожен учасник в різних темпах зачитує заготовлені зразки скоромовок віршованих чи ін. поетичних творів. Обговорення значення темпу у сприйманні і передачі майбутнім вихователем змісту поетичного твору.

Матеріал для вправи:

Клумба

Обладнали клумбу діти,

Де сама трава росла.

Ой, які хороші квіти, –

Мов веселка розцвіла!

Тут і айстри, і жоржини,

І гру чушки, й нагідки.

Доглядають їх щоднини

Квітолюби – малюки.

Пролітає теплий вітер

І на клумбі завмира.

Всюди квіти, всюди квіти,

Бо прийшла весни пора.

Н. Будишевський

Загриміло, блиснуло вдалині,

Покотились крапельки по землі.

З ринви вже вихлюпує водограй,

Побіжу під дощик я... Доганяй!

Г. Алексєєва

Дощику дрібненький,

Дощику тепленький,

Просять тебе діти:

Поливай нам квіти,

Щоб було в садочку

Гарно, як у віночку!

К. Перелісна

Я біжу, біжу по гаю,

Я метелика впіймаю.

А метелик не схотів,

Геть від мене полетів.

Підетів він на лужок,

Заховався між квіток.

Я іду, іду, іду,

Метелика не знайду.

Н. Забіла

На леваду я пішла б

Ціла купа там кульбаб:

Ніби сонечка малі

Посідали на землі.

Н. Забіла

Один бузок ось під вікном.

А другий біля ганку.

Один синенький, а отой

Біленький, як сметанка.

Обидва ніжні, запашні,

Аж дух вам забиває.

І кожна гілка, як букет,

Із листя виглядає.

К. Перелісна

ДОДАТОК С

КАРТКИ САМООЦІНКИ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО

Таблиця С.1

«ЯКОСТІ МОВЛЕННЯ ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО»

Мовленнєві якості	Потрібна (непотрібна)	Використання означеної якості в художньо-мовленнєвій діяльності
Поетичність		
Експресивність		
Змістовність		
Виразність		
Багатство		
Стислість		
Ясність		
Точність		
Логічність		
Доцільність		
Лаконічність		
Чистота		
Чіткість		
Доступність		
Зрозумілість		
Правильність		
Нормативність		
Лагідність		
Естетичність		
Різноманітність		
Оригінальність		

Таблиця С.2

«ЯКОСТІ ВИРАЗНОГО ПОЕТИЧНОГО МОВЛЕННЯ ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО»

Якості виразного поетичного мовлення	Володію / не володію (необхідне вписати нижче)
Поетичність	
Художня образність (порівняння, епітети, метафори тощо)	
Експресивність	
Емоційність	
Естетичність	
Стилістична забарвленість	
Зображувальність	
Емотивність	
Багатозначність	
Милозвучність	
Ритм	
Тембр	
Темп	
Дикція	
Інтонаційність	
Використання синтаксичних фігур (звертання, риторичне запитання, інверсія, градація, повтор, період)	
Використання фразеологізмів	
Використання в мовленні тропів з поетичних текстів	
Використання в мовленні синонімів та антонімів	

Таблиця С.4

**КАРТКА САМООЦІНКИ ВИКОРИСТАННЯ ПТ МАЙБУТНІМИ ВИХОВАТЕЛЯМИ
ЗДО Варіант1.**

Види мовлення	Характеристика частоти використання поетичних творів		
	Завжди (3 бали)	Інколи використовую	Частіше, ніж так (0 балів)

Таблиця С.7

**КАРТКА САМОПЕРЕВІРКИ ВИКОРИСТАННЯ ПТ ПІД ЧАС ОРГАНІЗАЦІЇ
РЕЖИМНИХ МОМЕНТІВ У ЗДО (НА ПРАКТИЦІ)**

Режимний момент	Вид поетичного твору	Вікова група	Примітка
Ранковий прийом дітей			
Сніданок			
Прогулянка 1			
Обід			
Сон			
Полуденок			
Прогулянка 2			
Вечірні години			

Таблиця С.7

**ЗРАЗКИ ВИКОНАННЯ СТУДЕНТАМИ ПОЕТИЧНО-МОВЛЕННЄВИХ ВПРАВ
СЕРЕДНЬОГО РІВНЯ СКЛАДНОСТІ**

Назва збірки поезій	Ілюстрації до обраної поетичної збірки	Показ театру
«Овочі» Е. Зарембо	Художник І. Коцар	Пальчиковий театр
«Транспорт» О. Чертова	Художник О. Назаренко	Театр картинок
«Хто це?» М. Морозенко	Малюнки О. Коваль	Книжка-панорама
«Мій день» Л. Яковенко	Художник Н. Рудіян	Театр двохсторонніх картинок
«Час доби» І. Золочевської	Ілюстрації дизайн-групи «Алмаз»	Театр слайд-шоу
«Мами, тати, малюки»	Художник М. Магомедова	Пальчиковий театр

АНКЕТА ДЛЯ СТУДЕНТІВ СТУПЕНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ «БАКАЛАВР»

Мета: виявлення рівнів сформованості готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи з поетичними творами у процесі художньо-мовленнєвої діяльності.

Форма навчання – денна / заочна (**необхідне підкреслити**)

Когнітивний блок

1. Що Ви розумієте під поняттям «поетичний твір»?
2. Які твори Ви відносите до поетичних?
3. Яких українських дитячих поетів Ви знаєте?
4. Яких зарубіжних дитячих поетів Ви знаєте?
5. Які види поетичних творів використовують майбутні вихователі у роботі з дошкільниками у закладах дошкільної освіти?
6. Який нормативно-правовий документ визначає необхідність використання поетичних творів для дошкільників різних вікових груп?
7. Чи може вихователь дітей дошкільного віку самостійно обирати поетичні твори для роботи з дошкільниками, не керуючись вимогами діючих (ої) програм (и) розвитку дітей дошкільного віку? (*Так, складно відповісти, ні*). **Необхідне підкреслити.** Якщо так, то за яких умов?
8. З якою метою використовують поетичні твори у закладах дошкільної освіти?
9. Які форми роботи з художньо-мовленнєвої діяльності у закладах дошкільної освіти сприяють позитивному ставленню дошкільників до поетичних творів? Чому?
10. Які форми роботи з художньо-мовленнєвої діяльності сприяють ефективній роботі з поетичним словом? Чому?

Мотиваційний блок

11. Для чого майбутньому вихователя дітей дошкільного віку необхідно використовувати поетичні твори під час художньо-мовленнєвої діяльності?
12. Чи працюєте (вали) Ви над освоєнням методики роботи з поетичними творами?
13. Чи плануєте Ви працювати над удосконаленням власних вмінь, навичок та здатностей щодо роботи з поетичними творами в майбутній професійній діяльності? Чому?

Професійно-методичний блок

14. Чи вмієте Ви встановлювати емоційний контакт з дошкільниками різних вікових груп та атмосферу доброзичливості, сприятливий психологічний клімат перед роботою з поетичними творами? (*Так, складно відповісти, ні*). **Необхідне підкреслити.**
15. Чи складно Вам організувати роботу з поетичними творами на заняттях з художньої літератури? (*Так, складно відповісти, ні*). **Необхідне підкреслити.**
16. Чи пов'язуєте Ви свої труднощі із тим, що недостатньо володієте теоретичними знаннями з методики роботи з поетичними творами? (*Так, складно відповісти, ні*). **Необхідне підкреслити.**
17. Чи складно Вам формулювати розвивальні, навчальні та виховні завдання при складанні конспектів занять із використання поетичних творів на заняттях з художньої літератури? (*Так, складно відповісти, ні*). **Необхідне підкреслити.**
18. Чи володієте Ви вміннями пояснювати дошкільникам незрозумілі слова у поетичних творах доступними словами, наводячи прості і водночас доречні приклади із життя? (*Так, складно відповісти, ні*). **Необхідне підкреслити.**
19. Чи вдається Вам визначати ступінь усвідомлення та сприймання дошкільниками змісту поетичних творів? (*Так, складно відповісти, ні*). **Необхідне підкреслити.**
20. Чи завжди Вам вдається вибрати відповідний метод або методичний прийом для реалізації поставлених програмових завдань роботи з використання поетичних творів у дошкільному навчальному закладі? (*Так, складно відповісти, ні*). **Необхідне підкреслити.**

21. Які труднощі виникали у Вас за період використання поетичних творів під час художньо-мовленнєвої діяльності у закладах дошкільної освіти?

22. Які методи самопідготовки Ви використовуєте в процесі підготовки до роботи з використанням поетичних творів з дітьми дошкільного віку у закладах дошкільної освіти?

23. Які методи заучування поетичного твору Ви використовуєте в структурі моделі роботи з дітьми дошкільного віку? (*Читання вголос, повторне читання, ейдетику, ритмізування, коректурні таблиці, інтелектуальні карти, опорні слова, дидактичні ігри та вправи, словесне замальовування, пластик-шоу та ін..*). **Необхідне підкреслити.**

Інші методи (вказати):

24. Які виражальні засоби Ви використовуєте під час знайомства дошкільників із поетичними творами у різних вікових групах?

25. Яким чином можна використовувати поетичні твори з дошкільниками в повсякденному житті?

26. Як можна підвищити якість самостійного використання поетичних творів батьками дошкільників вдома?

27. Чи займаєтесь Ви самоосвітою в галузі роботи з поетичними творами, призначеними для дітей дошкільного віку? (*Так, складно відповісти, ні*). **Необхідне підкреслити.**

28. Скільки поетичних творів для дошкільнят різного віку Ви знаєте напам'ять? Вкажіть автора (ів) і назву(и) твору (ів), вік дошкільників, для яких призначений (і) цей (і) твір (и).

29. Чи використовуєте Ви у роботі з художньо-мовленнєвої діяльності сучасні форми роботи з поетичними творами? (*Так, складно відповісти, ні*). **Необхідне підкреслити.** Якщо так, то які саме?

30. Чи хотіли б Ви підвищити власний рівень теоретичних та практичних знань? (*Так, складно відповісти, ні*). **Необхідне підкреслити.** Якщо так, то якій формі підвищення власної професійної компетентності Ви віддали б перевагу? **Підкресліть 1 варіант.**

лекції;

курси підвищення кваліфікації;

методичні семінари;

тренінги;

конференції;

спецкурс.

інше: _____

Критерії оцінювання

Високий рівень – 25-30 балів.

Достатній рівень – 19-24 бали.

Задовільний рівень – 13-18 балів.

Початковий рівень – 5-12 балів.

Додаток Т.1

Анкета для вихователів ЗДО, викладачів ЗВО

Яким повинно бути професійне мовлення вихователя закладу дошкільної освіти?

Як Ви розумієте поняття «поетичний твір»?

Які види поетичних творів для дітей Ви знаєте?

Які засоби виразності читання художніх поетичних творів для дітей Ви знаєте?

Як Ви працюєте над збагаченням свого мовлення

Як Ви працюєте над виразністю свого мовлення?

Які методи і прийоми Ви використовуєте у роботі з поетичними творами на заняттях?

Чи виступають поетичні твори засобами духовно-естетичного виховання підростаючого покоління?

Які методи роботи з поетичними творами Ви використовуєте у повсякденному житті?

Що Ви можете побажати студентам щодо використання поетичних творів у художньо-мовленнєвій діяльності?

Критерії оцінювання

Високий рівень – 9-10 балів.

Достатній рівень – 7-8 балів.

Задовільний рівень – 5-6 балів.

Початковий рівень – 3-4 бали.

Додаток Т.2

РЕЗУЛЬТАТИ ОПРАЦЮВАННЯ АНКЕТУВАННЯ ВИХОВАТЕЛІВ ІПО м. РІВНЕ НА КОНСТАТУВАЛЬНОМУ ЕТАПІ ДОСЛІДЖЕННЯ

На першому етапі експерименту на курсах підвищення кваліфікації на протязі року було проведене анкетування 132 слухачів ІПО в м. Рівному. Проаналізуємо отримані результати. На перше запитання анкети: «Яким повинно бути професійне мовлення вихователя закладу дошкільної освіти?» отримано такі відповіді: «правильним» – 21,00%, «граматично правильним» – 9,00%, «відповідати вимогам літературного мовлення» – 17,00%, «характеризуватися образністю» – 5,00%, «багатим на засоби художньої виразності» – 5,00%, «доречним та змістовним» – 11,00%, «виразним і приємним на слух» – 12,00%; «доречним і високохудожнім» – 8,00% респондентів, «бути зразковим для наслідування дітьми» – 12,00%. Відповіді на друге запитання: «Як Ви розумієте поняття «поетичний твір?»» – виявилися такими: «художньо-образна словесна творчість з елементами фольклору» – 13,00%, «твір, в якому висвітлюються різні філософські або цікаві життєві розповіді» – 8,00% респондентів, «твір, що викликає позитивні емоції, здебільшого у віршованій формі» – 9,00%, «твір, написаний автором і з врахуванням всіх літературних вимог» – 22,00%, «вірші, загадки та вірші-казки» – 6,00%, «вірші та лічилки, скороговки, потішки» – 12,00%, «вірші та заклички, чистомовки, швидкоговки» – 4,00%, «віршовані твори, що викликають здебільшого позитивні емоційні переживання» – 15,00% респондентів, «віршовані або римовані твори» – 11,00%. Наступним запитанням було: «Які види поетичних творів для дітей Ви знаєте?» На нього отримали досить різноманітні відповіді, зокрема: «вірші» – 28,00%, «загадки, чистомовки, вірші, лічилки, мирилки» – 12,00%, «віршовані казки та вірші, байки» – 7,00%, «чистомовки, загадки, спотиканки, колискові та жнивварські пісні» – 14,00%, «фізкультурхвилинки, пісні, дражнили» – 10,00%, «мирилки та купальські пісні» – 3,00%, «колядки, щедрівки, посівалки» – 5,00% проанкетованих, «українські народні пісні та вірші» – 21,00% респондентів. Відповіді слухачів курсів підвищення кваліфікації на запитання: «Які засоби виразності читання художніх поетичних творів для дітей Ви знаєте?» були неочікуваними. Так, «міміка, жести» – назвали 27,00% респондентів, «інтонуювання» – 25,00%, «логічні наголоси» – 15,00%, «сила голосу, темп мовлення» – 8,00%, «різні засоби» – 4,00%, «інтонація» – 7,00%, «швидкість вимови слів» – 2,00%, «не знаю» – 2,00%.

На запитання: «Як Ви працюєте над збагаченням свого мовлення?» – думки респондентів розділилися так: «читаю художню літературу» – 47,00%, «слухаю аудіокнижки» – 22,00%, «працюю з тлумачними словниками – вивчаю нові слова» – 10,00%, «спілкуюсь з іншими людьми» – 17,00%, «ніяк не збагачую, бо немає на це часу» – 4,00%.

Щодо запитання «Як Ви працюєте над виразністю свого мовлення?», то 80,00% респондентів відповіли, що «ніяк не працюють над цим», 16,00% – «шляхом перегляду спеціальних відео про техніку виразного мовлення», 4,00% – «беру участь у спеціальних мовленнєвих тренінгах в очній або заочній формі (через скайп)». На запитання: «Які методи і прийоми Ви використовуєте у роботі з поетичними творами на заняттях?» респонденти відповіли наступним чином: 14,00% – «наочні методи (ТЗН, дидактичні картинки) у поєднанні зі словесними (пояснення, запитання)», 23,00% – «практичні методи роботи з поетичним текстом», «ігри та вправи» – 8,00%, «дихальні вправи для чіткої дикції під час роботи з поетичними творами» – 4,00%, «запитання та відповіді» – 10,00% респондентів,

«показ картинок за змістом твору» – 7,00%, «інсценізування та драматизування» – 6,00%, «бесіда за змістом прочитаного твору» – 28,00%.

У відповідях на запитання «Чи виступають поетичні твори засобами духовно-естетичного виховання підростаючого покоління?» усі респонденти одногосно відповіли «так», аргументуючи це тим, що всі вони виконують духовну функцію у суспільстві. Відповіді на запитання «Які методи роботи з поетичними творами Ви використовуєте у повсякденному житті?», розділилися так: 90,00% респондентів назвали «наочні, словесні, практичні у комплексі», 3,00% – «репродуктивні – з метою відтворення змісту прочитаного твору», 4,00% – «пояснювально-ілюстративні», а решта – 3,00% – «словесні у перевазі, оскільки варто провести бесіду за змістом прочитаного твору, пояснити незрозумілі слова, оцінити ставлення дітей до головних героїв тощо».

Щодо останнього запитання: «Що Ви можете побажати студентам щодо використання поетичних творів у художньо-мовленнєвій діяльності?» було висловлено такі пропозиції: «тих абітурієнтів, що мають вади мовлення, не брати на педагогічні спеціальності – вони не зможуть ефективно реалізувати мовленнєві завдання, нестимуть поганий зразок для наслідування дітьми» – 6,00%, «краще вчитися» – 6,00%, «брати участь у гуртковій роботі, тренінгах» – 17,00%, «брати участь в онлайн-тренінгах, скайп-чатах щодо розвитку власного мовлення, оволодіння методикою роботи з поетичними творами» – 10,00%, ще 15,00% висловили думки щодо «самостійного вивчення поетичних творів через опрацювання зразків, представлених у мережі Інтернет», «збільшення кількості годин на практичні та лабораторні роботи з предметів, що дають змогу сформуванню практичних навички роботи з поетичними творами, поетичними текстами в ЗДО, забезпечивши інтеграцію з філологічними спеціальностями, міжкафедральну інтеграцію» – 20,00%, «багато читати з питань художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку» – 6,00%, решта – 20,00% респондентів порекомендували: «займатись самоосвітою після аудиторних занять».

Отже, аналіз відповідей вихователів-практиків щодо сутності використання поетичних творів, методів, форм, прийомів роботи з ними засвідчив, що не всі вихователі розуміють змістове наповнення терміну «поетичний твір»; були не в змозі правильно та конкретно назвати види поетичних творів, охарактеризувати суть роботи з ними. Чимало відповідей респондентів засвідчили те, що без використання онлайн-ресурсів не можна якісно проводити свою діяльність у ЗДО, необхідно також постійно займатися самоосвітою з питань організації та керівництва ХМД.

Додаток Т.3

РЕЗУЛЬТАТИ АНКЕТУВАННЯ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ НА КОНСТАТУВАЛЬНОМУ ЕТАПІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проаналізуємо отримані результати за кожним із блоків анкети у КГ. За когнітивним блоком відповіді на перше запитання: «Що ви розумієте під поняттям «поетичний твір?»» виявилися такими: «вірші» – 27,00% опитаних, «забавлянки, скоромовки в віршованій формі» – 13,00%, «заклички і вірші» – 6,00%, «вірші, коротенькі віршовані лічилки, чистомовки» – 4,00% респондентів. Наголосимо, що спостерігалась нечіткість відповідей стосовно характерних ознак ПТ (рима, ритм тощо).

Друге запитання: «Які твори Ви відносите до поетичних?» – мало на меті з'ясувати обізнаність майбутніх вихователів із жанрами ПТ. Студенти 100% назвали такий жанр ПТ, як «вірші». Наступне запитання: «Яких українських дитячих поетів Ви знаєте?» – дало змогу виявити, що всі 86 студентів (100%) знають дитячих поетів: Т. Шевченка, Г. Бойка, Лесю Українку, Н. Забілу, П. Воронька, В. Сухомлинського. З-поміж інших поетів у відповідях згадали і таких: Ліну Костенко, Марійку Підгірянку, Д. Павличка, М. Стельмаха – 42,00%, а 28,00% – П. Глазового, Євген Гуцала, О. Сенатович, М. Сингаївського, М. Познанську, Т. Коломієць, К. Перелісну, В. Паронову, С. Жупанина, Р. Завадовича. Відповідаючи на запитання «Яких зарубіжних дитячих поетів Ви знаєте?», 90,00%

респондентів назвали: «Шарля Перро та Віру Багірову», решта – 10,00% – «не пам'ятаю нікого». На запитання: «Які види ПТ використовують майбутні вихователі у роботі з дошкільниками в ЗДО?» – думки респондентів розподілилися наступним чином: 34% (29,2) – «вірші», «колискові пісні, вірші, загадки та лічилки» – 23% (19,8), «приказки, прислів'я та мирилки» – 12% (10,3), «пісні, вірші, віршовані казки, чистомовки, лічилки, загадки, байки» – 21% (18,1) і ще 10% (8,6) респондентів використовують «скоромовки та спотиканки, логопедичні вірші». На запитання анкети: «Який нормативно-правовий документ визначає необхідність використання ПТ для дошкільників різних вікових груп?», то 100% (86) опитаних вказали «Базовий компонент дошкільної освіти в Україні». Відповіді на запитання: «Чи може вихователь дітей дошкільного віку самостійно обирати ПТ для роботи з дошкільниками, не керуючись вимогами діючих (ої) програм (и) розвитку дітей дошкільного віку?» – продемонстрували наступні результати: 55,00% – «так, може, керуючись принципом регіональності, поєднуючи самостійно обрані твори регіональних поетів з програмовими творами», 33,00% – «за бажанням вихователя», 12,00% – «ні, слід йти строго за програмою», 10,00% – «так, може, але для цього потрібно знати регіональних дитячих поетів. Відповідаючи на запитання: «З якою метою використовують ПТ у ЗДО?» відповіді були наступні: «для виховання в дітей естетичних, моральних, духовних почуттів» – 6,00%, «зادля збагачення словника, формування за допомогою твору моральних якостей» – 8,00%, «для розвитку мовлення дітей» – 30,00%, «для зацікавлюючого моменту» – 22,00%, «щоб виховувати дошкільників» – 15,00%, «для виховання, навчання і розвитку особистості дошкільника» – 19,00% респондентів. Відповіді респондентів на запитання «Які форми роботи з ХМД в ЗДО сприяють позитивному ставленню дошкільників до ПТ? Чому?» 95,00% респондентів назвали «заняття та ігри, бо вони найпоширеніші в закладах дошкільної освіти», 1,00% – «творчі завдання за змістом прочитаного твору, бо діти проявляють свої творчі мовленнєві здібності», 3,00% – «перегляди слайд-шоу, мультфільмів за змістом твору, ігри-інсценування та ігри-драматизації, бо це відповідатиме вимогам часу та потребам дітей дошкільного віку».

Щодо запитання: «Які форми роботи з ХМД сприяють ефективній роботі з поетичним словом? Чому?», то 100% (86) респондентів назвали «ігрові форми, бо гра – провідний вид діяльності дошкільників». Проаналізовано відповіді респондентів за мотиваційним блоком анкети. На запитання: «Для чого майбутньому вихователю дітей дошкільного віку необхідно використовувати ПТ під час ХМД?» – відповіді були такі: 48,00% – «бо без них неможлива організація процесів життєдіяльності дітей, жодна форма діяльності в закладі дошкільної освіти», 13,00% – «бо вони передбачені програмами розвитку, виховання та навчання дошкільників», 24,00% – «бо вони створюють позитивну атмосферу перед початком будь-якої діяльності, стимулюють до активних дій у невимушеній формі», решта – 15,00% висловили думку – «бо поетичні твори дають змогу знайти індивідуальний підхід до кожної дитини, створити належні умови для співпраці з нею».

Запитання: «Чи працюєте (вали) Ви над освоєнням методики роботи з ПТ?» дало серед опитаних наступні відповіді: «так» – 78,00% респондентів, «працювала» – 12,00%, «працювала під час практичних занять у вузі» – 10,00%. Відповідаючи на запитання: «Чи плануєте Ви працювати над удосконаленням власних умінь, навичок і здатностей щодо роботи з ПТ в майбутній професійній діяльності? Чому?» – отримали такі відповіді: 20,00% – «так, щоб дітям було зі мною цікаво», «так, щоб знати нові методики роботи з ними, удосконалити себе як вихователь» – 19,00%, 10,00% – «бо це важливо в обраній професії», «так, бо хочу бути вихователем-професіоналом» – 50,00% і 1,00% – «ні, я не працюватиму за спеціальністю». Проаналізовано результати анкетування майбутніх вихователів за професійно-методичним блоком. На запитання: «Чи вмієте Ви встановлювати емоційний контакт з дошкільниками різних вікових груп та атмосферу доброзичливості, сприятливий психологічний клімат перед роботою з ПТ?», «Чи складно Вам організувати роботу з ПТ на заняттях з художньої літератури?» студенти відповіли 100% (86) – «так». Щодо запитання: «Чи пов'яжете Ви свої труднощі із тим, що недостатньо володієте теоретичними

знаннями з методики роботи з ПТ?», то студенти схилились до таких відповідей: «складно відповісти» – 35,00%, «ні» – 34,00%, «так» – 31,00%.

Відповідаючи на запитання «Чи складно Вам формулювати розвивальні, навчальні та виховні завдання при складанні конспектів занять із використання ПТ на заняттях з художньої літератури?», усі респонденти відповіли «ні» – 100% (86). Під час аналізу відповідей на запитання: «Чи володієте Ви вміннями пояснювати дошкільникам незрозумілі слова в ПТ доступними словами, наводячи прості і водночас доречні приклади із життя?» – 50,00% відповіли «так», 23,00% – «ні» і ще 27,00% – «складно відповісти».

Відповіді майбутніх вихователів на запитання анкети «Чи вдається Вам визначати ступінь усвідомлення та сприймання дошкільниками змісту поетичних творів?» розподілилися так: 98,00% – «ні» і лише 2,00% – «так». На запитання: «Чи завжди Вам вдається вибрати відповідний метод або методичний прийом для реалізації поставлених програмових завдань роботи з використання ПТ в ЗДО?» респонденти відповіли: 45,00% – «так», 36,00% – «ні», 39,00% – «складно відповісти». Майбутні вихователі, відповідаючи на запитання: «Які труднощі виникали у Вас за період використання ПТ під час ХМД в ЗДО?» – висловили наступні думки: «діти не розуміють зміст твору, окремі слова» – 30,00%, «діти не завжди уважно слухали поетичний твір» – 4,00%, «важко пояснити, чому не можна робити погані вчинки, які робив головний герой твору» – 5,00%, «не можу поєднувати показ наочності, пояснювати і тримати дисципліну серед дітей» – 10,00%, «не володію навичками виразного читання» – 17,00%, «боязнь виступати перед багатьма дітьми – швидко читаю твір, діти не розуміють його змісту, не відповідають під час бесіди» – 6,00%, «не вмю читати інтонаційно» – 2,00%, «неправильно роблю наголоси у словах, діти перепитують, а я не можу себе виправити» – 6,00%, «не вмю формулювати запитання за змістом прочитаного поетичного твору, діти не знають, що відповідати на мої запитання, бо вони не чіткі» – 20,00% респондентів. «Які методи самопідготовки Ви використовуєте в процесі підготовки до роботи з використання ПТ з дітьми дошкільного віку в ЗДО?» – таким було наступне запитання анкети, на котре ми отримали такі відповіді: «читання програми «Українське дошкілля», опрацювання змісту методичних посібників» – 10,00%, «читання та аналіз твору вдома» – 25,00%, «пошук незрозумілих слів у творі, їхнє тлумачення» – 4,00%, «складання конспекту заняття» – 35,00%, «виразне читання, аналіз твору, пояснення незрозумілих слів, підготовка необхідної наочності, ігор та вправ» – 26,00% респондентів.

На запитання: «Які методи заучування поетичного твору Ви використовуєте в структурі моделі роботи з дітьми дошкільного віку?» (орієнтовні варіанти відповідей, що пропонувались на вибір студента: читання вголос, повторне читання, ейдетуку, ритмізування, коректурні таблиці, інтелектуальні карти, опорні слова, дидактичні ігри та вправи, словесне замальовування, пластик-шоу та ін.) – студенти відповіли: 58,00% – «читання вголос, повторне читання, дидактичні ігри та вправи», 12,00% – «читання вголос та ейдетуку», 14,00% – «читання вголос та словесне замальовування», 2,00% – «повторне читання та опорні слова», 14,00% – «ритмізування, пластик-шоу, коректурні таблиці». Відповідаючи на запитання: «Які виражальні засоби Ви використовуєте під час знайомства дошкільників із поетичними творами у різних вікових групах?», респонденти відповіли так: 60,00% – «міміку, жести та інтонацію», «логічні наголоси, темп, ритм та пластику тіла» – 24,00%, 16,00% – «мовні та немовні, залежно від обраного поетичного твору». Аналізуючи відповіді опитаних на запитання: «Яким чином можна використовувати поетичні твори з дошкільниками в повсякденному житті?», ми простежили, що 99,00% відповіли: «для зацікавлення дітей», 1,00% – «для урізноманітнення видів діяльності в ЗДО або вдома».

Проаналізовано відповіді респондентів стосовно роботи з батьками: «Як можна підвищити якість самостійного використання ПТ батьками дошкільників вдома?». Відповіді опитаних мстили конкретні пропозиції: «провівши з батьками тренінги в закладі дошкільної освіти» – 9,00%, «показати батькам розігрування з дітьми поетичних творів, щоб вони теж захотіли проводити таку роботу вдома» – 10,00%, «пояснювати їм, що це цікаво» – 11,00%, «організувати спільні свята, розваги» – 7,00%, «давати їм читати цікаву літературу щодо використання поетичних творів» – 15,00%, «використовувати цікаві заходи: поетичні ранки,

презентації творчості поетів, показ театрів із залученням цілих сімей» – 30,00% і ще 18,00% – «створювати умови, проводити бесіди для усвідомлення батьками ролі поетичних творів для розвитку та виховання дошкільників».

Виявлено слабку сформованість мотиваційного чинника у певної частини респондентів під час анкетування: «Чи займаєтесь Ви самоосвітою в галузі роботи з ПТ, призначеними для дітей дошкільного віку?» У результаті: 90,00% респондентів обрали відповідь «ні», 9,00% – «так» і 1,00% – «було важко відповісти».

«Скільки ПТ для дошкільнят різного віку Ви знаєте напам'ять? Вкажіть автора (ів) і назву (и) твору (ів), вік дошкільників, для яких призначений (і) цей (і) твір (и)», – таким було наступне питання професійно-методичного блоку. Отримано відповіді такого роду: «5-6» – 50,00%, «до 10» – 25,00%, «більше 20» – 25,00%. Відповіді респондентів на запитання: «Чи використовуєте Ви у роботі з художньо-мовленнєвої діяльності сучасні форми роботи з поетичними творами?» – розподілились так: 44,00% – «так», 30,00% – «ні», 36,00% – «складно відповісти». Серед інноваційних (сучасних) форм респонденти назвали слайд-шоу про творчість дитячого поета, показ театрів прищепок, імітативне моделювання. Щодо запитання: «Чи хотіли б Ви підвищити власний рівень теоретичних та практичних знань?» – усі опитані 100% (86) відповіли «так» та обрали «тренінг».

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ПТ ПІД ЧАС ХМД

Таблиця Ц.1

ІНТЕГРАЦІЯ ХМД З ІНШИМИ ВИДАМИ ДІЯЛЬНОСТІ НА ОСНОВІ ВИТЯГУ З ПРОГРАМИ «ВПЕВНЕНИЙ СТАРТ»

Вікові групи	Програмові вимоги з художньо-мовленнєвої діяльності	Показники засвоєння програми
Старша група	<p align="center">Розділ «Художньо-естетична діяльність»</p> <p>Художньо-продуктивна діяльність дітей, пов'язана зі сприйманням творів мистецтва, формуванням ціннісного ставлення до нього, а також відображенням естетичних уявлень, вражень дітьми у власній творчості. Художньо-естетичний розвиток дитини здійснюється під час реалізації змісту художньо-естетичної діяльності (художньо-літературної, зображувальної, музичної, театральної) і залежить від вікових особливостей та індивідуальних можливостей дитини, її здібностей і нахилів. На рівень досягнень дитини також впливають ставлення батьків до мистецтва, умови художньо-естетичного виховання в родині та дошкільному навчальному закладі. Зміст освіти в художній діяльності складається з комплексу завдань (освітні, виховні, розвивальні), мистецького репертуару (орієнтовний комплекс художніх творів), тематики мистецької діяльності, презентаційних, підсумкових форм організації роботи з дітьми тощо (їх представлено в додатках та методичних рекомендаціях до програми).</p> <p align="center">ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ</p> <p align="center">НАПРЯМ: ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ</p> <p>Читання і розповідання літературних, фольклорних творів. Декламування і драматизація. Художня комунікація. Словесна творчість</p> <p align="center">РОЗВИВАТИ</p> <p>Інтерес до художнього слова, високохудожньої усної народної творчості, а також до української та зарубіжної класичної і сучасної літератури.</p> <p>Підтримувати дитячу ініціативу щодо читання і розповідання.</p> <p>Формувати художній і читацький смаки.</p> <p align="center">НАВЧАТИ</p> <p>Розширювати знання про відомих дитячих поетів і письменників-класиків, про сучасних авторів (не менше 3-4 імен письменників і поетів), про окремі цікаві факти їхньої біографії, вчити впізнавати їх на портретах. Знайомити з видатними митцями слова рідного краю.</p> <p>Розрізняти за жанрами фольклорні та літературні твори (загадка, скоромовка, прислів'я, мирилка, лічилка, казка, оповідання, вірш тощо); пояснювати їх основні жанрові особливості. Вчити впізнавати назву, автора, героїв твору за його фрагментом, ілюстраціями або слайдами (не</p>	<p>Літературно-художня діяльність:</p> <p>виявляє стійкий інтерес до книги, художнього слова; бажання висловлювати свої почуття в образному мовленні; активне зацікавлене ставлення до мовленнєвотворчої діяльності, як організованої, так і ініціативної, у різних її формах; охоче відтворює враження від літературних творів різними засобами художньо-</p>

<p>менше 8-10 літературних або фольклорних творів). Формувати уявлення про структуру книжки та деякі її види (словник, збірник художніх творів, підручник), окремі відомості з історії створення книжки. Вчити елементарному аналізу засобів художньої виразності у творах.</p> <p>СТИМУЛЮВАТИ/ЗАОХОЧУВАТИ/ЗАЦІКАВЛЮВАТИ</p> <p>Вживати в процесі комунікації малі фольклорні форми (загадки, лічилки, мирилки, колискові та обрядові пісні – колядки, щедрівки, веснянки, заклички тощо). Підтримувати бажання брати участь у художній комунікації (запитувати про те, що зацікавило чи було незрозумілим у творі; висловлювати своє ставлення до почутого; висловлювати враження від літературних творів різними засобами художньо-мовленнєвої діяльності, а також свої почуття за допомогою образного слова; за засвоєним зразком створювати власні описові та порівняльні загадки, лічилки, колісанки тощо).</p> <p>СТВОРЮВАТИ УМОВИ</p> <p>Для обговорення з дітьми змісту, персонажів, висловлення власних оцінних суджень і ставлення, визначення морального правила твору в етичних бесідах за прочитаним чи оповіданням.</p> <p>Для розігрування щедрівок, колядок, закличок; організації рольових ігор за сюжетами літературних творів.</p> <p>Для стимулювання словесної творчості дітей за мотивами літературних і фольклорних творів.</p> <p>НАПРЯМ: ОБРАЗОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ</p> <p>Малювання, ліплення, аплікація, конструювання</p> <p>РОЗВИВАТИ</p> <p>Малювання: особисте естетичне ставлення до проявів краси в довкіллі, інтерес до малювання та процесу творення художніми матеріалами, до дослідження під час експериментальної діяльності, емоційно-ціннісне ставлення до мистецтва. Розвивати художнє сприймання, уяву, творчі здібності, здатність до фантазування, імпрровізації під час емоційно-чуттєвого сприймання творів живопису і створення художніх образів.</p> <p>Ліплення: емоційну і тактильну чутливість в роботі з пластичним матеріалом, здатність до творчого самовираження, самостійного вибору матеріалів та інструментів, інтерес до декорування образу, до засобів оздоблення.</p> <p>Аплікація: здатність до емоційно-чуттєвого сприймання кольору, сенсорних властивостей природних матеріалів, відтворення ритму в чергуванні кольорів, форм, матеріалів, елементів візерунку, самостійність і творчі здібності дітей.</p> <p>Конструювання: просторові уявлення, творчу активність, художньо-конструкторську ініціативу в пошуку варіантів поєднання різних матеріалів (кольорів), навички прикрашання виробу деталями, елементарні дослідницькі здібності, конструктивне мислення, винахідливість під час</p>	<p>мовленнєвої діяльності.</p> <p>Образотворча діяльність: виявляє емоційне ставлення до довкілля, відчуває естетичну насолоду від творів мистецтва загалом та живопису зокрема, що спонукає до створення нових образів засобами образотворчої діяльності; може естетично оцінювати власну образотворчу діяльність та роботи інших дітей.</p>
--	--

дослідження властивостей матеріалу, аналізу, планування та проектування роботи з ним.

НАВЧАТИ

Малювання: формувати елементарні уявлення про твори графіки, українського декоративно-ужткового мистецтва, основних жанрів живопису (портрет, пейзаж, натюрморт, анімалістичний і побутовий жанри живопису); про видатних українських і світових художників (знати не менше 3-4 імен).

Створювати художні образи в предметному, сюжетному, декоративному малюванні за допомогою різних засобів виразності (лінія, форма, колір, композиція).

Ліплення: збагачувати уявлення про мистецтво скульптури на основі сприймання дрібної пластики з різних матеріалів (дерево, глина, метал, скло, камінь тощо); знати пластичні особливості матеріалів (глина, пластилін, солоне тісто, пластика тощо).

Створювати художні образи в об'ємі (предмети, транспорт, споруди, фігурки людей, тварин, казкових героїв), за мотивами народних забавок, іграшок і посуду, характерних різним регіонам України (Косів, Опішна, Ужгород, Яворів), композиції з кількох фігур, рельєфні зображення на площині.

Аплікація: розрізняти види декоративно-ужиткового мистецтва (витинанка, вишивка, мозаїка, вітраж, ткацтво, плетіння). Поглиблювати знання про матеріали (папір, тканина, шкіра, хутро, листя, квіти, соломка) та їх властивості.

Створювати композицію (декоративну, предметну, сюжетну) засобами площинної та рельєфної аплікації, колажу з різних матеріалів за допомогою прийомів (складання, вирізування, гофрування, прорізування, скручування), способів вирізування (симетричне, парно симетричне, предметне, силуетне), створення прорізного декору для виготовлення мережєвих виробів (квіти, сніжинки, серветки, одяг для ляльки).

Конструювання: формувати навички формоутворення основи під час роботи з картоном і папером (закручування прямокутника в циліндр, кола – в конус тощо), складання паперу навпіл, по діагоналі (оригамі), створення за шаблоном площинних іграшок з рухливими кінцівками. Вчити під час роботи з природним та викидним матеріалом обирати виразну основу для конструкції за формою, фактурою, кольором, формувати її за допомогою додавання або забирання деталей для отримання виразного образу, використовувати матеріали для закріплення. Під час роботи з будівельним матеріалом підбирати потрібні деталі для основи будівлі, виокремлювати частини будівлі та розташовувати їх у просторі, а також розміщувати допоміжні деталі конструкції, використовувати інший матеріал для архітектурного декору (дрібні іграшки, природний матеріал), створювати колективні композиції.

СТВОРЮВАТИ УМОВИ

	<p>Малювання: для оволодіння технічними навичками в роботі з художніми матеріалами (гуаш, акварель, пензель, кольорові олівці, крейда, фломастери, пастель, вугілля, сангіна, туш), в експериментальній діяльності з дослідження основних кольорів (жовтий, червоний, синій) і похідних (зелений, фіолетовий, жовтогарячий).</p> <p>Ліплення: для участі дитини у створенні декоративних композицій з метою прикрашання групи, дитячих робіт тощо.</p> <p>Аплікація: для участі дитини у створенні декоративних композицій з різноманітних матеріалів засобами аплікації.</p> <p>Конструювання: для застосування різноманітних інструментів і матеріалів (папір, картон; природний; викидний; будівельний) для конструювання, виготовлення іграшок та інших конструкторсько-художніх образів з різних матеріалів і різними способами (за малюнком, схемою, планом, уявою).</p>	
--	--	--

Таблиця Ц.2

**ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ФОЛЬКЛОРНИХ І ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ
(ЗА ПРОГРАМОЮ «ВПЕВНЕНИЙ СТАРТ»)**

Назва фольклорних і літературних творів	Програмові приклади
МАЛІ ФОЛЬКЛОРНІ ФОРМИ	українські народні прислів'я, загадки, лічилки, мирилки. «Гойда, гойда, гой», укр. нар. колискова; «Нова радість стала», укр. нар. колядка; «Щедрівочка щедрувала», укр. нар. щедрівка; «Сонечко сяє», укр. нар. веснянка; «Іди, іди, дощику», укр. нар. закличка тощо.
УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ КАЗКИ	«Котигорошко», «Бабина донька – дідова донька», «Кривенька качечка», «Мудра дівчинка», «Правда та кривда», «Казка про Іллю Муромця та Солов'я-розбійника», «Кирило Кожум'яко» тощо.
АВТОРСЬКІ КАЗКИ	«Будинок казковий, п'ятиповерховий», Н. Забіла; «Біда навчить», Леся Українка; «Трамвай і щиглик», Ю. Яриш; «Як співачки ліс врятували», М. Пономаренко; «Дикі образи Дикобраза», І. Роздобудько; «Сіра зіронька», Б. Заходер; «Полуничний дощик», І. Фарбаржевич; «Яблуко», В. Сутєєв; «Дюймовочка», Г. Х. Андерсен; «Попелюшка», Ш. Перро;

	<p>«Урок дружби», «Ромашки у січні», М. Пляцковський; «Бобик в гостях у Барбоса», М. Носов; «Стефа та її Чакалка», І. Андрусяк; «Квартирія», Г. Манів; «Коротунчик», О. Чаклун; «Як берізка листя роздарувала», І. Прокопенко; «Про зайчика-забудька», Н. Малетич; «Про два колеса», Є. Пермяк; «Крапелька Кап», Н. Гуркіна тощо.</p>
ВІРШІ	<p>твори К. Перелісної, М. Підгірянки; «Ой, діброво, темний гаю», «Тече вода з-під явора», Тарас Шевченко; «Малюнок дідусяві», «Бабуся і внук», «Отакий у мене ніс», «Вереда», Г. Бойко; «Отакий роззява», І. Малкович; «Вербові сережки», «Горобець із білою бородою», Ліна Костенко; «Всі професії – потрібні і пошани дуже гідні» (цикл віршів), «Де живуть сестрички-римки – знають Саші і Маринки» (творчі ігри та вправи зі звуками і словами-римами), М. Пономаренко; «Веселі віршики з мальованого глека», В. Правоторова; «М'яке і пухнасте», І. Андрусяк; «Про зайчика», Г. Чорнобицька; «Як ми природу захищали», В. Чубенко; «Суперечка», П. Ребро; «Упустила білка шишку», В. Шульжик; «Затишок», О. Бундур; «Непосидько-вітерець», В. Скомаровський; «Плаче дощик-тонконіг», М. Тарасівський; «Про сніговика», Т. Коломієць; «Дві хмароньки», Олександр Олесь тощо.</p>
БАЙКИ	<p>«Лебідь, шука і рак», «Чиж та голуб», Л. Глібов; «Журавель та горобець», «Хміль та квітка», Б. Грінченко; «Сонце і хмари», Є. Гребінка; «Снігур та щиглик», О. Пчілка; «Суперечка», М. Пляцковський; «Хлопчик та гусак», П. Ключина тощо.</p>

ВИТЯГ З ПРОГРАМИ З КОМПЛЕКСНОЇ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ, НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ «СОНЯШНИК»

Вікова група	Програмові завдання з художньо-мовленнєвої діяльності	Базовий рівень засвоєння дітьми знань, умінь, навичок за розділом
<p>ПОМАГАЙ-ЛИК: розвиток, навчання і виховання дітей четвертого року життя</p>	<p align="center">Розділ 3. Мовленнєво-комунікативний розвиток</p> <p align="center">Художня література та фольклор. Прищеплення інтересу та любові до книг, естетичного сприймання змісту художніх та фольклорних текстів. Ознайомлення з книгами (великі, малі, з малюнками, книжки-замальовки), різними жанрами фольклору (колискові, забавлянки, лічилки, мирилки, казки, прислів'я та приказки, скоромовки та чистомовки), жанрами художньої літератури (вірші, оповідання, авторські казки).</p> <p>Розвиток емоційної сфери під час сприймання фольклорних та художніх текстів. Навчання дітей відповідати на запитання за змістом текстів, вивчення деяких із них напам'ять. Заохочення до проявів висловлення власної думки з приводу прочитаного.</p>	<p>Має уявлення про правильну артикуляцію звуків [ж, з, ш, р] у словах.</p> <p>Розпізнає інтонації (окличні, питальні, розповідні);</p> <p>звуки мовні і немовні;</p> <p>розрізняє поняття «звук» і «слово», розуміє та використовує узагальнювальні слова (овочі, фрукти та ін.); ввічливі форми звертання, вітання, прощання.</p> <p>Діє: виконує вправи на мовленнєве дихання; узгоджує слова у реченні; закінчує речення, розпочаті вихователем; інсценує під керівництвом дорослого невеликі поетичні і прозові тексти.</p>
<p>ПІЗНАВАЙ-ЛИК: розвиток, навчання і виховання дітей п'ятого року життя</p>	<p align="center">Розділ 3. Мовленнєво-комунікативний розвиток</p> <p align="center">Художня література та фольклор. Ознайомлення з різними жанрами фольклору (колискова, забавлянка, лічилка, мирилка, казка, легенда, прислів'я та приказки, народні прикмети, скоромовки, чистомовки), вивчення напам'ять текстів. Ознайомлення з жанрами художньої літератури (вірші, оповідання, авторські казки) та робота з текстами. Розвиток поетичного слуху, виразності художнього читання, пам'яті. Ознайомлення з книгами різних типів (книжка-малятко, книжка-замальовка). Прищеплення інтересу та любові до книг, виховання бережного ставлення до них.</p>	<p>Має уявлення про поетично-образні вислови, скоромовки та інші жанри фольклору, етичні засади спілкування.</p> <p>Розпізнає деякі жанри художньої літератури і фольклору, книги різних типів.</p> <p>Називає предмети, явища, дії словами, що представляють усі частини мови, пестливі форми слів (мама – матуся, мамочка), деякі жанри фольклору (казка, загадка, прислів'я, скоромовка, колискова</p>

		<p>тошо).</p> <p>Діє: використовує у мовленні слова з тексту казок: утворює пестливі форми слів (бджола – бджілка; яблуня – яблунька та ін.);</p> <p>добирає до слів рими (ранок – ганок; бджілка – гілка); дотримує інтонаційної виразності мовлення, мовленнєвого дихання; активно контактує з дорослими і дітьми, вживає етичні форми спілкування.</p>
<p>ДОСЛІДНИК : розвиток, навчання і виховання дітей шостого року життя.</p>	<p>Розділ 3. Мовленнєво-комунікативний розвиток</p> <p>Художня література та фольклор. Ознайомлення з книгами різних типів (книжка-ширма, книжка-іграшка, книжка-малятко, книжка-замальовка; у твердій і тонкій обкладинках), працею людей, які створюють книжки (письменник, художник-ілюстратор, друкар), матеріалами, необхідними для книжки (різні види та властивості паперу, фарби, клей, нитки). Ознайомлення з різними жанрами фольклору (колискові, забавлянки, лічилки, мирилки, казки, легенди, прислів'я та приказки, народні прикмети, скоромовки і чистомовки) та вивчення напам'ять текстів.</p> <p>Ознайомлення з творами українських письменників (Т. Шевченка, Лесі Українки, І. Франка, Н. Забіли, Марійки Підгірянки, К. Перелісної та ін.), казками В. Сухомлинського, жанрами художньої літератури (вірші, оповідання, авторські казки) та робота з текстами. Розвиток поетичного слуху, виразності художнього читання, пам'яті. Виховання любові до книг, дотримання правил поведінки з ними, бережного ставлення до них.</p>	<p>Має уявлення про літературну мову та діалекти, індивідуальні особливості мовлення, звуки мовні і немовні, голосні та приголосні, правильну артикуляцію звуків у словах.</p> <p>Розпізнає інтонації (окличні, питальні, розповідні); ввічливі форми звертання, вітання, прощання; пізнає і естетично сприймає навколишній світ за допомогою художнього слова.</p> <p>Діє: користується словами з текстів казок та художніх творів, образними поетичними висловами, епітетами, порівняннями, добирає означення до слів; емоційно та естетично сприймає художнє слово, відтворює зміст знайомих творів у активній художньо-мовленнєвій діяльності, переказує їх близько до тексту з передаванням прямої мови, дотримуючись усіх засобів інтонаційної виразності,</p>

		розігрує тексти у ролях; дає адекватні естетичні й моральні оцінки поведінці героїв; дотримує правил етикету української дитини; оцінює (корекція і самокорекція) власне та чуже мовлення.
--	--	--

Таблиця Ц.4

ВИТЯГ З ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ВІД 2 ДО 7 РОКІВ – «ДИТИНА»

Вікова група	Назва розділу, програмові вимоги
<p align="center">Перша молодша група «Крихітки»</p>	<p align="center">Мовлення дитини Навчання слуханню і розповіданню</p> <p>Розвивати за допомогою вихователя вміння читати напам'ять утішки, невеликі вірші, переказувати добре знайомі казки. Формувати у дітей вміння узгоджувати слова з рухами під час виконання мовленнєво-рухливих вправ (утішки, забавлянки, вправи для пальчиків, українські народні рухливі ігри тощо).</p> <p align="center">Літературна скринька С. 49.</p>
<p align="center">Друга молодша група «Малята»</p>	<p align="center">Мовлення дитини Ми розповідаємо</p> <p>Розвивати вміння слухати та розуміти розповідь дорослих, художній твір. Вчити переказувати зміст добре знайомих літературних творів..., за допомогою навідних запитань дорослого та сумісного переказу, відтворюючи послідовність подій, передаючи мову персонажів. Вчити будувати короткі (з 2-3 речень) описові та сюжетні розповіді про іграшки, тварин, за дидактичними картинками за допомогою вихователя та спільного мовлення.</p> <p align="center">Літературна скринька С. 88.</p>
<p align="center">Середня група «Чомусики»</p>	<p align="center">Мовлення дитини Ми розповідаємо</p> <p>Продовжувати вчити дітей уважно слухати, розуміти та переказувати відомі та вперше почуті невеликі казки..., виразно передавати зміст, називати імена персонажів, відтворюючи пряму мову, сприяти включенню у переказ примовок з тексту казки, якомога точнішій передачі мовлення персонажів, стежити за послідовністю відтворюваних подій. Заохочувати дітей до участі в коротких етюдах для формування елементів акторської майстерності (жести, міміка, інтонація, сценічний рух, сценічне мовлення). Вчити складати в іграх невеликі загадки-описи предметів та іграшок, за якими безпосередньо спостерігають, описові загадки про добре знайомі предмети, іграшки...</p> <p align="center">Літературна скринька С.140.</p>

Таблиця Ц.6

ОРІЄНТОВАНА ТЕМАТИКА ТЕАТРАЛЬНИХ ІНСЦЕНІВОК ВИХОВАТЕЛЕМ (ІЗ ЧАСТКОВИМ ЗАЛУЧЕННЯМ ДІТЕЙ) ЗА ОСВІТНЬОЮ ПРОГРАМОЮ ДЛЯ ДІТЕЙ ВІД 2 ДО 7 РОКІВ – «ДИТИНА»

Перша молодша група «Крихітки»	
Назва театру	Поетичні та прозові твори та вид театру до них
Настільний театр іграшок	«Котику сіренький» (фольклор), <i>театр коробок</i> ; «Курочка Ряба», «Колобок», «Рукавичка» (укр. нар. казки), «Бідний зайчик» (К. Перелісна), <i>театр іграшок</i> ; «Коник гривною трясє» (А. Камінчук), <i>театр ложок</i> ; «Подушка» (К. Перелісна), «Із колючками клубок» (Г. Чубач), <i>театр іграшок з природнього матеріалу</i> ; «Кицю-кицю» (Олександр Олесь), <i>театр кухлів</i> ; «Корівка» (М. Познанська), «Злий пес» (А. Черниш), <i>театр масок</i> ; «В автобусі» (К. Перелісна), «Наше ластів'ятко» (Ю. Будяк), «Колискова» (І. Блажкевич), «Котик» (А. Царук), «Курчатко» (К. Чуковський), «Пес Савка» (Б. Чепурко), «Півник» (І. Нехода), «Кізка» (А. Малишко), <i>види іграшок на вибір вихователя.</i>
Театр картинок	«Здрастуй, хлопчику, маленький» (М.Познанська), «Дятел» (Т. Коломієць), <i>театр фотокартинок</i> ; «Зайчика злякались» (П. Воронько), «Невеличка» (В. Бичко), «Прислухайтесь, хто як кричить» (Л. Колос), <i>театр картинок на картонній основі</i> ; «Дощик» (Т. Коломієць), <i>стенд-книжка</i> ; «Як зігрітись сонечку» (А. Царук), <i>на вибір вихователя.</i>
Стендовий театр	«Сорока–ворона» (фольклор), книжка-забава; «По гриби» (Н.забіла), театр на липучках; «Зайчик» (Маріка Підгірянка), «Сніжинки» (А. Царук), театр на прищіпках; «Здрастуй, сонечко!» (М. Познанська), «Будиночок, в якому ніхто не спить» (Я. Павлюк), театр на фартуху; «Сонячні клубочки» (П. Король), театр на магнітах; «Два метелики летіли» (Г.Чубач), <i>стенд-книжка.</i>
Друга молодша група «Малюта»	
Назва театру	Поетичні та прозові твори та вид театру до них
Настільний театр іграшок	«Вчинок» (Р. Скиба), <i>театр масок</i> ; «Пішла киця по водицю», <i>театр іграшок з викидного матеріалу</i> ; «Сонечко» (А. Царук), «Лісова ялинка» (В. Паронова), «Он як!» (П. Король), <i>театр іграшок з природнього матеріалу</i> ; «Прилетіли гуси» (М. Вінграновський), «Метелик» (М. Щербак), <i>театр на олівцях</i> ; «Зайчик» (Г. Чубач), <i>театр м'яких іграшок</i> ; «У слона болить нога» (Г.Бойко), «Зайчик в тертині» (Маріка Підгірянка), <i>театр кухлів.</i>
Театр картинок	«Про кролика Петрика» (Р. Скиба), <i>книжка-забава</i> ; «Зайченятко в яму впало» (А. М'ястківський), «Сніг» (К. Перелісна), «Вовк та семеро козенят» (укр. нар. казка), <i>театр картинок на картонній основі</i> ; «Яринка-ялинка» (В. Крищенко), <i>театр фотокартинок</i> ; «Нічний гість» (Д. Павличко), «Дарунок ведмежаті» (М. Качмар), «Свято в лісі» (О.Білаш), «Песик» (Д. Метелик), <i>стенд- книжка.</i>

Стендовий театр	«Їжачок-хитрячок» (П. Воронько), «Гарна хатка у курчатка» (Т. Коломієць), <i>театр на липучках</i> ; «Жовтень» (Г. Черінь), <i>театр на фартуху</i> ; «У лузі» (І. Андрусак), <i>театр на прищипках</i> ; «Сонько» (В. Литвиненко), <i>тіньовий театр (показ вихователем)</i> ; «Веснянка» (Т. Коломієць), «Мишка» (І. Малкович), <i>театр трансформаток</i> ; «Безконечник» (М. Фляк), <i>магнітний театр</i> .
Середня група «Чомусики»	
Назва театру	Поетичні та прозові твори та вид театру до них
Настільний театр іграшок	«Сміливе кошеня» (П. Воронько), <i>театр коробок</i> ; «Равлик» (Н. Забіла), «Бабусин песик», «Колюча розмова», <i>театр ложок</i> ; «Маленька фея» (О. Лоза), театр з <i>природнього та викидного матеріалу</i> ; «Веселі жабенята» (К. Михайлюк), «Я у ванні» (О. Миронович), <i>театр на воді</i> .
Театр картинок	«Осіня казка» (А. Кох), «Пригода» (Л. Полтава), <i>театр двохсторонніх картинок</i> ; «Журися їжачок» (П. Ребро), <i>на вибір вихователя</i> ; «Коляда про колядку з колядою» (Е. Козак), <i>театр слайд-шоу</i> ; «Намалюю» (П. Король), «Зайчик і дощик» (Р. Скиба), <i>театр одного малюнка</i> ; «Прибиралочка» (Н. Сиротич), <i>театр фотокартинок</i> ; «Віршик про вітер» (О. Лоза), «Розповім вам казку, байку» (Маріка Підгірянкa), <i>стенд-книжка</i> .
Стендовий театр	«Сторож» (В. Крищенко), <i>тіньовий театр</i> ; «Груша» (В. Лящук), <i>театр трансформаток</i> ; «Будиночок казковий, п'ятиповерховий» (Н. Забіла), <i>театр на магнітах</i> ; «На узліссі» (Н. Сиротич), <i>панорама</i> ; «Пісня про ялинку» (М. Рильський), <i>театр на липучках</i> ; «Солодка хата» (П. Глазовий), «Домовик» (Т. Лисенко), <i>театр на дереві, на вибір вихователя</i> ; «Як бджілка мед збирала» (А. Кох), <i>театр на липучках</i> .
Ігри-драматизації з ляльками	«Курочка Ряба» (українська народна віршована казка), <i>театр надувних кульок</i> ; «Песик, котик і коник» (Р. Завадович), <i>театр-пуп</i> ; «Журавлі-журавлики» (П. Воронько), «Колобок» (українська народна віршована казка), <i>театр смикунчиків</i> ; «Кошеня» (В. Крищенко), «Мікроби» (Т. Лисенко), <i>кулачковий театр</i> ; «Веселий зоопарк» (Г. Гаращенко), «Котик» (Маріки Підгірянки), <i>театр іграшок бі-ба-бо</i> ; «Взимку» (І. Блажкевич), <i>театр на пружинках</i> ; «Вони самі винні» (О. Миронович), <i>театр тупотушок</i> ; «Рукавичка» (українська народна віршована казка), <i>театр тапок</i> ; «Гаряча Арктика» (Б. Жолдак), <i>театр тростинних ляльок</i> ; «Ріпка» (віршована), <i>пальчиковий театр</i> .
Власне драматизація	«Кольорова казка» (Н. Лозинська), «Зайченятко» (В. Крищенко), «Як кошеня з хвостиком посварилося» (А. Кох), «Поля плаче» (В. Крищенко), «Плаче свинка у калюжі», «Сонячне яблуко» (В. Крищенко), «Сонце та сонечко» (І. Прокопенко).
Старша група «Фантазери-мрійники»	
Назва театру	Поетичні та прозові твори та вид театру до них
Настільний театр іграшок	«Риби» (Л. Полтава), <i>театр на воді</i> ; «Ще зі вчора їжачиха...» (Р. Скиба), «Казочка про зайчикові знахідку» (І. Андрусак), «Соломяний бичок» (українська народна віршована казка),

	«Сміхота» (І. Андрусак), «Улянка в лісі» (Н. Сиротич), <i>театр з природнього та викидного матеріалу, на вибір вихователя.</i>
Театр картинок	«Як зима помирила горобця і синичку» (А. Кох), «Як ведмежатко Новий рік зустрічало» (О. Новик), <i>театр фото- картинок</i> ; «Пан Перевертас» (С. Пантюк), «Сонце, сонечко та соняшник» (І. Прокопенко), <i>театр двохсторонніх картинок</i> ; «Олівець-малювець» (Н.Забіла), «У лісі намальованім» (Л. Вербицька), <i>театр одного малюнка</i> ; «Хочу літати» (А. Костецький), <i>театр слайд-шоу.</i>
Стендовий театр	«Осінні танці» (К. Перелісна), «Казка про ведмедика Непосидька» (О. Заміховська), <i>тіньовий театр</i> ; «Чорне море й синій кит» (О. Кротюк), «Подарунки» (М. Крачмар), «Великдень» (Р. Завадович), <i>панорама</i> ; «Хлопчик і сніжинка» (В. Сухомлинський), «Малюнок» (А. Царук), театр на липучках; «Киця-Миця і Крілик-Трілик» (Марійка Підгірянка), «Малюнок» (А. Царук), <i>театр на прищипках.</i>
Ігри-драматизації з ляльками	«Лісова стежка» (Г. Усач), <i>театр ліхтариків</i> ; «Павучок-рудий бочок» (І.Жиленко), <i>театр лег-плеєрс</i> ; «Півник і двої мишенят» (українська народна казка), <i>театр смикунчиків</i> ; «Калачі» (Д. Павличко), «Мрія» (М. Качмар), «Буквар» (Г. Чубач), «Десять жовтих гусенят» (С. Ісмаїлова), <i>театр бі-ба-бо</i> ; «Слоняча колискова» (Р. Скиба), <i>театр шарфиків</i> ; «Бурсочок, який умів малювати» (Л. куліш-Зіньків), <i>театр маріонеток або парасольок</i> ; «Казка про хлопчика та янгола» (А. М'ястківський), <i>театр іграшок-тупотушок.</i>
Власне драматизація	«Летюча миша» (народна казка за переказом О. Заміховської), «Смачний хлібець» (І. Блажкевич), «Десять робітників» (М. Коцюбинський), «Пригодти парасольки» (Н. Зубрицька), «Хатка для пташок» (І. Боднарчук), «Святий Миколай іде» (А.Лотоцький), «Мрія Безпритулька» (О. Погребняк), «Про ледачу дівчину» (українська народна казка), «Балакухи» (К. Демченко), «Розмова про сонце» (Марійка Підгірянка), «Чому у сонечка подвійні крильця?» (А.Кох).

ДОДАТОК Ш.

ВИТЯГ З ПРОГРАМИ ВАРІАТИВНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПОЕТИЧНО-МОВЛЕННСВІЙ ТРЕНІНГ»

Витяг з програми варіативної навчальної дисципліни «Поетично-мовленнєвий тренінг»

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Тематика тренінгових занять	К-сть годин
І. Нормативність художнього стилю мовлення.		
	<p><i>Інформаційний блок.</i> Мовлення і комунікативна діяльність (спілкування). Види спілкування зі слухачем. Прийоми активізації уваги слухачів. Принципи і закономірності словесної дії. Поняття норми мовлення, основні норми української літературної мови. Комунікативні ознаки культури мовлення. Особистість мовця у художньо-мовленнєвій діяльності.</p> <p><i>Виконавський блок.</i> Художній стиль діяльності майбутнього вихователя дітей дошкільного закладу освіти. Визначення стильових характеристик. Аналіз, самоаналіз, взаємоаналіз.</p>	2
	<p><i>Інформаційний блок.</i> Професійно-педагогічні здібності мовця.</p> <p>Основні завдання читця і слухача. Аспекти взаємодії читача з текстом. Визначення у майбутніх вихователів дошкільних закладів освіти рівня і якості словесної дії. Експертні, перцептивні й сугестивні здібності мовця.</p> <p><i>Виконавський блок.</i> Виконання індивідуального завдання за обраною темою. Самооцінка, експертна оцінка виступу.</p>	2
	<p><i>Інформаційний блок.</i> Поетично-мовленнєва компетентність як складова художньо-мовленнєвої компетентності майбутнього вихователя дітей дошкільного віку. Складові поетично-мовленнєвої компетентності (когнітивно-мовленнєва компетенція, виразно-емоційна компетенція, поетично-емоційна компетенція, оцінно-етична компетенція, театральні-ігрова компетенція).</p> <p><i>Виконавський блок.</i> Складання колективної та індивідуальних програм вдосконалення художнього стилю діяльності засобами поетичного слова.</p>	4
ІІ. Мистецтво поетичного слова.		
	<p><i>Інформаційний блок.</i> Літературне мовлення і мова поетичних художніх творів. Специфіка поетичних творів художньої дитячої літератури. Вплив мистецтва художнього поетичного слова на формування особистості. Шляхи і способи удосконалення культури мовлення та виконавських умінь. Загальний огляд систем і методів навчання мистецтву живого слова. Основні тенденції розвитку мистецтва звучного слова в контексті актуальних завдань навчання і виховання дітей дошкільного віку.</p> <p><i>Виконавський блок.</i> Моделювання форм роботи на розвиток мистецтва прочитання художніх поетичних творів для дітей дошкільного віку та формування виконавських умінь читця.</p>	2
	<p><i>Інформаційний блок.</i> Особливості літературного аналізу поетичного тексту. Види літературного аналізу. Методи аналізу художнього поетичного твору. Основні етапи роботи над поетичним текстом: а) літературознавчий аналіз поетичного твору; б) дійовий аналіз художнього поетичного твору; в) робота над втіленням виконавського задуму; г) виконання поетичного твору.</p> <p><i>Виконавський блок.</i> Моделювання засобів логічної та емоційно-образної</p>	4

	<p>виразності у художніх поетичних творах.</p> <p>Літературний аналіз структурних характеристик художнього поетичного твору для дошкільників (темп, ритм, тембр, рима і метр). Вправління із виразного читання художніх поетичних творів для дітей (темп, ритм, тембр, рима і метр).</p>	
	<p><i>Інформаційний блок. Основи формування техніки мовлення.</i> Професійно-педагогічні вимоги до техніки мовлення майбутнього вихователя дошкільного закладу. Оволодіння елементами правильного дихання (фонаційного), ознайомлення з анатомією і гігієною дихального апарату.</p> <p><i>Виконавський блок.</i> Моделювання групи вправ з дихання.</p> <p>Вправління у читанні поетичної усної народної творчості (скоромовки, чистомовки, прислів'я, приказки, образні вислови).</p>	2
	<p><i>Інформаційний блок. Технічні показники виразного читання.</i> Дикція, наголос, інтонація, паузи, темп мовлення. Правильна, чітка дикція – необхідна професійна якість вихователя дошкільного закладу освіти і один із засобів культури мовлення.</p> <p><i>Виконавський блок.</i> Методика тренування вимови приголосних і голосних звуків. Індивідуальне і групове тренування розвитку дикції.</p> <p>Вправи з ігровими прийомами (хлопки у долоні, імітація рухів і голосу, промовляння товаришу, промовляння з товаришем, діади, міжусобиці тощо).</p>	4
	<p><i>Інформаційний блок. Логічність і доречність мовлення як комунікативні ознаки.</i> Логіка мовлення. Логічний наголос. Засоби донесення логічних центрів. Осмислення системних зв'язків структури мовлення з немовними структурами. Правила логічного читання художніх поетичних творів для дітей. Пізнання структури речення, тексту і його вплив на осмислення поетичного тексту. Творче бачення, ставлення, підтекст. Підтекст – основа словесної дії.</p> <p><i>Виконавський блок.</i></p> <p>Вправи на логічний наголос. Літературний аналіз поетичних художніх творів на формування оцінно-етичних суджень. Підбір та аналіз репертуарних збірників поетичних творів для різних вікових категорій дошкільників.</p> <p>Складання та моделювання вправ на осмислення змісту гумористичного поетичного тексту.</p>	2
	<p><i>Інформаційний блок. Виразність мовлення під час читання поетичних творів.</i> Засоби емоційно-образної виразності. Допоміжні (невербальні) засоби емоційної виразності. Партитура тексту, принципи створення партитури тексту, значення її у виразному читанні твору.</p> <p><i>Виконавський блок.</i> Моделювання вправ на розвиток лексичної та фонетичної виразності мовлення читця. Використання вербальних і невербальних засобів емоційної виразності під час декламування</p>	2

	поетичних творів. Виразне читання вголос художніх поетичних творів з інтонаційною оформленістю речень. Виразне читання художнього поетичного тексту з вираженням лексичного і семантичного багатства.	
III. Педагогічна майстерність засобами поетичного слова.		
	<p><i>Інформаційний блок. Формування поетично-мовленнєвої компетентності</i> (когнітивно-мовленнєва компетенція, виразно-емоційна компетенція, поетично-емоційна компетенція, оцінно-етична компетенція, театральні-ігрова компетенція).</p> <p>Методика роботи з поетичними творами в процесі художньо-мовленнєвої діяльності (від немовляти до передшкільного віку включно).</p> <p><i>Виконавський блок.</i> Моделювання форм роботи з використанням художніх поетичних творів для зростання немовляти (колискові пісні, пестушки, утішки, заклички, вірші про братів наших менших).</p> <p>Презентація читання художнього поетичного твору з діалогом для зростання дитини раннього віку (вірші з діалогами, веселі сценки-діалоги).</p> <p>Декламування художніх поетичних творів, рекомендованих для дітей передшкільного віку (колискові пісні, колядки, вірші-казки, вірші (про природу, дружбу та товаришування, про родину), вірші зі звуконаслідуванням, веселі вірші, веселі сценки-діалоги, імітативні руханки, рухові хвилинки та фізкультхвилинки, спотиканки, чистомовки, римовані загадки (про городину, фрукти, птахів), звукові загадки, загадки-добавлянки, вірші-діалоги, вірші-монологи, плутанини, дражнили, мирилки, лічилки, скоромовки, веснянки, гаївки, петрівки, купальські та жнивварські пісні, віншування, щедрівки, посівалки, казки (безкінечні, кумулятивні), гумо ринки, гуморески, жартівливі вірші, небилиці, паліндромі, байки, прибадашки, віршовані твори з діалогами, різновиди загадок (мета грами, логогрифи, шаради тощо).</p> <p>Моделювання мовленнєво-поетичних ігор і вправ на розвиток компетенцій засобами поетичного слова.</p>	4
11.	<p><i>Інформаційний блок. Інтегрований підхід до використання поетичних творів у різних видах діяльності.</i> Використання поетичних творів у образотворчо-мовленнєвій та конструктивно-мовленнєвій діяльності. Поетичні твори у художньо-ігровій та мовленнєво-ігровій діяльності. Особливості використання художніх поетичних творів у музично-мовленнєвій та театральні-мовленнєвій діяльності. Використання поетичних творів з дітьми дошкільного (передшкільного) віку в умовах інклюзивної освіти.</p> <p><i>Виконавський блок.</i> Моделювання ігрових ситуацій з використанням поетичних творів у художньо-ігровій та мовленнєво-ігровій діяльності. Відео-презентація музично-ритмічних вправ з використанням поезії. Моделювання зразків читання художніх поетичних творів із різними видами театру. Обігравання поетичних творів у образотворчо-мовленнєвій та конструктивно-мовленнєвій діяльності. Виконання літературної поетичної композиції (на вибір).</p>	4
	<i>Інформаційний блок. Інтегративно-комунікативна взаємодія дорослого</i>	4

	<p>і дитини у поетично-мовленнєвій діяльності. Організація онлайн-роботи майбутнього вихователя дітей дошкільного віку у взаємодії з дітьми щодо використання поетичних творів (у з. д. о. та у сім'ї).</p> <p><i>Виконавський блок.</i> Відеоперегляд та педагогічний аналіз форм роботи взаємодії дорослого і дитини у поетично-мовленнєвій діяльності. Моделювання форм взаємодії батьків з дітьми на поетичних сходах зростання (немовляти, дитини раннього віку, дитини передшкільного віку). Презентація форм роботи з використання художніх поетичних творів для навчання дитини усвідомленню мовлення (речення, слово, склад, наголос, звук, графічне зображення звуку літера) (на вибір учасників тренінгу).</p>	
Усього годин		36

2. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем		Кількість годин				
		денна форма				
		усього	у тому числі			
			л	п	лаб	с. р.
1	2	3	4	5	6	
Модуль 1.						
Змістовий модуль 1. I. Нормативність художнього стилю мовлення.						
1.	Мовлення і комунікативна діяльність (спілкування).	4	-	2	-	2
2.	Професійно-педагогічні здібності мовця.	4	-	2	-	2
3.	Поетично-мовленнєва компетентність як складова художньо-мовленнєвої компетентності майбутнього вихователя дітей дошкільного віку.	6	-	4	-	2
Разом за змістовим модулем 1		14	-	8	-	6
Змістовий модуль 2. II. Мистецтво поетичного слова.						
	Літературне мовлення і мова поетичних художніх творів.	4	-	2	-	2
5.	Особливості літературного аналізу поетичного тексту.	6	-	4	-	2
6.	Основи формування техніки мовлення.	4	-	2	-	2

7.	Технічні показники виразного читання.	6	-	4	-	2
8.	Логічність і доречність мовлення як комунікативні ознаки.	4	-	2	-	2
9.	Виразність мовлення під час читання поетичних творів.	4	-	2	-	2
Разом за змістовим модулем 2		28	-	16	-	12
Разом за модулем 1		42	-	24	-	18
Модуль 2.						
Змістовий модуль III. Педагогічна майстерність засобами поетичного слова.						
10.	Формування поетично-мовленнєвої компетентності.	6	-	4	-	2
11.	Інтегрований підхід до використання поетичних творів у різних видах діяльності.	6	-	4	-	2
12.	Інтерактивно-комунікативна взаємодія дорослого і дитини у поетично-мовленнєвій діяльності.	6	-	4	-	2
Разом за змістовим модулем 3		18	-	12		6
ІНДЗ		12	-	-	-	-
Разом за модулем 2		30	-	12		6
Усього годин		72	-	36		24

3. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Тематика тренінгових занять	Кількість годин (д.ф.)
	<i>Інформаційний блок. Мовлення і комунікативна діяльність (спілкування). Види спілкування зі слухачем. Прийоми активізації уваги слухачів. Принципи і закономірності словесної дії. Поняття норми мовлення, основні норми української літературної мови. Комунікативні ознаки культури мовлення. Особистість мовця у</i>	2

	<p>художньо-мовленнєвій діяльності.</p> <p><i>Виконавський блок.</i> Художній стиль діяльності майбутнього вихователя дітей дошкільного закладу освіти. Визначення стильових характеристик. Аналіз, самоаналіз, взаємоаналіз.</p> <p>[1, с. 11 – 30; 3, с. 3 – 7; 5, с. 20 – 25; 7; 8, с. 12 – 21; 13, с. 21 – 26; 15]</p>	
	<p><i>Інформаційний блок.</i> Професійно-педагогічні здібності мовця. Основні завдання читця і слухача. Аспекти взаємодії читача з текстом. Визначення у майбутніх вихователів дошкільних закладів освіти рівня і якості словесної дії. Експертні, перцептивні й сугестивні здібності мовця.</p> <p><i>Виконавський блок.</i> Виконання індивідуального завдання за обраною темою. Самооцінка, експертна оцінка виступу.</p> <p>[2, с. 22 – 35; 8; 18; 19, с. 29 – 33, 24, с. 93 – 95]</p>	2
	<p><i>Інформаційний блок.</i> Поетично-мовленнєва компетентність як складова художньо-мовленнєвої компетентності майбутнього вихователя дітей дошкільного віку. Складові поетично-мовленнєвої компетентності (когнітивно-мовленнєва компетенція, виразно-емоційна компетенція, поетично-емоційна компетенція, оцінно-етична компетенція, театральна-ігрова компетенція).</p> <p><i>Виконавський блок.</i> Складання колективної та індивідуальних програм вдосконалення художнього стилю діяльності засобами поетичного слова.</p> <p>[36, с. 38-92; с.103-217; с.220-243; с. 251-283]</p>	4
	<p><i>Інформаційний блок.</i> Літературне мовлення і мова поетичних художніх творів. Специфіка поетичних творів художньої дитячої літератури. Вплив мистецтва художнього поетичного слова на формування особистості. Шляхи і способи удосконалення культури мовлення та виконавських умінь. Загальний огляд систем і методів навчання мистецтву живого слова. Основні тенденції розвитку мистецтва звучного слова в контексті актуальних завдань навчання і виховання дітей дошкільного віку.</p> <p><i>Виконавський блок.</i> Модельовання форм роботи на розвиток мистецтва прочитання художніх поетичних творів для дітей дошкільного віку та формування виконавських умінь читця.</p> <p>[1, с. 29 – 49; 4, с. 15 – 25; 7, с. 17 – 20; 8, с. 6 – 7; 18, с. 10 – 14; 25, с. 110 – 117; 26, с. 24 – 25]</p>	2
	<p><i>Інформаційний блок.</i> Особливості літературного аналізу поетичного тексту. Види літературного аналізу. Методи аналізу художнього поетичного твору. Основні етапи роботи над поетичним текстом: а) літературознавчий аналіз поетичного твору; б) дійовий аналіз художнього поетичного твору; в) робота над втіленням виконавського</p>	4

	<p>задуму; г) виконання поетичного твору.</p> <p><i>Виконавський блок.</i> Моделювання засобів логічної та емоційно-образної виразності у художніх поетичних творах.</p> <p>Літературний аналіз структурних характеристик художнього поетичного твору для дошкільників (темп, ритм, тембр, рима і метр). Вправлення із виразного читання художніх поетичних творів для дітей (темп, ритм, тембр, рима і метр).</p> <p>[1; 2; 5, с. 61 – 67; 20, с. 13 – 17]</p>	
	<p><i>Інформаційний блок. Основи формування техніки мовлення.</i> Професійно-педагогічні вимоги до техніки мовлення майбутнього вихователя дошкільного закладу. Оволодіння елементами правильного дихання (фонаційного), ознайомлення з анатомією і гігієною дихального апарату.</p> <p><i>Виконавський блок.</i> Моделювання групи вправ з дихання.</p> <p>Вправлення у читанні поетичної усної народної творчості (скоромовки, чистомовки, прислів'я, приказки, образні вислови).</p> <p>[1, с. 163 – 166; 2; 8, с. 12 – 19; 18]</p>	2
	<p><i>Інформаційний блок. Технічні показники виразного читання.</i> Дикція, наголос, інтонація, паузи, темп мовлення. Правильна, чітка дикція – необхідна професійна якість вихователя дошкільного закладу освіти і один із засобів культури мовлення.</p> <p><i>Виконавський блок.</i> Методика тренування вимови приголосних і голосних звуків. Індивідуальне і групове тренування розвитку дикції. Вправи з ігровими прийомами (хлопки у долоні, імітація рухів і голосу, промовляння товаришу, промовляння з товаришем, діади, міжусобиці тощо).</p> <p>[1, с. 173 – 184; 2; 8, с. 12 – 19; 16, с. 50 – 62; 17, с. 79 – 91; 27, с. 139 – 144]</p>	4
	<p><i>Інформаційний блок. Логічність і доречність мовлення як комунікативні ознаки.</i> Логіка мовлення. Логічний наголос. Засоби донесення логічних центрів. Осмислення системних зв'язків структури мовлення з немовними структурами. Правила логічного читання художніх поетичних творів для дітей. Пізнання структури речення, тексту і його вплив на осмислення поетичного тексту. Творче бачення, ставлення, підтекст. Підтекст – основа словесної дії.</p> <p><i>Виконавський блок.</i> Вправи на логічний наголос. Літературний аналіз поетичних художніх творів на формування оцінно-етичних суджень. Підбір та аналіз репертуарних збірок поетичних творів для різних вікових категорій дошкільників.</p> <p>Складання та моделювання вправ на осмислення змісту гумористичного поетичного тексту.</p> <p>[1, с. 105 – 110; 2; 5; 7; 8, с. 19 – 24]</p>	2

	[1, с. 192 – 200; 2; 5; 7; 8, с. 25 – 38]	
	<p><i>Інформаційний блок. Виразність мовлення під час читання поетичних творів.</i> Засоби емоційно-образної виразності. Допоміжні (невербальні) засоби емоційної виразності. Партитура тексту, принципи створення партитури тексту, значення її у виразному читанні твору.</p> <p><i>Виконавський блок.</i> Моделювання вправ на розвиток лексичної та фонетичної виразності мовлення читця. Використання вербальних і невербальних засобів емоційної виразності під час декламування поетичних творів. Виразне читання вголос художніх поетичних творів з інтонаційною оформленістю речень. Виразне читання художнього поетичного тексту з вираженням лексичного і семантичного багатства.</p> <p>[1, с. 144 – 154, 200 – 205; 21, с. 102 – 107; 30, с. 148 – 153]</p> <p>[1, с. 143 – 154; 30, с. 148 – 153]</p> <p>[2, с. 224 – 230; 5, с. 143 – 148; 8, с. 89 – 110, 161 – 162]</p>	2
	<p><i>Інформаційний блок. Формування поетично-мовленнєвої компетентності</i> (когнітивно-мовленнєва компетенція, виразно-емоційна компетенція, поетично-емоційна компетенція, оцінно-етична компетенція, театральні-ігрова компетенція).</p> <p>Методика роботи з поетичними творами в процесі художньо-мовленнєвої діяльності (від немовляти до передшкільного віку включно).</p> <p><i>Виконавський блок.</i> Моделювання форм роботи з використанням художніх поетичних творів для зростання немовляти (колискові пісні, пестушки, утішки, заклички, вірші про братів наших менших).</p> <p>Презентація читання художнього поетичного твору з діалогом для зростання дитини раннього віку (вірші з діалогами, веселі сценки-діалоги).</p> <p>Декламування художніх поетичних творів, рекомендованих для дітей передшкільного віку (колискові пісні, колядки, вірші-казки, вірші (про природу, дружбу та товаришування, про родину), вірші зі звуконаслідуванням, веселі вірші, веселі сценки-діалоги, імітативні руханки, рухові хвилинки та фізкультхвилинки, спотиканки, чистомовки, римовані загадки (про городину, фрукти, птахів), звукові загадки, загадки-добавлянки, вірші-діалоги, вірші-монологи, плутанини, дражнили, мирилки, лічилки, скоромовки, веснянки, гаївки, петрівки, купальські та жнивварські пісні, віншування, щедрівки, посівалки, казки (безкінечні, кумулятивні), гумо ринки, гуморески, жартівливі вірші, небилиці, паліндроми, байки, прибадашки, віршовані твори з діалогами, різновиди загадок (метаграми, логогрифи, шаради тощо).</p> <p>Моделювання мовленнєво-поетичних ігор і вправ на розвиток компетенцій засобами поетичного слова.</p>	4

	[28, с. 3-338; 36, с. 38-92; с.103-217; с.220-243; с. 251-283]	
	<p><i>Інформаційний блок. Інтегрований підхід до використання поетичних творів у різних видах діяльності.</i> Використання поетичних творів у образотворчо-мовленнєвій та конструктивно-мовленнєвій діяльності. Поетичні твори у художньо-ігровій та мовленнєво-ігровій діяльності. Особливості використання художніх поетичних творів у музично-мовленнєвій та театральнo-мовленнєвій діяльності. Використання поетичних творів з дітьми дошкільного (передшкільного) віку в умовах інклюзивної освіти.</p> <p><i>Виконавський блок.</i> Моделювання ігрових ситуацій з використанням поетичних творів у художньо-ігровій та мовленнєво-ігровій діяльності. Відео-презентація музично-ритмічних вправ з використанням поезії. Моделювання зразків читання художніх поетичних творів із різними видами театру. Обігравання поетичних творів у образотворчо-мовленнєвій та конструктивно-мовленнєвій діяльності. Виконання літературної поетичної композиції (на вибір).</p> <p>[28, с. 3-338; 36, с. 38-92; с.103-217; с.220-243; с. 251-283]</p>	4
	<p><i>Інформаційний блок. Інтерактивно-комунікативна взаємодія дорослого і дитини у поетично-мовленнєвій діяльності.</i> Організація онлайн-роботи майбутнього вихователя дітей дошкільного віку у взаємодії з дітьми щодо використання поетичних творів (у д. з. о. та у сім'ї).</p> <p><i>Виконавський блок.</i> Відеоперегляд та педагогічний аналіз форм роботи взаємодії дорослого і дитини у поетично-мовленнєвій діяльності. Моделювання форм взаємодії батьків з дітьми на поетичних сходинах зростання (немовляти, дитини раннього віку, дитини передшкільного віку). Презентація форм роботи з використання художніх поетичних творів для навчання дитини усвідомленню мовлення (речення, слово, склад, наголос, звук, графічне зображення звука літера) (на вибір учасників тренінгу).</p> <p>[28, с. 3-338; 36, с. 38-92; с.103-217; с.286-290; 42, с. 334].</p>	4
Усього годин		36

Додаток Ш. 1

ВИТЯГ З ПРОГРАМИ КРЕАТИВНОЇ СТУДІЇ «ПОЕТИЧНЕ ЗЕРНЯТКО»

Програма креативної студії «Поетичне зернятко» створена з метою зацікавлення студентів поетичним словом, залучення майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до поетичної творчості, до більш глибокого вивчення поетичних творів, призначених для використання у майбутній професійній діяльності та у житті, пізнання ними основ віршування та літературного аналізу.

Програма дозволяє більш поглиблено, у доступній формі, познайомити студентів спеціальності «Дошкільна освіта» та усіх бажаючих (студійців інших спеціальностей тощо) з окремими аспектами із теорії літератури. Чимало студентів у перші роки навчання у виші здійснює перші спроби написання власної поезії, але через відсутність елементарних знань з технології написання художнього поетичного тексту, віршових розмірів та іншого роду теоретичних відомостей (про ритм, риму, метр тощо) припускається помилок, відчуває невпевненість у власних силах. Змістове наповнення програми дає змогу сформувавши необхідні для студентів спеціальні компетенції (когнітивно-мовленнєву, виразно-емоційну, поетично-емоційну, оцінно-етичну та театральну-ігрову) задля формування поетично-мовленнєвої компетентності й формування мотивації щодо використання поетичних творів у житті.

Умови реалізації програми креативної студії

В основі студійної роботи в «Поетичному зернятку» лежить принципи: добровільності, врахування індивідуальних особливостей кожного учасника студії, доброзичливий психологічний клімат під час студійних занять (зустрічей), мотивація до професійної діяльності та життєтворчості; оптимальне поєднання традиційних та інноваційних форм діяльності з поетичними творами; інтеракція, інтеграція та комунікація; сприяння самозростанню студійців.

Форми роботи в студії: презентації власних поетичних творів для дітей, конкурси декламації поезії, записи відеороликів поетичних вітань до новорічних та ін. свят, інсценізація, драматизація та розігрування поетичних творів, імітаційне моделювання поезії дитячих поетів, огляди поетичних новинок для дітей дошкільного віку та звіти про прочитані книги, робота в малих групах, дискусії, бесіди, вікторини, зустрічі з поетами, скап-конференції, відео-чати, поетичні конкурси, літературні ранки та вечори тощо.

Результати діяльності: записи відеороликів поетичних вітань до новорічних та ін. свят, презентації власних поетичних творів для дітей, фото звіти, презентації поетичних дійств для дітей, виступи, свята, видання поетичних збірок з поезією для дітей тощо.

Педагогічні технології у роботі студії: проблемне, розвиваюче навчання, ігрові, особистісно-орієнтовані, інтеграційні, сучасні інформаційно-комп'ютерні технології, інтегровано-комунікаційні.

Програма містить різний рівень складності матеріалу, що вивчається, це дозволить знайти оптимальний варіант роботи з тією або іншою групою студійців. Ця програма є програмою відкритого типу, тобто відкрита для розширення, певних змін з урахуванням конкретних педагогічних завдань, запитів майбутніх фахівців дошкільного профілю та життєвої позиції учасників-здобувачів вищої освіти.

Очікуваний результат:

- активізація та збагачення життєвого досвіду студентів про українських та зарубіжних дитячих поетів, поетично-літературної спадщини для дітей дошкільного віку;
- формування поетично-мовленнєвої компетентності;
- зростання позитивної мотивації щодо використання виразного читання, декламування, заучування поетичних творів, розвитку словесної творчості;
- формування інтегративних властивості особистості (когнітивної активності, ініціативності, креативності, комунікативності);
- розвивиток літературних задатків, здібностей до самостійного складання поетичних творів, віршування в цілому.

Оцінка результативності діяльності студентів у студії

У якості форм підведення підсумків організовуються публічні читання власних поетичних творів або творів улюблених дитячих поетів, виступи на концертах та періодичних дитячих журналів, робота у редакційних радах для формування додатків до поетичних сторінок.

Орієнтовна тематика організації засідань креативного гуртка «Поетичне зернятко»

(складається на основі обговорень тематики із студійцями під час першого засідання студії)

№ з/п	Назва теми
1.	Засідання креативної студії. Обговорення та презентація улюблених дитячих поетів (за вибором студійця).
2.	Вступ (про художній стиль мовлення). Види поетичних творів для дітей. Призначення дитячого поета і його поезії.
3.	Системи віршування. Віршові розміри.
4.	Особливості поетичних творів для дітей дошкільного віку (тембр, темп, метр тощо).
5.	Поняття про засоби логічної емоційно-образної виразності під час виразного читання поетичних творів.
6.	Особливості заучування та декламування поетичних творів для дітей.
7.	«Мандрівка за натхненням»: вчимося римувати.
8.	Знайомство з поетами (вітчизняними та зарубіжними, сучасними дитячими поетами) (за вибором студійця)
9.	Поетична майстерня: добір поетичних творів для поетичних сходинок в дитячий журнал.
10.	Вечір поезії для дітей (власної чи улюбленої). (За вибором студійців)

**Календарний план занять креативної студії «Поетичне зернятко»
на 2017-2018 н.р.**

№ з/п	28.09 четвер	26.10. четвер	23.11. четвер	14.12. четвер	25.01. четвер	22.02. четвер	22.03. четвер	26.04. четвер	27.04. п'ятниця	09.05. вівторок	Примітки
1.											
2.											
3.											
4.											
5.											
6.											
7.											
8.											
9.											
10.											

Тривалість засідань студії: раз на місяць (у квітні – 2 засідання).